

RAKASTAA, EI RAKASTÄ

KOKEMUKSIA PUKEUTUMISEN
JA IHASTUMISEN YHTEYDESTÄ

RUUSU
KULMALA

MUOTI JA TEKSTIILISUUNNITTELU

KEVÄT 2026

LAPIN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF LAPLAND

Lapin yliopisto

Tiedekunta: Taiteiden tiedekunta

Työn nimi: Rakastaa, ei rakasta – kokemuksia pukeutumisen ja ihastumisen yhteydestä

Tekijä: Ruusu Kulmala

Koulutusohjelma: Muoti ja tekstiilisuunnittelu

Ohjaajat: Ana Nuutinen, Johanna Oksanen

Työn laji: Pro gradu -tutkielma

Sivumäärä, liitteiden lukumäärä: 84 sivua, 3 liitettä

Vuosi: 2026

Avainsanat: ihastuminen, pukeutuminen, viehättävyys, katse

Tiivistelmä:

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan ihastumisen ja pukeutumisen välistä yhteyttä. Tutkimus vastaa kysymykseen ”*Millaisena ihastumisen ja pukeutumisen yhteys koetaan?*”. Tutkimusaineisto on kerätty haastattelemalla yhtätoista naista eri vuosikymmeniltä (synnyinvuodet 1940–2010-luvuilta). Sosiaalipsykologiseen viitekehykseen asettuvassa tutkimuksessa hyödynnetään tulosten tulkinnassa fenomenologishermeneuttista sisällönanalyysia. Teoreettisessa taustoituksessa pukeutuminen määritellään sosiaalisesti toiminnaksi, jota tarkastellaan muun muassa rakkauspsykologian, symbolisen interaktionismin ja miehisen katseen käsitteiden kautta.

Tulokset osoittavat, että erilaiset katseet ja niiden verkostot vaikuttavat keskeisesti naisten kokemuksiin pukeutumisesta ihastumisen yhteydessä. Katseiden verkko muodostuu sukupuolittuneesta katseesta, sekä ihastuksen kohteen ja ympäristön katseesta, joita subjektiivinen ”kauneus on katsojan silmissä” -kokemus värittää.

Tutkimuksen perusteella pukeutumisella on merkittävä rooli ihmisen viehättävyyden ja ihastuttavuuden rakentumisessa. Pukeutumisen koetaan ilmentävän yksilön persoonaa, mutta se voi altistaa myös sosiaaliselle lokeroinnille. Lisäksi pukeutuminen voi joko vahvistaa tai laukaista ihastumiseen liittyvän vetovoiman. Ihastumisen myötä pukeutumiskäytös muuttuu tietoisemmaksi: pukeutumisella viestitään omasta identiteetistä, tilanteesta ja haluista. Samalla kokemus itsestä muuttuu, ja pukeutumisella pyritään aktiivisesti vaikuttamaan sekä omiin että ihastuksen kohteen tunteisiin.

X Tutkielma ei sisällä muita kuin tekijän/tekijöiden omia henkilötietoja.

University of Lapland

Faculty: Faculty of Art and Design

Title: To Love, To Love Not – Experiences of the Connection Between Dress and Falling in Love

Author: Ruusu Kulmala

Degree Programme: Fashion and Textile Design

Supervisors: Ana Nuutinen, Johanna Oksanen

Type of work: Master's thesis

Number of pages: 84 pages, 3 appendices

Year: 2026

Keywords: falling in love, dress, attractiveness, gaze

Abstract:

This thesis explores the connection between falling in love and dress, specifically from the perspective of lived experience. The study addresses the question: *"How is the connection between falling in love and dress experienced?"*. The research material consists of interviews with eleven women born between the 1940s and 2010s. Positioned within a social psychological framework, the study utilizes phenomenological-hermeneutic content analysis for the interpretation of the results. In the theoretical background, dress is defined as a social action, which is examined through the concepts of the psychology of love, symbolic interactionism, and the male gaze.

The results show that different gazes and their networks are central to how women experience dress when falling in love. This "web of gazes" is formed by the gendered gaze, as well as the gazes of the object of affection and the surrounding environment—all of which are filtered through the subjective notion that "beauty lies in the eye of the beholder".

Based on the research, it can be concluded that clothing plays a meaningful role in how attractiveness and appeal are constructed. Dress is seen to express one's personality, yet it can also lead to social categorization. Furthermore, dress can either strengthen or even spark the initial attraction. Falling in love appears to make one more conscious of their clothing choices: dress becomes a way to communicate one's identity, situation, or desires. Within the context of falling in love, the awareness of this communication increases and the sense of self shifts. When in love, people use dress as a tool to influence both their own emotions and those of the person they are drawn to.

X The thesis does not contain any personal data other than that of the author(s).

SISÄLLYSLUETTELO

1. Johdanto	1
1.1 Tutkimustavoite ja tutkimuskysymys	1
1.2 Teoreettinen viitekehys	3
1.3 Tutkimusmenetelmät ja aineisto	5
2. Taustoittava teoria	9
2.1 Vaatteen eri ulottuvuudet	9
2.2 Rakkauspsykologiaa	10
2.3 Viehättävyys	11
2.4 Katsomisen kohteena ja katsojana	13
2.5 Ympäristö muovaa pukeutujaa	14
2.6 Sukupuolittunut katse	16
3. Pukeutumisen ja ihastumisen välissä on katse	20
3.1 Ympäristön katseen vaikutus	20
3.2 Sukupuolittuneen katseen vaikutus	28
3.3 Kauneus on katsojan silmissä	37
4. Pukeutuminen vaikuttaa ihmisen ihastuttavuuteen	43
4.1 Vaatteet viestivät persoonasta	43
4.2 Pukeutuminen ihastumisen käynnistäjänä tai vahvistajana	50
5. Ihastuminen tekee pukeutumiskäytöksestä tietoisempaa	62
5.1 Pukeutumisviestintä	62
5.2 Ihastumisen prosessi – minän muutos suhteessa pukeutumiseen	68
5.3 Pukeutumisella vaikutetaan omiin ja ihastuksen tunteisiin	73
7. Päätäntö	79
Lähteet	81

Liite 1	85
Liite 2	87
Liite 3	88

1. JOHDANTO

Maailma muuttuu ja menee eteenpäin, mutta alkukantaiset rakkauden ja ihastumisen tunteet pysyvät ihmisissä varmistaen elämän jatkuvuuden. Määttänen (2021, Luku 2) toteaaakin rakkauden olevan kiinteä osa ihmisyyttä ja tärkeää selviytymisemme kannalta. Omaa ihastumishistoriaani tarkastellessa huomasin iän ja elämäntilanteen vaikuttavan ihastumisen tapaan. Lapsuudessa ihastuminen oli yksityistä ja herkkää: vaaleanpunainen kupla pokshti ihastumisten julki tullessa vieden lämpimät tunteeni mukanaan. Varttuessani tunteeni olivat syvällisempiä ja vaativat ruotimista ystävien ja myöhemmin myös ihastuksen kohteideni kanssa. Huomasin myös pukeutumiskäytökseni muuttuneen ihastumisien myötä: halusin normaalistani poiketen olla kuin muut nuoret tytöt, joihin pojat ihastuivat. Havaitsin, ettei ihastumisen tunne itsessään aiheuttanut pukeutumiseni muuttumista, vaan se, kehen olin ihastunut ja millaisia viestejä imin ympäristöstäni siitä, millainen ihastuttavan nuoren tytön tulisi olla. Tulkintaani värittivät ikäni, itsetuntoni, sen hetken elinympäristöni ja oma historiani.

Tarkastelen tässä tutkimuksessa, millä tavalla naiset ja tytöt eri elämänvaiheissa kokevat ihastumisen vaikuttavan pukeutumiseensa ja muuttuuko pukeutumiskäyttäytyminen ihastuneena iän myötä kuten itselläni, vai aiheuttaako mahdollisia pukeutumisen muutoksia jokin muu asia. On kiinnostavaa tietää, millainen ajatus eri ikäisillä haastateltavillani on viehättävyydestä, sekä siitä, millä tavalla ennen ja tässä ajassa pyrimme vaikuttamaan viehättävyyteemme.

1.1 Tutkimustavoite ja tutkimuskysymys

Tutkimukseni käsittelee ihastumisen tunteen ja pukeutumisen yhteyttä. Aiheeni kuuluu sosiaalipsykologian tutkimuspiiriin, sillä tutkimukseni keskeisiä teemoja ovat ihmisten toiminta, tunteet, kokemukset, sekä edellä mainitut seikat suhteessa ympärillä oleviin ihmisiin. Tutkimuksen keskiössä ovat haastateltavieni kokemukset ihastumisesta, sosiaalisesta ympäristöstä ja viehättävyydestä.

Pukeutumisen tutkimisessa on oltu aikaisemmin kiinnostuneita erityisesti siitä, *miten* pukeudutaan, kun taas *miksi* pukeudutaan, on ollut paljon tutkimattomampi aihe (Koskennurmi-Sivonen, 2012a, 6). Minua kiinnostavat pukeutumisen taustalla olevat inhimilliset tunteet, halut, tarpeet ja toiminta. Pukeutumista tutkittaessa tutkitaan ihmisen ”kuorta”, mutta pinnan

merkityksiä tutkittaessa sukellaan myös kuoren sisään, ihmiseen itseensä. Tässä pukeutumisen tutkimuksessa olen kiinnostunut erityisesti ihastumisen tunteesta ja siitä, miten tämä vaikuttaa pukeutumiseemme. Vaikka painotan enemmän kysymystä *miten* kuin *miksi*, tutkimukseni tarkoitus on tuoda näkyviin muutakin kuin ulospäin näkyvät pukeutumisen viestit.

Pukeutumista tutkittaessa sosiaalipsykologisesta näkökulmasta ollaan kiinnostuneita yksittäisten ihmisten välisestä vuorovaikutuksesta (kts. esim. Kaiser, 1990), kun taas sosiologisesta näkökulmasta kiinnostuksen kohteena ovat yksilöiden lisäksi suhde yhteisöön, valtanoormiin ja instituutioon, jonka vaikutuksessa yksilö elää (Kamila, 2012, 38; Uotila, 1994, 41, 43). Ihastumista käsiteltäessä pääpaino tutkimuksessani on sosiaalipsykologisessa näkökulmassa. Sivuan aihetta kuitenkin myös sosiologisesta näkökulmasta, sillä otan tässä tutkimuksessa huomioon ympäristön ja sukupuolittuneen katseen vaikutukset yksilön ajatuksiin pukeutumisesta parinvalintaa mietittäessä.

Monitieteellisessä pukeutumisentutkimuksessa on yleensä kyse ihmisestä ja ihmisen toiminnasta, joten voidaan myös ajatella, ettei pukeutumista voida tutkia ihmisestä irrallisena. Vaate on suhteessa ympäristöönsä ja käy vuorovaikutusta pukeutujan tarkoituksellisten tai tahattomien viestien keinoin, joita ympäristö pukeutujan vaatteista tulkitsee (Koskennurmi-Sivonen, 2012a, 6).

Ihmisten viiteryhvät (esim. työyhteisö, kansakunta) vaikuttavat sekä suorilla säännöillä että epäsuorilla sopivaisuusviittauksilla siihen, miten ihminen ajattelee voivansa pukeutua. Sosiaalisissa ympäristöissä ihminen sekä havainnoi että on havainnoinnin kohteena. Näin hän selvittää, miten sosiaalisissa ympäristöissä on hyvä käyttäytyä ja millaista kohtelua muilta on odotettavissa. (Koskennurmi-Sivonen, 2012b, 75–76.)

Pääkysymykseni tutkimuksessa on: ”Millaisena ihastumisen ja pukeutumisen yhteys koetaan?”. *Yhteydellä* tarkoitan tässä kysymyksessä niitä kokemuksia, tunteita tai tapahtumia, joissa ihastumisen ja pukeutumisen merkitykset liitetään yhteen. *Ihastumisella* käsitän kysymyksessä romanttiset tuntemukset, jotka voivat sisältyä myös rakkauden käsityksen alle. Ihastumisen käsite määrittää tässä kysymyksessä sen tunteen, jota ihminen kokee ihastuessaan. Tunnetta voi kokea kaukaisesta ja saavuttamattomasta henkilöstä itselleen rakkaaseen ja pitkäaikaiseen kumppaniin. *Pukeutuminen* taas käsittää tutkimuskysymyksessäni kaiken vaatteilla, asusteilla ja visuaalisilla elementeillä ulkonäkönsä ja itsensä viestimisen.

1.2 Teoreettinen viitekehys

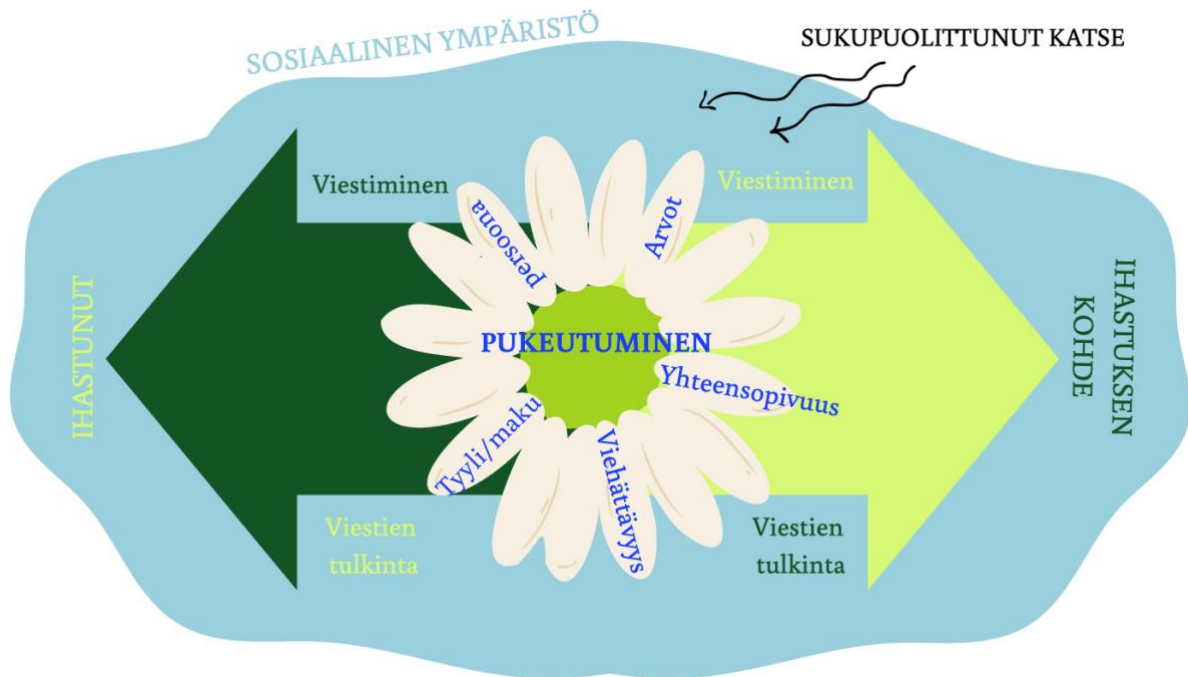
Tutkimukseni keskiössä on ihastumisen ja pukeutumisen yhteys ihastumisen kokemuksen ja ihastuneen ihmisen näkökulmasta. Tarkastelen sitä, millä tavalla ihastumisen tunne vaikuttaa pukeutumiseen, sekä sitä, kuinka katseen kohteena olevan yksilön pukeutuminen vaikuttaa tämän mahdolliseen ihastuttavuuteen. Käsittelen siis sekä ihastujan, että ihastuksen kohteen pukeutumista haastateltavieni (eli ihastujien) kokemusten kautta.

Pääpaino tutkimuksessani on yksilöiden kokemukset ihastumisesta ja ihastuksen kohteistaan. Kokemuksen käsitteen määrittelyille yhteistä on merkitys, sekä merkityksen anto ja syntyminen ilmiöille ja asioille (Toikkanen & Virtanen, 2018, 14–15). Fenomenologis-hermeneuttisen kokemustutkimuksen, jota tämä tutkimus myös edustaa, haasteena on tiedon yksilöityminen yksittäistapauksiin. Tutkimustradition mukaan ihmistä ei kuitenkaan kannata tutkia vain määrällisin, yleistämistä tavoittelevin keinoin, sillä silloin kokemusten tutkimisessa jää puutteelliseksi ymmärrys ilmiöiden merkitysten sijoittumisesta yksilöiden elämään. Yleistettävyyden puutteesta huolimatta voidaan johtopäätöksiä koota yhteen riittävän samankaltaisista vastaajista (tässä tutkimuksessa suomalaiset naiset) tai kokemusten aiheista (tässä tutkimuksessa esimerkiksi kokemukset minätietoisuuden lisääntymisestä ihastuessa). (Tökkäri, 2018, 66.)

Koska kokemuksiin vaikuttaa vahvasti sosiaalinen ympäristö, käsittelen ihastumisen kokemuksia sosiaalisen ympäristön kontekstissa. Vaikka ihastumisen tapahtumassa on (yleensä) vain kaksi osapuolta, osallistuu ympäristö näiden kahden ihmisen vuorovaikutukseen vähintäänkin ympäristöstä omaksuttujen oppien, käytösten ja normien kautta. Naisena ja miehenä olemista rajoittavat sukupuolittuneiden valtasuhteiden eriarvoistavat ajattelutavat, jotka niin ikään sisäistetään ulkoapäin tulevista ohjeistuksista (Kamila, 2012, 51). Koska uskomukset siitä, millä tavalla on soveliasta pukeutua sekä halu joko vahvistaa tai vastustaa ympäristön odotuksia imetään vallalla olevista asenteista ja ympäröivästä kulttuurista, otan tutkimusnäkökulmassani huomioon hermeneuttista kokonaisvaltaista ymmärrystä mukaillen ympäristön katseen ja sukupuolittuneen katseen vaikutuksen yksilöiden kokemuksiin.

Kuten myöhemmin tutkimuksessani osoitan, ihminen viestii pukeutumisellaan ja tulkitsee toisten ihmisten pukeutumisen viestejä. Tutkimuksessani käsittelen haastateltavieni (ihastujien) pukeutumisviestintää, sekä sitä, miten he tulkitsevat muiden ihmisten ja erityisesti ihastuksen

kohteidensa pukeutumisviestejä. Pukeutumisella viestitään omista arvoista, asenteista, tyylistä ja mausta, viehättävyydestä ja itsestään.

Kuvio 1. Tutkimuksen teoreettinen viitekehys

Tutkimukseni teoreettisen viitekehyskuvion keskellä on päivänkakkara, jota käytän tutkimuksessani symbolina ihastumiselle ja rakastumiselle. Päivänkakkaran ydin kuvaa ihastuksen kohteen ja ihastuneen pukeutumista. Terälehdistä löytyy käsitteitä, joita vuorovaikutukseen osallistuneet pukeutumisellaan viestivät ja toisen pukeutumisesta tulkitsevat: persoona, arvot, tyyli/maku, viehättävyys ja yhteensopivuus. Kuvaan viitekehyskuviossani ihastujan ja ihastuneen pohdintaa siitä, mitä pidetään ihastumisen arvoisena ja millä keinoilla itsestään voidaan tehdä ihastuttava perinteisen ”rakastaa, ei rakasta” -päivänkakkaraleikin avulla. Ihastuja tulee tietoiseksi omasta ja ihastuksen kohteensa pukeutumisesta tulkitessaan pukeutumisen viestejä osana ihastumisen prosessia. Omaa pukeutumista (terälehdet) muutetaan tai ollaan tietoisesti muuttamatta tukeakseen ihastumisen prosessia, ja samalla ihastuksen kohteen pukeutumisesta tulkitaan pukeutumisen signaaleja (terälehdet) suhteessa itseen.

Kirkkaan vihreä väri kuvaa ihastunutta ja tämän toimintaa ja tumman vihreä väri ihastuksen kohdetta ja tämän toimintaa. Nuolet kuvaavat pukeutumisen viestintää kohti ihastumisen tapahtuman toista osapuolta. Pukeutumisen ”viestiminen” ja ”viestien tulkinta” on värikoodattu ihastujan ja ihastuksen kohteen mukaan.

Ihastumisen leikkiä ja pukeutumisen viestejä ympäröi tutkimusnäkökulmanani toimivat taustoittavat teemat ja ihastumisen prosessiin osallistuvat katset: sosiaalinen ympäristö ja sukupuolittunut katse. Vaaleansininen kehä kuvaa sosiaalista ympäristöä, jossa ihastuja ja ihastuksen kohde elää ja jossa ihastuminen tapahtuu. Sosiaalista ympäristöä ja ihastumisen tapahtumaa (pukeutumisineen) kohti lipuu tummat nuolet, jotka kuvaavat sukupuolittuneen katseen läsnäoloa ja vaikutusta tutkittaviin naisiin. Nuolien pyrkimys on vaikuttaa kaikkeen kehän sisässä sijaitsevaan, mutta ne eivät välttämättä onnistu siinä; yksilöt voivat myös tietoisesti pyrkiä vastustamaan sukupuolittuneen katseen valtaa.

1.3 Tutkimusmenetelmät ja aineisto

Rakkaus on monitahoista ja käsittämätöntä ja sen takia vaikeasti määriteltävissä. Ihmiskunnan säilyminen ja jatkuminen on kuitenkin nojautunut vahvasti ihmisten kykyyn olla luova ja rakastaa, minkä vuoksi on perusteltua yrittää tutkia, selvittää ja jäsentää näitä ominaisuuksia. (Määttä, 2006, 48.) Tässä tutkimuksessa ihastumisen ja romanttisen rakkauden tunnetta rinnastetaan toisiinsa, jonka vuoksi haastateltavien kokemuksissa otetaan huomioon kaikki romanttiset tunteet, liittyvät ne sitten salaisiin ihastumisiin tai pitkiin parisuhteisiin.

Tarkastelen tutkimusaiheittani fenomenologishermeneuttisesta näkökulmasta, jonka keskiössä ovat ihmisen suhde elämismaailmaan, kokemus, merkitys ja yhteisöllisyys. Fenomenologishermeneuttisessa tutkimusperinteessä erityistä on ihmisen rooli sekä tutkijana, että tutkittavana; suuntaus pyrkii ymmärtämään ja tulkitsemaan ihmiselämän kokemuksia ja merkityksiä. Keskeistä tutkimusperinteessä on esiyymmärrys tutkittavasta kohteesta ja sen muuttaminen tiedoksi. Tutkimus tuo tietoisuuteen sen, mikä on ehkä sisäistettyä ja tottumuksen takia tiedostamatonta. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, luku 1.3.4.) Tässä tutkielmassa esiyymmärryksenä voidaan nähdä esimerkiksi omat ihastumisen kokemukseni ja havaintoni pukeutumisen muuttumisesta. Fenomenologishermeneuttinen lähestymiskulma näkyy tutkimuksessani myös kokemusten ja merkitysten refleктоimisena ympäröivään maailmaan, kuten katseeseen, normeihin ja sisäistyksiin.

Tutkimukseni analyysi toteutui aineiston pukeutumisen ja ihastumisen, sekä viehättävyyden ja ihastumisen yhtymäkohtia etsien fenomenologishermeneuttisen analyysin avulla. Painopisteenä analyysissä on fenomenologinen (yksilön kokemuksia korostava) kiinnostus ihastumisen kokemusten merkityksiin ja näistä tehdyt hermeneuttiset (kokonaisvaltaista ymmärrystä korostavat) tulkinnat. Analyysin tavoitteena on ymmärtää, miten ihastumisen ja pukeutumisen

yhteys koetaan ja millaisia merkityksiä sille annetaan vallitsevien katseiden, kokemushistorian ja persoonan kautta.

Hermeneuttisesta näkökulmasta kokemuksiin suhtaudutaan omat ennakkoluulot tiedostaen, metodisesti ennakkoluulottomuuteen pyrkien, sekä omasta vaikutuspiiristä kumpuavia ennakkokäsityksiä kumoten ja uudistaen (Backman, 2018, 38). Hermeneuttisfenomenologisesta näkökulmasta kokemus (merkityssuhde) syntyy, kun tajunta on suuntautunut johonkin kohteeseen ja tämä ilmenee tajunnalle, minkä jälkeen sitä tulkitaan omasta näkökulmasta. Mekanismin vuoksi fenomenologisestakaan näkökulmasta tutkija ei siis voi olettaa olevansa täysin objektiivinen tarkkailija, vaan havainnoitava kohde (tutkimusaineisto) näyttäytyy tutkijalle aluksi omien ennako-oletusten kautta, joita tuloksia muodostamalla tulee olla valmis muovaamaan. (Tökkäri, 2018, 65.) Tutkimuksen lähtökohtana esiyymmärrykseni lisäksi on tärkeää huomauttaa oma positioni suhteessa tutkittavaan aiheeseen: aiemmat tietoni, kokemukseni ja tuntemani teorit vaikuttavat tekemiini tulkintoihin, joita pyrin tutkiessani ymmärtämään, tekemään näkyväksi ja refleктоimaan myös tutkimustekstiin.

Aineistona tutkimuksessani on yksitoista etähaastattelua. Haastattelut on toteutettu Teamsin välityksellä puolistrukturoituna teemahaastatteluna. Haastatteluiden runkona on pääteemat: 1. ihastumisen kokemukset, 2. sosiaalisen ympäristön vaikutus, 3. vaatteilla vaikuttaminen ja 4. pukeutumisen rooli viehättävyydessä. Haastatteluiden taustalla on pääteemoihin pohjautuva kysymysrunko (Liite 2), mutta haastattelu etenee keskustelunomaisesti haastateltavien ehdoilla pyrkien kuitenkin saamaan vastauksia jokaiseen määrittelemääni teemaan. Päädyin edellä mainittuun haastattelumuotoon, sillä haastateltavien kokemuksia tutkiessa vastauksien ja kerronnan voidaan olettaa olevan mahdollisimman vapautunutta haastattelutilanteen ollessa keskustelunomainen.

Muodostin haastatteluteemat sekä tutkimuksen teoriaa mukaillen että sen perusteella, miten saisin tutkimuskysymyksiini parhaiten vastauksia. Keskusteluissa edettiin pääosin teema kerrallaan ennalta määritellyssä järjestyksessä, mutta joissain tapauksissa ajatukset ja kertomukset saattoivat palata aiemmin käsiteltyihin teemoihin tai liittyä paremminkin seuraavaksi käsiteltäviin asioihin. Haastatteluissa ensimmäisenä puhuttiin haastateltavien ihastumisen kokemuksista, jotta keskusteltava aihe suuntautui suoraan siihen, mikä tutkimukseni keskiössä on. Seuraavaksi selvitettiin pukeutumisen taustavaikuttimia, kuten sosiaalista ympäristöä ja miehistä katsetta. Haastatellessani en koskaan kysynyt suoraan miehisestä katseesta, sillä en halunnut ikään kuin ”syöttää” tiettyä vastausta haastateltaville,

vaan pyrin löytämään taustalla vaikuttavat asiat niin, että ne kävivät ilmi haastateltavan omasta aloitteesta ja kokemuksista (esim. ”Määrittelekö ympäristömme mielestäsi sitä, miten sinun/meidän tulisi pukeutua? Millä tavalla?” ja ”Millä tavalla ikäisesi naisen/tytön halutaan tällä hetkellä mielestäsi pukeutuvan?”). Vaatteilla vaikuttamisesta keskustellessa selvitin pukeutumisviestinnän perimmäisiä tarkoituksia, sekä sitä, millä tavalla haastateltavat kokivat muuten elämässään pukeutumisella voivan vaikuttaa. Viimeiseksi keskusteltavassa teemassa palattiin takaisin ihastumisten pariin, tällä kertaa viehättävyydestä keskusteltaessa. Halusin selvittää, miten haastateltavat määrittelivät, kokivat ja näkivät viehättävyyden, miten pukeutuminen vaikutti siihen, sekä millä pukeutumisen keinoilla viehättävyyttä pyrittiin nostamaan. Viehättävyyden teemoista keskusteltiin yleisellä tasolla ja parinvalinnan näkökulmasta.

Haastateltavina on yksitoista naista ja tyttöä eri synnyinvuosikymmeniltä: 1940-luvulta 2010-luvulle. Olen rajannut haastateltavat naisiin ja tyttöihin lähinnä itsekkäistä syistä; naisten ja tyttöjen kokemukset antavat minulle peilin omiin kokemuksiini ja avaavat minulle näin oman paikkani kaltaisten joukossa. Halusin haastatella mahdollisimman monta eri ikäistä naista ja tyttöä sen vuoksi, että iän vaikutus vastauksien samankaltaisuuteen ja eroavaisuuteen kiinnostavat minua. Myös miehisen katseen läsnäolon tiedostaminen tai tiedostamattomuus voi vaihdella eri sukupolvilla. Tutkimukseni kannalta laaja ikäskala haastateltavissani mahdollisti monipuolisen aineiston ja toi ihastumisen ja viehättävyyden kokemuksille erilaista näkökulmaa.

Haastateltava	Ikä	Vuosikymmen, jolloin syntynyt	Koodi
haastateltava 1	22 v	2000-luku	H1
haastateltava 2	42 v	1980-luku	H2
haastateltava 3	25 v	1990-luku	H3
haastateltava 4	28 v	1990-luku	H4
haastateltava 5	78 v	1940-luku	H5
haastateltava 6	76 v	1940-luku	H6
haastateltava 7	77 v	1940-luku	H7
haastateltava 8	14 v	2010-luku	H8
haastateltava 9	29 v	1990-luku	H9
haastateltava 10	56 v	1960-luku	H10
haastateltava 11	43 v	1980-luku	H11

yht. 11	14–78 v	1940–2010 luku	
----------------	----------------	-----------------------	--

Kuvio 2. Haastateltavien koodaus

Olen äänittänyt haastattelut puhelimeni nauhurilla ja äänitallenteet ovat omassa kansiossaan puhelimeni äänitiedostoissa sekä tietokoneellani. Tiedostoja ei ole luovutettu, eikä luovuteta vastaisuudessakaan kolmansille osapuolille. Aineistoa kertyi äänitiedostona yhteensä neljätoista tuntia. Litteroinnissa apunani oli Good Tape litterointiohjelma (good tape PRO-kuukausisopimus), jonka jälkeen kopioin aineiston Word tiedostoihin. Litteroituna aineistoa on yhteensä 311 sivua.

Haastateltava	Haastattelun kesto	Sivumäärä (Times New Roman, koko 12 ja riviväli 1,5)
H1	1 h 5 min	17 sivua
H2	53 min	21 sivua
H3	57 min	23 sivua
H4	1 h 37 min	33 sivua
H5	2 h 4 min	39 sivua
H6	53 min	20 sivua
H7	1 h 19 min	37 sivua
H8	32 min	14 sivua
H9	1 h 18 min	26 sivua
H10	1 h 31 min	32 sivua
H11	1 h 51 min	49 sivua
yht.	14 h	311 sivua

Kuvio 3. Haastatteluiden laajuus äänitiedostona ja litteroituna

Analyysin helpottamiseksi koodasin ja tyypittelin aineiston pääteemoihin ja näiden alateemoihin (koodit löytyvät liitteestä 3). Tyypittelyn jälkeen kokosin kunkin alateeman kaikkien haastattelujen vastaukset yhteen, joista tein tiivistelmän. Tiivistelmien perusteella sain aineiston vastauksista esiin tutkimustuloksiin johtaneet toistuvat asiat, yhtäläisyydet ja poikkeukset.

Olen halunnut jättää tutkimuksessa käytettävissä aineistolainauksissa näkyville haastateltavien murteen ja ”puheenparren”, kuitenkin poistaen joitakin täytesanoja luettavuuden sujuvoittamiseksi. Luettavuutta lisää lainauksessa näkyvät [tutkijan lisäykset]. Anonymiteetin säilymiseksi teksteissä käytettävät nimet on sensuroitu *henkilökoodeilla*.

2. TAUSTOITTAVA TEORIA

2.1 Vaatteen eri ulottuvuudet

Tutkiessani pukeutumista osana ihastumisen prosessia, käsittelem vaatetta sekä sosiaalisen toiminnan (pukeutuminen) että materian (puvun, vaatetuksen) kautta. Englanninkielisessä tutkimuksessa käytetty käsite *dress* (pukeutuminen) on sekä verbi että substantiivi. Verbinä *pukeutuminen* tarkoittaa ulkomuodon muuttamisen toimintaa. Substantiivina käsite taas kuvaa ulospäin nähtävää ulkomuodon muutosta vartalon itsensä muokkaamisen tai ulkopuolisen materiaalin avulla. (Kaiser, 1990, 4–5.) Suomen kielessä *pukua* voidaan pitää pukeutumisen käsitteen substantiivimuodon synonyymina (Koskennurmi-Sivonen, 2003, 2). Puku on ruumiin peite tai keino paljastaa se, fyysinen, sosiaalinen ja symbolinen suoja, sekä itsensä esittämisen ja vuorovaikutuksen väline (Utriainen, 2006, 29).

Pukeutuminen on käytöstä, joka opitaan sosiaalisessa kanssakäymisessä samalla tavalla kuin puheen, sekä fyysiset ja sosiaaliset taitomme (Lennon ym., 2024, luku 1). Pukeutumalla ihminen valmistaa ruumistaan soveliaaksi, hyväksyttäväksi, arvostettavaksi ja jopa ihailtavaksi sosiaalista maailmaa varten (Entwistle, 2023, luku 1). Erityisesti ihastumisen kontekstissa ruumiin ja itsen valmistaminen ihastusta varten pukeutumisella korostuu.

Käsite *clothing* (vaatetus, asu, vaatteet) eroaa *dress* (pukeutumisen) käsitteestä niin, että se käsittää vain ihmisvartalon päällä olevat materiaaliset ja puettavat asiat, kuten paita, housut ja kengät, joista muodostuu vaatteiden kokonaisuus (Kaiser, 1990, 4–5; Koskennurmi-Sivonen, 2003, 2). Vaatetuksen ja pukeutumisen erona voidaan nähdä myös taho, joka pukee tai puettaa. Esimerkiksi puhutaan poliisien tai palomiesten vaatetuksesta, sillä näissä tehtävissä toimivat ihmiset eivät itse valitse vaatteitaan, kun taas pukeutuminen on yksilön itsenäistä toimintaa, jolloin tarkoituksellisesti päätämme miten rakennamme ulkoista olemustamme (Ruohonen, 2001, 13; Rudd & Lennon, 2000, 152).

Hyödynnän tutkimukseni näkökulmassa pukeutumisen merkityksiä Koskennurmi-Sivosen (2002) käsityötuotteesta tehdyn mallin logiikan mukaan; malli kuvaa tuotteen tekijän ja käyttäjän suhdetta tuotteeseen niin, että tuotteen materiaaliset ominaisuudet tekevät tuotteen ytimen, kun taas sen ympärillä olevat abstraktimmat ominaisuudet tulevat tuotteeseen mukaan vasta tekijänsä tai käyttäjänsä kautta. Pukeutumisen käsitettä käytetäänkin silloin, kun vaatteella

on kantajalleen tai tulkitsijalleen jokin merkitys. (Koskennurmi-Sivonen, 2002.) Tutkimukseni näkökulmasta myös ihastuksen kohteen vaatteesta voidaan havaita ensimmäisenä kaavion ytimessä olevat asiat (materiaali, muoto, rakenne jne.), kun taas tarkasteluun otetaan mukaan myös ihmisen havainnointi, voi vaatteesta löytää syvempiä tasoja (esim. arvot, maku, persoona). Vaate onkin materiaana erityinen siksi, että se imee käyttäjänsä muodon ja ilmaisee käyttäjänsä inhimillisyyttä ja läsnäoloa. Vaatteet osallistuvat ihmisten välisiin kosketuksiin ja ulottuvat ihmisestä ulkopuolelle kohti yhteistä maailmaa ja luontoa: vaatteet ovat sekä osa ihmistä, että jotakin muuta kuin ihminen. (Utriainen, 2006, 41.)

Ihastumisesta ja pukeutumisesta puhuttaessa tunteiden kohteen tyyli ja maku nousevat usein esiin. Pukeutumisentutkimuksessa *tyyli* käsittää vielä pukeutumisen käsitettä laajemmin yksilön ulkomuotoon: tyyli on yksilön tapa olla, elehtiä, käyttäytyä, liikkua ja puhua. Tyyliässä näkyy myös yksilön henkilökohtainen ilmaisevuus, jossa pukeutumistyyli ilmaisee pukeutujan henkilökohtaista makua. (Ruohonen, 2001, 13, 58.) Tyyli-käsitteenä ymmärretään joskus tyylikkyydeksi sen noustessa usein esiin muodikkaasti pukeutuvien ja muotivaikuttajien yhteydessä, vaikkei tyylin ilmaiseminen edellytäkään muodin seuraamista (Kamila, 2012, 34).

2.2 Rakkauspsykologiaa

Rakkaus tutkimuskohteena voi tuntua arvaamattomalta ja vaikealta, vaikka sitä on tulkittu eri tavoin jo vuosisatoja (Määttä & Uusiautti, 2012, 11). *Rakkaus* on tiiviisti sidoksissa ihmisyyteemme; tarpeeseemme rakastaa ja tulla rakastetuksi. Rakkaus myös näyttäytyy elämässä eri muodoissa ja laajuuksissa, kuten seksuaalisessa ja eroottisessa rakkaudessa, ohimenevässä ja kohdettaan idealisoivassa rakkaudessa, ystävyksien välisessä rakkaudessa ja vanhempainrakkaudessa. (Milligan, 2011, 9, 30.) Tässä tutkimuksessa ihastumista käsitellään osana romanttista rakkautta parinvalinnan näkökulmasta.

Rakkaus herättää ihmisessä kokonaisen tunneskaalan äärimmäisestä ilosta ahdistukseen ja suoranaiseen itsetuhoisuuteen. Rakkauteen liittyy kognitiivisia tietoja ja taitoja, jotka omaksutaan muun muassa sääntöjen, tarinoiden ja ohjeiden kautta yhteiskunnastamme ja aiemmilta sukupolviltaamme. Rakkauden ilmentäminen vaatii tekoja, sillä suurimmatkin tunteet jäävät varjoon, jos niitä ei osaa ilmaista tekoina. (Määttä & Uusiautti, 2012, 24–30.) Tutkimuskontekstissani rakkauden ja ihastumisen tunneskaalat ja ympäristöstä omaksutut normit voivat vaikuttaa näyttäytymisen (myös pukeutumisen) tapaan ihastuksen edessä.

Ihastuessaan ihminen tiedostaa itsensä alttiina toisen katseelle, kun taas rakkaudessa ja rakastumisessa katseen nähdään siirtyvät itsestä toiseen. Levinasin (1988) mukaan sosiaalisuus, eli suhde toisiin ihmisiin, keskeyttää ihmisen kehämäiset, itseensä sulkeutuvat ajatukset, jolloin toisen rakastaminen ei olekaan *minän* täyttymistä tai täydellistymistä, vaan tietoisiksi tulemista omasta vastuusta toisen haurauden suhteen. (Tuohimaa, 2001, 35–36; Levinas, 1988.) Tutkimuksessani osoitan, että ihastuessa tietoisuus itsestä ja omasta pukeutumisesta lisääntyy ja että pitkissä suhteissa paine pukeutumisesta vähenee. Tästä huolimatta viehättävää pukeutumista pidetään tärkeänä osana romanttisten tunteiden ylläpitoa suhteen kestosta huolimatta.

Erilaisia ihastumisen ja romanttisen rakkauden kokemuksia tutkiessa on hyvä tiedostaa teoriaa tunteiden takana, jotta tunteiden ilmaisemista tai kieltämistä (myös pukeutumisen näkökulmasta) voidaan ymmärtää. Rakastumiselle on monia syitä ryhmäpaineesta muuttumisenhaluun ja suoranaiseen sattumaan, mutta kaikille yhteinen rakastumisen perusta on rakastumisvalmius eli halu rakastua (Määttä & Uusiautti, 2012, 35–37). Rakastuessaan ihminen näkee ihastuksensa kohteen erityisenä ja uniikkina ja selittää myös tämän kielteiset piirteet parhain päin. Ihastuksen kohteelta janotaan myönteistä arviointia itsestä, minkä vuoksi erityisesti nuoret pyrkivät antamaan mahdollisimman edullisen kuvan itsestään jopa itseään muuttamalla. (esim. Milligan, 2011, 10; Määttä & Uusiautti, 2012, 40–41.)

2.3 Viehättävyys

Ihastumista ja pukeutumista tutkittaessa ei voida jättää huomiotta viehättävyyden käsitettä ja pyysinkin haastateltaviani määrittelemään käsitteen. Toinen näki viehättävyyden tarkoittavan kauneutta, toinen piti sitä kiinnostuksen herättäjänä, joillekin viehättävyys merkitsi romanttista tai seksuaalista vetovoimaa. Kaikissa näissä käsityksissä on kuitenkin jotakin samaa; viehättyminen aiheuttaa ihmisissä jonkintasoisia ihastumisen tunteita, ei välttämättä romanttista ihastusta, mutta kiinnostusta, vetovoivaa, arvostusta ja ilahtumista. Viehättävyyden käsitys on osaltaan samanlainen kuin kauneuden käsitys: se, mikä nähdään viehättävänä, on riippuvainen katsojan omista mieltymyksistä ja *mausta*. Blumer (1968) kuvaa maun käsitteen olevan kuin nälkä, joka vaatii tyydytystä. Maku ohjailee valintoja, mitä hyväksytään ja hylätään. Maku on subjektiivinen voima, joka ohjaa yksilöä, mutta muovautuu myös sosiaalisen ympäristön vuorovaikutuksessa. (Koskennurmi-Sivonen, 2012b, 81; Blumer, 1968.) Hyvän ja huonon maun kokemukset vaihtelevan tilannekohtaisesti: jokin asia voi sopia tiettyyn paikkaan, mutta on

täysin vääränlainen toiseen. Toisaalta myös aika tekee tehtävänsä ja esimerkiksi jokin kauniiksi koettu vaate voi näyttää seuraavana vuonna jopa hullunkuriselta. (Leddy, 2005, 15, 16.)

Tutkimuksissa viehättävyyttä on käsitelty erityisesti seksuaalisen vetovoiman näkökulmasta. Viehättävyys nähdään näissä fyysisinä ominaisuuksina, jotka ihmisillä on jo syntyessään ja fyysisen viehättävyyden laatua on tutkittu muun muassa varioimalla eri värejä ihmisen vaatteissa (Kts. esim. Sidhu ym., 2021). Fyysisen viehättävyys -ilmiön taustalla on biologinen tarve lisääntyä. Jo vuosituhansien ajan ihmiset ovat korostaneet piirteitään ollakseen fyysisesti viehättäviä kumppaneita lisääntymiseen. (Patzner, 2008, 12, 21.) Tässä tutkimuksessa olen kiinnostunut viehättävyydestä pukeutumisessa. Voiko pukeutumisella vaikuttaa ihmisen viehättävyyteen, miten viehättävä tai epäviehättävä pukeutuminen vaikuttaa ihastumiseen sekä millä keinoilla viehättävyyttä voidaan varioida?

Ihmisen alkuaikojen historiassa vaatteita on käytetty lähinnä funktionaalisiin tarkoituksiin, koristautumista kuitenkin tapahtui muun muassa ihoa maalaamalla ja tatuoimalla, letittämällä hiuksia ja leikkelemällä karvoitusta. Koska vartalon ja vaateen rajapinta on häilyvä, vartalon muotoa alettiin muokata myös vaatteiden avulla (esim. korsetit ja vannehameet). Rääätäleiden ammattikunta kehittyikin noin 1500-luvulta lähtien ”korjaamaan” vartaloa. (Lönnqvist, 2008.) Historian valossa vaatteiden avulla on siis pyritty vaikuttamaan viehättävyyteen. Voidaan ajatella viehättävyyden säätelyllä voivan edesauttaa myös menestymistä kumppanin hankinnassa. Toisaalta todetaan, ettei itsensä ehostamista aina pidetä arvossa ja muotia onkin väitetty muun muassa petokseksi ja vääristelyksi. Koristautumisen on esimerkiksi antiikin Kreikassa katsottu olevan aviopuolisoiden välillä petos, sillä haluttavuuden tulisi perustua aitouteen ja luonnollisuuteen. Liika viehättävyys nähtiin siis paheena, eikä tätä sopinut korostaa. (Seddiki, 2006, 12.) Myös tutkimuksestani on edelleen havaittavissa samankaltaisia viittauksia.

Tutkimukseni vahvistaa myös Kaiserin (1990) fyysisestä viehättävyydestä kokoamat asiat: (1) fyysisesti viehättävillä ihmisillä on etulyöntiasema erilaisissa tilanteissa ja paikoissa kuten oikeussalissa tai luokkahuoneessa, (2) ihmiset yhdistävät fyysisen viehättävyyden menestykseen erilaisissa taidoissa, joista poikkeus on kuitenkin vanhemmuus; viehättävän ihmisen ei nähdä kykenevän *antamaan*, koska heidän nähdään keskittyvän vain itseensä, (3) viehättäviä ihmisiä kunnioitetaan helpommin, joten heidän on helpompi harjoittaa sosiaalisia taitojaan ihmisten kanssa, (4) viehättävyys ja menestys on vastavuoroista; fyysisesti viehättävät piirteet helpottavat ihmisen menestymistä ja menestyminen taas nähdään nostavan ihmisen viehättävyyttä toisten silmissä. (Kaiser, 1990, 426–427.) Tutkimukseni mukaan myös

parinvalinnassa viehättävä ulkomuoto on yksilön eduksi. Vaikka ulkoisen viehättävyyden vetovoimaisuus ei ole välttämättä aina tiedostettua, siihen kiinnitetään ensimmäisenä huomiota ja muut piirteet ja ominaisuudet tulevat kuvaan vasta myöhemmin (Määttä & Uusiautti, 2012, 54).

2.4 Katsomisen kohteena ja katsojana

Pukeutumisen ja ihastumisen yhteyttä tutkiessa huomio kiinnittyy näiden käsitteiden välissä olevaan asiaan: katseeseen. Katseiden pelikenttä on täynnä otaksuvia ja oletuksia siitä, millaista ihmistä me katsomme. Samaan aikaan katseiden kohteena oleva pyrkii katseista selvittämään, millainen pukeutuminen olisi suotavaa. (Keenan, 2011b, 35.) Visuaalisissa järjestyksissä on olennaisen tärkeää kulttuuriset normit; ne ohjailevat esimerkiksi sitä, miten on kohteliasta katsoa toista, milloin katsominen taas muuttuu tuijottamiseksi, sekä miltä asioiden *kuuluisi* näyttää (Seppänen, 2008, 35). Katsetta käsitellessä tutkimuksessani nouseekin esiin lokeroinnin tarve ja sen vaikutukset ihastumiseen ja pukeutumiseen. Tutkimukseni osoittaa myös sanonnan ”kauneus on katsojan silmissä” pitävän paikkaansa, mutta mieltymykset ja viehättävyys eivät kuitenkaan rakennu ainoastaan yksilön ”mausta”, vaan maku muuttuu ja kehittyy omien elämäkokemusten, kulttuurin ja ympäristön muovaamana.

Tutkimuksessani olen kiinnostunut sekä katsomisesta, että katseen kohteena olemisesta. Pyrin selvittämään tätä tarkastelemalla haastateltavieni kokemuksia katseiden kohteena olemisesta, sekä heidän tarinoistaan ja tavoistaan kertoa tai kommentoida muita ihmisiä. Myös ihastumisen ilmiötä lähestyn yleisemmän sosiaalisen käyttäytymisen kautta, josta keskeistä on juuri katsominen ja katsomisen kohteena oleminen. Sovellan katsomista ja katsomisen kohteena olemista tutkimuksessani Kamilan (2012) näkymisen ja näyttäytymisen käsitteiden määrittelyn avulla. *Näkyminen* ilmentää visuaalista olemassaoloa ja nähdyksi tulemistä, kun taas *näyttäytyminen* on tietoista itsensä ilmentämistä ulkonäön ja pukeutumisen avulla. Näkyminen ja näyttäytyminen tulevat todeksi katseiden kautta. (Kamila, 2012, 18.) Tutkimuksessani katsetta ja näkemistä käsitellään pukeutumisen viestinnän ja tulkinnan kautta. Käytän visuaalisen lukutaidon sijaan (kts. esim. Seppänen, 2008) Kamilan (2012) tapaan käsitettä *tulkinta*, kun puhun ulkonäön ja pukeutumisen tarkastelusta. Katsoja *tulkitsee*, eli käsittää tai ymmärtää toisten ulkoasuja. Samaan aikaan yksilöt *tulkitsevat*, eli ilmaisevat ja esittävät itseään oman ulkoasunsa kautta. (Kamila, 2012, 44.)

Goffmanin (1959) mukaan ihminen ilmaisee itseään tarkoituksellisesti tai tarkoittamattaan ja muut ihmiset saavat toisistaan jonkinlaisen vaikutelman. Ilmaisevuutta nähdäänkin olevan kahdenlaista: ilmaisua, jonka ihminen lähettää tarkoituksella, sekä ilmaisua, joka hänestä välittyy tarkoittamattaan (Goffman, 1959; 14, 111). Katsomisen tapa (tai tulkinta tästä) vaikuttaa siihen, miten ihastumisen kontekstissa uskalletaan näyttäytyä. On osoitettu, etteivät katseen merkitykset selviä katsojan viesteistä, vaan siitä, miten katsomisen kohde viestin tulkitsee. Katseen merkityksiin vaikuttaa myös muu nonverbaalinen viestintä, kuten hymy, joka voidaan tulkita pilkalliseksi tai ystävälliseksi. Olipa katsomisen aiheuttamat tunteet viestin vastaanottajaan tarkoituksellisia tai tarkoituksettomia, katsojalla on kohteeseensa aina jonkinlaista valtaa. Katsomisella on ihmisiin suuri vaikutus, josta esimerkkinä on huomatuksi tuleminen; se kuka huomaa ja milloin. (Kamila, 2012, 59–60; Sauer ym., 2010, 26.) Tämä korostuu erityisesti tutkimuksessani ihastumisen kontekstissa.

Tutkimukseni osoittaa katseiden tulkitseminen olevan hyvin tilannesidonnaista ja erityisesti epäselvien katseiden tulkinnat voivat mennä pahasti pieleen. Katseisiin kuitenkin nojataan vahvasti pukeutumisen ollessa sosiaalista toimintaa, johon mukaudutaan ja jota opitaan ympäristöstä imetyistä viesteistä. Katseet voivat paljastaa katsojan ajatukset tai katsottava voi kokea tulleen katsotuksi jollakin tavalla ja tehdä tulkintansa sen perusteella (Kamila, 2012, 18). Katseiden viestit ovat hienovaraisia ehkä juuri niiden äänettömyyden takia. Katseellaan ihminen voi ilmaista sellaiset ajatukset, joita hän ei osaa tai uskalla sanoittaa ääneen (Kamila, 2012, 59–60). Vaikka katseiden viestit voidaan helposti tulkita väärin, ihmiset luottavat kuitenkin näiden merkityksiin jopa enemmän kuin sanoihin, erityisesti jos sanat ja katse ovat ristiriidassa keskenään (Seppänen, 2008, 107). Pukeutumisen viestejä tulkitessa ja tutkiessa on huomioitava *konnotaation* merkitys. Konnotaatio tarkoittaa esineelle asetettuja lisämerkityksiä, jotka ovat erilaisia eri ihmisille. Esimerkiksi revityt farkut voivat konnotoida nuorelle trendikkyyttä, kun taas vanhemmalle ihmiselle farkut voivat olla osoitus huolimattomuudesta. (Kamila, 2012, 67–68.)

2.5 Ympäristö muovaa pukeutujaa

Tutkimusaineistostani käy ilmi, että ihastuksen ja ihastuksen kohteen väliseen katseeseen osallistuu muitakin kuin ihastumisen tunnetta kokevat osapuolet. Omaa pukeutumista peilataan ympäristön normien ja viestien kautta, jolloin ympäristö muovaa osaltaan sitä, miten uskomme myös ihastuksemme kohteen katsovan pukeutumistamme. Sosiaalinen ja kulttuurinen ympäristö on yksi vahvimista aineiston “taustamoottoreista”, jotka selittävät, miksi pukeutuminen

linkittyä ihastumisen ja viehättyneisyyden tunteisiin niin eri tavoin eri ihmisillä. Ympäristö kehystää pukeutumista: mitä pidetään sopivana, millaisesta pukeutumisesta saa kommentteja, missä koetaan vapautta ja missä rajoitusta.

Yksilöt toimivat ihastuessaan sosiaalisina toimijoina. Ihmisen minän ja yhteisön välistä kommunikaatiota tutkittaessa tutkitaan symbolista vuorovaikutusta, eli symbolista interaktionismia. (Koskennurmi-Sivonen, 2012b, 73.) Symbolinen interaktionismi (kehittäjänä George Herbert Mead (1863–1931)) on minäteoria, jonka mukaan ihmiset tulkitsevat maailmaa subjektiivisina merkityksinä ja tämä maailma, jossa elämme, muodostuu ihmisten välisistä vuorovaikutuksista (Heinonen, 2012, 64). Meadin (1972) mukaan jokainen ihminen on oma yksilönsä, mutta myös kuva yhteisöstään, jossa elää. Teorian perusteella ihmisen minuus nähdään sosiaalisena prosessina, jonka taustalla täytyy olla ryhmä tai ryhmiä, joissa tämä prosessi tapahtuu. (Mead, 1972, 163–164.) Samaan teemaan liittyy ajatus siitä, että ihmisen ruumis on osa sosiaalista ärsykekenttää, johon ihminen reagoi. Kun ajatellaan puettua ruumista, mistä näkökulmasta ihminen tiedostaa itsensä, kun valitsee vaatteitaan? (Koskennurmi-Sivonen, 2012b, 74.) Jos ihmisen minuus siis muuttuu ympäristön vaikutuksesta, voitaisiin olettaa, että myös ihmisen pukeutuminen muuttuu tämän myötä.

Meadin oppeja on myöhemmin kritisoitu niiden ihmisen itsemääräämisoikeuden huomioimisen puutteesta. Esimerkiksi filosofiassa minuuden kehittymisen perusteena on ihmisen vapaus ja riippumattomuus muiden ihmisten mielipiteistä tai määräysvallasta, kun taas Mead korosti minän muodostuvan erityisesti muiden ihmisten mielipiteisiin ja ympäristöön mukautumalla ja sopeutumalla. (Hankamäki, 2016, 105.) Kritiikistä ja teorian vanhuudesta huolimatta näen symbolis-interaktionistisen tutkimustradition sopivan omaan tutkimukseeni erityisen hyvin. Sosiaalisessa kanssakäymisessä erityisesti ihastumisen kokemukset ovat sellaisia, joissa tuskin kukaan on immuuni ympäristönsä vaikutuksille. Pyrin tutkimuksessani ottamaan huomioon myös ihmisestä itsestään lähtevät muutokset, ollen kuitenkin erityisen kiinnostunut siitä, mistä nämä muutokset voisivat johtua.

Ihastuksen kohteen mielipiteiden merkityksellisyyden takia hyödynnän tutkimuksessani myös Cooleyn (1983) peiliminäteoriaa, joka kuvaa ihmisen arvioivan itseään sen kautta, minkälaisen vaikutuksen hän tekee muihin ihmisiin. Teorian mukaan esimerkiksi omaa ulkonäköä arvioitaessa kuvitteellisesta tai konkreettisesta peilistä, ihminen arvioi kuvajaistaan sen kautta, miten hän uskoo tai kuvittelee muiden ihmisten tätä arvioivan. Prosessissa kuvataan olevan kolme vaihetta: (1) uskomus siitä, miten ulkonäkö vaikuttaa muihin ihmisiin, (2) uskomus siitä

miten muut ihmiset arvioivat ulkonäön ja (3) omien positiivisten tai negatiivisten tuntemusten herääminen tästä. (Kaiser, 1990; Cooley, 1983.)

Pukeutumisentutkimusta tehdessä on hyvä nostaa esiin Stonen (1995) uusi kulma sosiaalis-interaktionistiseen tutkimukseen, missä hän korosti ulkonäöllisen ulottuvuuden merkitystä sosiaalisessa kanssakäymisessä. Tähän liittyen artikkelissa avataan neljä väittämää; (1) sosiaalinen toiminta on jaettavissa kahteen osatekijään: diskurssiin ja ulkonäköön, (2) minuuden syntymisessä ulkonäkö on vähintään yhtä tärkeä tekijä kuin puhe, (3) ulkonäköä tutkimalla voidaan saada hyvä käsitys siitä, miten minää muodostetaan ja (4) ulkonäkö on tärkeä osatekijä kaikissa minän kehittymisen vaiheissa. (Koskennurmi-Sivonen, 2012b, 78; Stone, 1995.)

Symbolis-interaktionistisen tutkimusperinteen mukaan ihmisen sosiaalinen toimiminen edellyttää sanallisten viestien tulkitsemisen lisäksi myös symbolisten viestien tulkitsemista, joista pukeutuminen on yksi esimerkki (Koskennurmi-Sivonen, 2012b, 74). Levinas (2000, 11–15) näkee koko ihmiselämän olevan ilmaisemista: pukemisen ja riisumisen vuorottelua. Koska pukeutumisen ja riisumisen maailmassa on itsemme lisäksi läsnä muut ihmiset, on eettisesti toivottavaa pohtia, annetaanko ihmisten pukeutua ja riisua omalla tavallaan ja tahdissaan, sekä kunnioitetaanko pukua osana ihmistä itseään (Utriainen, 2006, 40–41). Vaatteisiin voi harvoin liittää pysyviä tai eksakteja merkityksiä, sillä sama vaate voi eri tilanteessa ja ajassa merkitä eri asioita. Tiukkaa etikettipukeutumista tai univormuja lukuun ottamatta vaatteiden viestit ovat epäselviä ja tulkinnanvaraisia, minkä vuoksi vaatteiden tarkoitukset jäävätkin katsojien pääteltäviksi. (Davis, 1992, 3–12.) Myöhemmin on tutkittu, että sosiaalisen havaitsemisen tuomiot ja asenteet ovat enemmän riippuvaisia havaitsijan ominaisuuksien muuttujista, kuin havaittavan ominaisuuksien muuttujista (Lennon ym., 2024, luku 4).

2.6 Sukupuolittunut katse

Myös sukupuolittuneet normit ja -katse osallistuvat ihastumisen prosessiin. Haastattelemiani naiset nostivat toistuvasti esimerkkejä siitä, kuinka ympäristöstämme ja kulttuuristamme imetyt viestit kauneudesta ovat sukupuolittuneita. Tämä vaikuttaa ihastumisen prosessissa siihen, miten naiset punnitsevat omaa näyttäytymistään ja sitä, millaisia mielikuvia itsestään annetaan.

Esittelen sukupuolittuneen katseen olemassaoloa *miehisen katseen* ja *sukupuolittuneen katseen* käsitteiden ja tutkimuksen kautta. *Miehisen katseen* (male gaze) käsitettä on käytetty ensimmäistä kertaa vuonna 1975 julkaistussa Mulveyn artikkelissa *Visual Pleasure and Narrative Cinema*, josta tässä lainaan myöhemmin julkaistua versiota (kts. Mulvey, 2009, 14–

27). Mulveyn mukaan sukupuolisesti epätasa-arvoisessa maailmassamme katseiden nautinto on jakautunut aktiiviseen mieheen ja passiiviseen naiseen. Hän perustelee miehistä katsetta elokuvakuvataiteen kautta, jossa naiset on totuttu näkemään sivullisina, miehiä täydentävinä tai heidän tunteitaan, tekojaan tai fantasioitaan selittävinä hahmoina. (Mulvey, 2009, 19–20.)

Yhdeksi sukupuolittuneen katseen tekijäksi on nähty eurooppalaisessa maalaustaiteessa vallinnut alastonkuvaperinne, jossa nainen on esineellistetty katseen kohteeksi. Nykyisin samaa perinnettä jatkaa mainos- ja mediakuvasto, jossa nainen edelleen kuvataan eri tavalla kuin mies. Tällaiset nais- ja mieskuvan representaatiot lisäävät miehistä ylivaltaa ja asenteita myös siinä suhteessa, että naiset arvioivat ja peilaavat itseään miehisen katseen kautta. (Kamila, 2012, 63.) Miehinen katse on myös naisten keskuudessa sisäistettyä; nainen katsoo itseään patriarkaalisen yhteisön näkökulmasta ja ylläpitää asenteita seksikkästä ulkonäöstä (josta on tullut arvo jo itsessään), mikä lisää keskinäistä kilpailua ja hierarkiaa (Elovirta, 1998, 87; Seddiki, 2006, 17).

Myös tässä tutkimuksessa haastattelemani henkilöt nostivat esiin muun muassa naisen vartalon seksuaalisoinnin ja esineellistämisen. Eekin (2003) tutkimus osoittaa, että alastonta kuvaa naisesta on helpompaa katsoa, sillä kuvia alastomista naisista on totuttu näkemään enemmän kuin miehistä. Tutkimuksessa kommentit alastomien naisten kuvista olivat positiivisia tai naisen seksuaalisuutta korostavia, kun taas alastomien miesten kuvia ei mielellään katsottu. Alastonkuvaa miehestä katsottaessa heteromiesten pelkona oli homoeroottinen kiinnostus, kun taas heteronaisten pelko kuvaa katsottaessa oli alastonkuvien katsomisen sopivuus naiselle; jos nainen koki kuvaa kohtaan eroottista kiinnostusta, aiheutti se häpeää. (Eck, 2003.) Katseiden sukupuolittuneisuus ei rajoitu kuitenkaan vain alastomien vartaloiden katsomiseen. Myös Kamilan (2012) tutkimuksessa opettajien pukeutumisesta naisiin kohdistuneet katseet ovat suuremmassa roolissa kuin miehiin kohdistuneet katseet. Naisiin kohdistuvat katseet etsivät erityisesti seksuaalisiksi koettuja pukeutumisen viestejä. (Kamila, 2012, 62.)

Naiset kiinnittävät miehiä enemmän huomiota ulkonäkönsä ylläpitämiseen ja muokkaamiseen, sillä miehiä ei tuomita heidän ulkoisen olemuksensa perusteella yhtä helposti (Entwistle, 2023, 18–23). Tämän lisäksi esimerkiksi naisellisuus työpukeutumisessa voidaan nähdä ammattitaitoisuuden vastakohtana. *Power dressing* -käsite kuvaa naisten pukeutumista, joka tarkoituksellisesti jäljittelee miesten pukuja. Pukeutumisen tarkoituksena on lisätä naisten uskottavuutta miesvaltaisiksi miellettyillä aloilla, kuten politiikassa tai talousalalla. (esim. Julkunen, 2010, 193; Kaiser, 1990, 458; Kamila, 2012, 54, 239.) *Power dressing* -strategiaa noudattamalla ei uskota vaatteen itsessään tekevän naisesta ammattimaista, mutta se voi auttaa

naista urallaan. Samaan kategoriaan voitaisiin laittaa naisten tarkoituksenmukainen pukeutumisen muuttaminen auktoriteetin tai uskottavuuden lisäämiseksi ammateissa, jossa ollaan esillä tai esikuvia. Kamilan tutkimus osoittaa, että esimerkiksi nuoret opettajanaiset pukeutuvat tarkoituksellisesti ikäistään vanhemmiksi, kun taas nuorilla miesopettajilla ei näytä olevan samanlaista tarvetta. (Kamila, 2012, 55, 137.)

Vaatteista ja pukeutumisesta puhuttaessa käytetään usein moraalisia termejä, kuten ”virheetön”, ”hävytön” ja ”sopiva”. Harva ihminen on immuuni sosiaaliselle paineelle, jota pukeutumiseen luodaan. Julkisesti nähdyn tuleminen ”ei laittautuneena” tai tahrin löytyminen vaatteissa aiheuttavat häpeää. (Entwistle, 2023, luku 1.) Myös aineistostani käy ilmi ihmisten arvostelemisen tai tuomitsemisen helppous heidän vaatetuksensa perusteella. Olen tutkimukseni perusteella samaa mieltä Kamilan (2012, 52) kanssa siitä, että vastuu ”oikeanlaisesta” ulkomuodosta asetetaan yksilölle. Pukeutuminen nähdään osoituksena ihmisen moraalista, arvoista tai huolellisuudesta (Julkunen, 2010, 193). Aikoinaan esimerkiksi korsetti oli osoitus naisen ylväydestä ja korsetitonta naista pidettiin epäkelpona. Naisiin kohdistuu edelleen samanlaisia kurinalaisuuden vaatimuksia heidän ulkonäkönsä suhteen, korsetit ovat vain vaihtuneet kiinteän vartalon ylläpitoon erilaisilla ruokavalioilla ja kuntoilulla. Vaikka naisen kaunis ulkonäkö olisikin osoitus vaadittavien kauneusihanteiden täyttämistä, voi se tuoda kantajalleen myös itsevarmuutta. (Entwistle, 2023, 18–23.)

Lähivuosina kohuksikin noussut Naisjärjestöt yhteistyössä (Haapea, 2024) julkaisema kyselytutkimus naisiin kohdistuvasta väkivallasta (vastaajinaan 1058 suomalaista miestä) todistaa sukupuolittuneiden katseiden olevan edelleen pinnalla. Yle Uutisten uutisoinnin jälkeen (kts. Joukanen, 12.11.2024) tutkimustulokset järkyttivät maanlaajuisesti; tulosten mukaan joka neljäs alle 35-vuotias mies uskoo naisen voivan ansaita heihin kohdistuvan väkivaltaisen kohtelun. Lisäksi 21 % kaikista vastaajista olivat vähintään jokseenkin samaa mieltä siitä, että nainen ansaitsi väkivaltaista kohtelua esimerkiksi tietynlaisen *pukeutumisen*, ulkonäön tai käytöksen vuoksi. (Haapea, 2024.) Tutkimusraportti julkaistiin nimellä ”Ei kaikki miehet – mutta liian moni”, mikä tiivistää mielestäni nyky-yhteiskunnassamme tapahtuvan vastareaktion; sukupuolittuneesta katseesta puhuminen on provosoinut tai ärsyttänyt miehiä, jotka kokevat toimivansa tasa-arvon mukaisesti, minkä vuoksi keskustelu halutaan tyrehdyttää kokonaan tai ongelmakohdista puhuttaessa pitäisi aina muistaa tuoda kultareunukset esiin. Lönnqvist (2008) toteaaakin vallan ankkuroituneen usein vallitsevaan järjestelmään niin, että se esitetään kuin

luonnollisena maailmanjärjestyksenä (Lönnqvist, 2008, 6). Tällaisesta toiminnasta voi kuulla argumentteja, kuten: ”näin on ollut aina” tai ”nyt on sentään paremmin kuin ennen”.

Ihmisen ulkomuoto voi olla vallankäytön kohteena esimerkiksi silloin, kun joku ulkopuolinen pyrkii vaikuttamaan yksilön pukeutumiseen (Kamila, 2012, 18, 20). Ulkonäköön kohdistuva vallankäyttö on harvoin suoran käskyn tai rangaistuksen ilmenevää, mutta sen olemassaolon voi havaita tiedostettuna voimana, joka ohjaa sosiaalista toimintaa ja pukeutumisen rajoittamista (Kamila, 2012, 46; Lönnqvist, 2008, 6). Foucaultin (2010) mukaan siellä missä on valtaa, on myös sen vastustusta. Vastustus ei kuitenkaan ole koskaan vallan ulkopuolella. (Foucault, 2010, 74.) Vallan vastustus voidaankin nähdä vastavaltana tai vallan anastamisena (O’Neal, 1999, 136).

Parisuhteessa toisen pukeutumiseen puuttuminen on melko yleistä ja tämä näkyy myös omassa tutkimuksessani. On tutkittu, että rakkaussuhteissa ihminen alkaa pitämään kumppaniaan kuin osana itseään ja alkaa myös käyttäytymään, kuin tämän luonteenpiirteet, ominaisuudet, mielipiteet ja resurssit olisivat hänen omiaan. Tämä voi lisätä yhteenkuuluvuutta ja tietoisuutta, mutta myös aiheuttaa ajatuksen tai pyrkimyksen omistaa toinen. (Määttä & Uusiautti, 2012, 53–54.) Keenan (2011) toteaa pukeutumisenvapauden olevan sosiaalista vapautta (vapaus erottautua sosiaalisesta ryhmästä ja odotuksista). Yksilöiden pukeutumiselta odotetaan ”moraalisen enemmistön” mukaista säädyllyisyyttä, hyvää makua, arvostettavuutta ja vastuuta. (Keenan, 2011, 189.) Toisen huomautus omasta pukeutumisesta voi kuitenkin tuntua henkilökohtaiselta loukkaukselta ja muiden ”mieliksi” pukeutuminen saattaa siksi tuntua helpoimmalta tavalta toimia sosiaalisessa ympäristössä (kts. esim. Kamila, 2012).

3. PUKEUTUMISEN JA IHASTUMISEN VÄLISSÄ ON KATSE

3.1 Ympäristön katseen vaikutus

3.1.1 Ympäristön katse voi mahdollistaa tai estää ihastumisen

Ihastumisen prosessi ei tapahdu tyhjiössä vaan aina jonkin elämäntilanteen, iän, ympäristön ja sosiaalisen riskin kehyksessä. Se, syttyykö ihastus ja miten siihen suhtaudutaan, riippuu ajoituksesta: onko uudelle suhteelle tilaa, millaiset normit ja roolit ympäröivät ihmisen, miten ympäröivä verkosto reagoi ja miten oma elämänvaihe muokkaa herkkyyttä, varovaisuutta ja mahdollisuuksia ihastua. Ympäristön vaikutus ihastumiseen ei rajoitu pelkästään siihen ”mitä puen”, vaan myös siihen, miten ihastumista eletään. Ympäristö voi mahdollistaa tai estää ihastumista, sekä ohjata strategioita tunteiden suhteen.

” [...] nuorena ne ensimmäiset ihastukset, jotka on ollu koulukavereita, niin siinä on siis aidosti siihen ihastumiseen ja niitten eteenpäin viemisen haluttomuuteen liittynyt se, että ne ei oo ollu samasta [uskon]yhteisöstä, [...] että isäni on istunu sängyn reunalla ja sanonut, että hei, hei, hei, että ei voi [...] isä oli jotenki huolissaan siitä, että onks tässä lähössä väärille poluille. Sanoisin, että se on saattanu estää myös ihan sellaista ihastumista vapaasti.” (H11)

Sulkeutuneen ympäristön toiveet ja paineet voivat estää suhteen aloittamisen tai ihastujan tunteiden kieltämisen. Esimerkiksi nuoruudessa kaveriporukan paineet tai ”järjestetyt ihastukset” voivat johdattaa epätoivottuihin lopputuloksiin ja eron jälkimainingeissa uudelleen ihastuminen voi vähentää lähipiirin empatiaa ja konkreettista tukea. Haastattelut osoittavat, että teini-iän ihastuksiin liittyy usein vetäytymistä ja vaikeutta lähestyä, kun taas aikuisiällä ihastumiset vakavoituvat ja ne syntyvät eri ehdoilla (kuten tuttuus ja arjen yhteensopivuus). Muun muassa yksinolo, urapainotteisuus, leskeys tai ero ovat haastattelujen mukaan sävyjä, jotka mahdollistivat tai riskeeräsivät ihastumisen. Ihastumisen ja pukeutumisen yhteys ei ole siis vain yksilön kokemus, vaan usein sosiaalinen tilanne, jossa ympäristön odotukset muokkaavat sekä pukeutumista, että sitä, uskalletaanko ihastusta näyttää tai edistää.

”Nehän [perhe] hirveesti toivo sitä [puolison löytymistä]. [...] Mutta ku mä oon sulkeutunu luonne, niin toisaalta mä en halunnu mitään tämmösiä asioita, en mä ois voinu kuvitellakkaan, että oisin paljastanu mitään kotiväelle.” (H7)

”Tyttöporukan kesken aina täyty olla jotaki jonku kans [...] Että se oli semmonen normi siinä vaiheessa. [...] Nyt jälkikäteen naurattaa, että siinä mejän kaveriporukassa, [...] että siellä on yksi transmies ja yksi lesbo. Mietin jälkikäteen, että mitähän ne on ajatellu siinä hetkessä, ku niille on täytyny keksiä kuitenkin joku miespuolinen henkilö.” (H9)

”Mä tavallaan tiesin, ku mä olin saanu mun lapsuusperheeltä paljon tukea [eron jälkeen], että ihastumalla ja ottamalla hänet [ihastuksen] elämään, niin jonkulainen minuun kohdistuva myötätunto tai suoranainen arkinen apu vähenee. Niin mä tietyl tavalla ihan sen aidon ihastumisen tunteenkin keskellä päätin, että annanko ihastumiselle valtaa, vai ikään kun punnitsenko tärkeemmäksi vaikkasen, että siinä tilanteessa minuun kohdistuva myötätunto on suurempaa ilman sitä, että tämän ihastumisen kautta ehkä elämäni tulee henkilö.” (H11)

3.1.2 Pukeutuminen nähdään sosiaalisena taitona

Aineisto osoittaa, että ympäristöstämme havaitaan sanattomia ja sanallisia odotuksia pukeutumiselle. Tämä vaikuttaa pukeutumiskäyttäytymiseemme myös ihastuessa, riippuen siitä, missä ympäristössä ihastuksen kohteen tapaamme. Ympäristön odotuksiin vastataan säätelemällä omaa pukeutumista tai vastustamalla odotuksia. Tämä odotusten ja niihin reagoimisen prosessi tuo pukeutumista tietoisemmaksi ja muuttaa kokemuksia itsestä ja tilanteista. Tyylin muuntelu voi näyttäytyä oman roolin ja arjen hallintana ja on näin merkki yleisestä sosiaalisesta toimijuudesta. Aineistosta käy ilmi, että oman pukeutumisen peilaamista ja oppimista ympäristöstä pidetään positiivisena sosiaalisena taitona tai tilannetajuisuutena. Pukeutumistyyli ei kehity tyhjiössä, vaan muiden ihmisten kautta.

”Kyllähän töissä ja vapaalla tai missä vaan sä peilaat, mitä muut tekee ja otat oppia siitä itse. Että se peilaaminen on positiivista ja kertoo halusta kehittyä, nään sen mahdollisuutena.”(H2)

Konkreettinen esimerkki katseen vaikutuksista pukeutumiseen on se, että kotona halutaan levätä ulkonäköpaineista ja siistiltä näyttämisestä. Pukeutuminen sosiaalisena toimintana vaatii

samalla tavalla ”lataamista” omassa turvallisessa tilassamme kuin sosiaalinen patterimme. Kun ympäristön odotukset ja katse poistuvat tai vähenevät, vaikuttaa tämä suoraan kokemaamme mukavuuteen ja hyvinvointiin.

”Ja sitte keskiviikkona taas illallisen jälkeen tulin kotiin, mä olin torstaiamuna väsyny ja mä ajattelin, että mä haluan tänään laittaa löysät farkut ja mun sinisen neuleen ja en ees pestä hiuksia. Siis tavallaan, että mä lepään, siis siistiltä näyttämisestä.” (H11)

Kun paineet hyvän vaikutelman tekemiseen ovat korkealla, pukeutumiseen panostaminen ja kokonaisvaikutelman hallinta korostuvat. Esimerkiksi treffeillä, ensikohtaamisissa ja juhlissa tavoitellaan pukeutumisella miellyttävää ulkonäköä, tilanteeseen sopivuutta ja itsevarmaa oloa. Tietyissä työtilanteissa tai virallisemmissä kohtaamisissa uskottavuutta ja pätevyyttä voidaan pyrkiä korostamaan muun muassa laadukkaammilla vaatteilla. Vapaa-ajalla ja läheisissä suhteissa, joissa vaikutusta ei samalla tavalla tarvitse tehdä, pukeutuminen on rennompaa. Tällöin omaa viehättävyyttä ei tarvitse rakentaa edustamisen kautta, vaan se voi nojata aitouteen ja mukavuuteen. Eri tavalla pukeutumiseen eri tilanteissa on muitakin syitä kuin sosiaalisten normien noudattaminen. Ympäristö asettaa pukeutumiselle käytännöllisiä vaatimuksia (esim. äitiys, imetys, sääolosuhteet). Pukeutumisella valmistaudutaan kuhunkin tilanteeseen niin, että vaate mahdollistaa tilanteen vaatiman toiminnan.

3.1.3 Ympäristö asettaa pukeutumiselle normit

Haastateltavat kokevat ympäristön asettavan pukeutumiselleen normeja. Normit opitaan ympäristön sanattomista ja sanallisista reaktioista ja näihin suhtaudutaan eri tavalla. Osa normeista koetaan rajoittavina, osa itsestään selvinä tilanteiden vaatimuksina ja osa hyväksytään ja allekirjoitetaan sellaisenaan.

” [...] sää et oo vastuussa tavallaan siitä, mitä muut ajattelee siitä [toisten pukeutumisesta].. Kaikkihan on vastuussa vaan niistä omista asenteista mitä sulla on pukeutumiseen, mutta sitte se, että onhan siinä jonkulaiset sosiaaliset normit vieläki joka paikassa.” (H3)

” [”Vaikuttaako ympäristö sun pukeutumiseen?”] Kyllä, ja kuuluukin tietyllä tavalla vaikuttaa.” (H5)

Vanhemmat ja sukulaiset kommentoivat ja vihjailevat pukeutumisen miellyttävyydestä, yhteisö määrittää sopivan pukeutumisen yhteisön jäsenelle, aikuinen valitsee lapsensa vaatteet ja auktoriteettiaseman vaatimana opettaja huomauttaa oppilaan epäsopivasta pukeutumisesta. Toisten pukeutumiseen puuttuminen on siis myös sosiaalista järjestystä ja kontrollia. Ympäristön vaikutuksen kontekstissa voidaankin pohtia, kenen valinnasta tai vaikutuksesta ihastuja itseasiassa pukeutuu.

*”Sitten mä mietin *ex-miehen* kaa tapaamista. Se [tapaaminen] on ollu siellä varhaisnuoruudessa, jolloin lukioikäsenä mun äidin valinnat vaikutti vielä mun pukeutumiseen. Siis äiti valitsi [haastateltavan omiin] kihlajaisiinkin mulle vaatteet.” (H11)*

Pukeutumisen ”hyväksyttävyyttä” on paljolti kiinni kontekstista, myös ihastuessa: sama asu viestii eri tilanteissa eri asioita ja saa näissä myös erilaisen vastaanoton. Ympäristöissä, joissa tilanteen tai roolin koetaan asettavan pukeutumiselle selkeät normit, näitä yleensä noudatetaan. Aineiston kertomuksissa korostuu ympäristön vaatimusten noudattamisen itseäänselvyys, ajatus siitä, että näin ”kuuluu” tehdä. Ympäristö asettaa, usein sanattoman, odotuksen ja pukeutuja säättää toimintaansa sen mukaan joko omasta halusta, kunnioituksesta tai vain vastaamalla tilanteen vaatimuksiin. Esimerkiksi työ- ja koulukontekstit korostavat asiallisuutta, ei loukkaavaa pukeutumista, roolia ja opettajilta myös esimerkkiasemaa, kun taas seremonioissa ja juhlissa pukeutumisella osoitetaan usein tilanteen ja ihmisten arvostusta.

” [...] oltiin näissä häät -jutuissa, niin kyllä musta kirkko on semmonen, joka vaikuttaa siihen, niinku pitäis vaikuttaa kaikkien ihmisten pukeutumiseen. [...] katolisissa maissa esimerkiksi, että sinne ei mennä paljailla olkapäillä. Että hyviin tapoihin kuuluu.” (H5)

” Pukeudun eri tavalla vaikka kotona ku pukeudun töissä. [...] jos me mennään vaikka konsertissa käymään, niin pukeudun sinne eri tavalla kuin pukeudun, jos lähetään käymään metsäretkellä.” (H9)

Uskonyhteisöt sekä konservatiivisuuden ja avoimuuden kokemukset lähipiiristä toivat esiin erilaisia pukeutumismenelmiä: konservatiivisissa yhteisöissä korostuivat siveyteen ja pahennuksen välttelyyn liittyvät paineet, kun taas avoimemmissa yhteisöissä samanlainen pukeutuminen voitiin kokea neutraalina tai inspiroivana. Aineiston mukaan uskonnollisen yhteisön pukeutumismenelmistä poiketessa voi nousta esiin jopa kyseenalaistusta pukeutujan

yhteisöön kuulumisesta. Kuitenkin osa uskonyhteisöihin kuuluneista vastaajista perusteli pukeutumisen peittävyyttä ja siveyttä omalla vakaumuksellaan ja arvoillaan, eivät ulkoapäin tulevilla säännöillä.

” Uskonyhteisö määrittelee ehkä jollakin tavalla pukeutumista. Jostakin vaatteista saatetaan aatella, että onkohan tuo tästä yhteisöstä. Se ei edes liity meikkaamiseen tai korvakoruihin, joita ei nää tässä yhteisössä, vaan siihen, että uskovaisella on jotku sellaset stereotypiset vaatteet. Koen että sellaset on olemassa. Ne stereotypiat vaihtuu koko ajan muiden mukana, mutta koen, että on olemassa joku sellanen uskovaisen stereotypinen tyyli. [...] Jos en ois tässä uskon yhteisössä, niin saattaisin kehdata käyttää julkisesti sellasta jakkua ja siihen sopivia kirjottuja rintsikoita ja kivoja housuja.” (H4)

Kulttuurisella ympäristöllä on vaikutuksensa pukeutumiskäytökseemme yleisesti ja ihastuessa. Haastattelujen mukaan suomalainen kulttuuri ei kannusta erilaisuuteen. Tämä aiheuttaa erityisiä paineita ihastumisen kontekstissa, jolloin hyväksytyksi tuleminen ja nolostumisen välttäminen nousevat erityisen tärkeiksi. Strategioina voi olla muun muassa itsen ”pienentäminen”, huomiota herättämättömyys ja samaistuminen ympärillä olevaan massaan.

Tilanteiden asettamat pukeutumismormit voidaan kokea turvallisiksi tai rajoittaviksi. Normit voivat aiheuttaa paineita ”sopivan” asun valinnassa niin, että oma mukavuus jää toissijaiseksi. Toisaalta kerrotaan, että tilanteet, joissa pukeutumismormit ovat epäselviä, aiheuttavat epävarmuutta. Tilanteiden pukeutumiskoodien väärin ymmärtäminen pelottaa, sillä tilanteessa erottuminen tai ylipukeutuminen herättävät nolouden ja ulkopuolisuuden tunteita. Pelkoon ei liity pelkästään huoli vääränlaisen asun valinnasta, vaan siitä, että asu tulkitaan itsekorostukseksi ja näin tulkinnaksi ihmisestä itsestään.

”Jos vaikka tuntuu, että nyt kerää paljon katseita, niin tekee semmosen tsekkauksen uudestaan, että onko mulla asianmukaiset vaatteet tähän tapahtumaan. Että onko nyt liian hienoissa vaatteissa tai sitte ei tarpeeksi hienoissa vaatteissa.” (H3)

” [...] Kyllä siinä [ylipukeutuessa] tuli vähä semmonen olo, että mieltiiköhän ihmiset, että ollaanko me nyt ajateltu, että me halutaan nyt jotenki erityisesti korostaa itseämme tällä tavalla.” (H9)

3.1.4 Ympäristö vaikuttaa itsevarmuuteen

Ympäristö toimii peilinä itselle ja omille tunnekokemuksille. Ympäristön katseen vaikutus voidaan kokea voimaannuttavana; jos normit koetaan mielekkäiksi tai yhteisö turvalliseksi, pukeutuminen voi tuntua hallittavalta ja helpottavalta. Lisäksi ympäristöstä saadut kehu ja huomio tuottavat itsevarmuutta. Kääntöpuolena ympäristön peilien ollessa kovia, kriittisiä, vihjailevia tai ulossulkevia, tuloksena on epävarmuuden tunne. Ympäristö toimii siis ikään kuin vahvistimena myönteisille ja kielteisille kokemuksille.

Arvioivat ilmapiirit aiheuttavat haastateltaville epävarmuuden tunteita ja paineita. Tämä johtaa pukeutumisessa itseilmaisun kaventamiseen, turvallisuushakuisuuteen, miellyttämisen tarpeeseen sekä vääränlaisen huomion ja leimaantumisen välttämiseen. Arvioivassa ilmapiirissä ympäristön vaikutus ei ole neutraali ohjeistus vallitsevasta normista, vaan arvioiva katse tai jopa kommentti poikkeavasta pukeutumisesta. Ihastumiseen linkittyessään tämä mekanismi aiheuttaa kokemuksen pukeutumisesta riskinhallintana. Ihastuneena panokset epäonnistumiseen tai onnistumiseen sosiaalisessa käytöksessä tuntuvat isommilta, jolloin arvioiva ympäristö vahvistaa tarvetta ”olla oikeanlainen” tai olla herättämättä huomiota väärällä tavalla. Vastaavasti ympäristön sallivuus ja vapaa ilmapiiri näyttävät aiheuttavan pukeutumiseen kokeellisuutta ja vapautta hakea omaa tyyliään.

”Esim tilaisuuksissa, missä on selkeesti paikalla menestyvii, hyvin tienaavia ja tosi korkeassa asemassa olevia ihmisiä, niin saattaa ottaa paineita omasta pukeutumisesta. Saattaa vähätellä itseään oman pukeutumisen takia.” (H2)

” Mutta on mulla ollu kunnan kokeiluja jo yläasteella, ku on ollu kuvishuokalla ja siellä on ollu jos minkälaista pukeutujaa. Ei tarvinu hirveesti mieltä, että minkälaisissa vaatteissa tulee kouluun.”(H4)

Sosiaalisen median vaikutus pukeutumiseen nähdään kaksijakoisena: moni kertoo sosiaalisen median inspiroivan pukeutumistaan ja normalisoivan erilaisuutta, mutta myös aiheuttavan ulkonäköpaineita ja kaventavan ”hyväksytyin minän” kuvaa. Aineistossa mainitaan erityisesti naisten ikääntyminen, josta annetaan mediassa negatiivinen ja rajoittava kuva. Sosiaalinen media voi siis yhtä aikaa lisätä vapautta (kehopositiivisuus, monimuotoisuus) ja lisätä paineita (algoritmien kauneusihanteet).

Epävarmuus pukeutumisesta ei synny aina kielteisistä kommenteista, vaan myös siitä, ettei ympäristöstä saa selkeitä signaaleja. Kuten epäselvien normien suhteen, pukeutujalle jää epäselväksi, onko pukeutuminen tilanteeseen sopivaa tai huomaako kukaan. Ihastuessa toisen huomio on erityisen merkityksellistä.

”Ja sitte iskee semmonen tietynlainen epävarmuus. Vaikka ainahan tommissa tilanteessa sitä vähäniinku laittaa toisten ihmisten päähän niitä ajatuksia. Ku ei oikiasti tiä, ellei ne ääneen sano.” (H9)

” [...] minun mies ainakin oli semmonen, joka hyvin vähän kiinnitti huomiota siihen [pukeutumiseen]. Mutta voi olla, että hän huomasi sen, mutta ei tuonut sitä esille kuitenkaan. [”Olisitko toivonut, että pukeutumista olis kommentoitu?”] Ehkä sillon, jos oli itsessään jonkun tosi hienon [vaatteen] laittanu, niin kyllä sillon ajattelisin, että ihan mukava olisi.” (H5)

Itsevarmuus ja itsensä kantaminen eivät ole pelkkiä sisäsyntyisiä ominaisuuksia, vaan yhteydessä ympäristön ilmapiiriin. Positiivinen palaute ulkonäöstä vahvistaa itsetuntoa ja tuottaa hyvää mieltä. Erityisesti ihastuksen taholta tai tämän seurassa kuullut keuhut ovat keskeisessä roolissa itsetunnon vahvistamisessa. Palaute lisää varmuutta ja vahvistaa halua toistaa tiettyjä pukeutumisvalintoja. Erityisen voimaannuttavaksi koetaan tilanteet, joissa positiivinen palaute syntyy hetkissä, kun omana itsenään riittää, eikä tarvitse vakuuttaa ketään.

”Jos joku vielä kehuu, että voi että tuo passaa sulle hyvin, niin kyllähän se vaikuttaa, että sää paat sen uuestaanki päälle.” (H10)

3.1.5 Sisäsyntyinen tarve kuulua joukkoon

Ympäristön normit, kulttuuriset odotukset ja median trendikuvat muuttuvat yksilön kokemuksessa konkreettiseksi paineeksi ja käyttäytymisen säätelyksi, sillä olemme hyvin tietoisia lokeroinnista ja leimaamisesta, jota jokainen meistä tekee, tietoisesti tai tiedostamattaan, pukeutumisen perusteella. Pukeutuminen on kytköksissä ihmisen haavoittuvuuteen ympäriltä tulevan arvioinnin ja sisäisen epäonnistumisen pelon kautta.

”Mutta jos on sellanen iso massa, että kaikki pukeutuu samalla tavalla. Että jos mä oisin jostaki kummallisesta syystä menny opiskelemaan oikeustiedettä, niin mä oisin todella paljon kokenu paineita siitä, että mä nyt en yhtään näytä siltä, että vähäniinku alkais ahistaakki se, että millä lailla pitäis pukeutua.” (H4)

” [...] semmosilla tietynlaisilla sanattomilla viesteillä viestitetään se, että sää oot nyt erilainen. Että sää oot vähäniinkö, jos katotaan sellanen lasten puuhakirja, että mikä ei kuulu joukkoon, niin sää oot se.” (H9)

Yhteenkuuluvuuden tunne koetaan perustarpeeksi, oli ihminen ihastunut tai ei. Pukeutuminen on yksi keino kuulua joukkoon tai muodostaa yhteys toisiin ihmisiin. Aineistossa tämä näkyy positiivisina kuulumisen kokemuksina, mutta myös kuulumisen ehtona itseilmaisun kustannuksella. Jos ympäristö herättää ihmisessä vahvaa kuulumisen ja samaistumisen tarvetta, vahvistuu myös tarve noudattaa ympäristön normeja ja ”mätsätä” ympäristöön tyyllisesti. Aineistosta käy ilmi, että geneeriset massat, kuten koulu, uskonyhteisöt tai vertaisryhmät muuttavat pukeutumista helpommin ”ryhmätoiminnaksi”, joissa syntyy trendejä.

”Sillä pukeutumisella hakee jonkulaista yhteenkuuluvuuden tunnetta. Se korostuu myös siinä, ku on ulkomaalaisena ollu eri maissa ja haluaa välillä sulautua muihin, niin ettei oma erilaisuus korostuis. [...] Sitä [yhteenkuuluvuutta] hakee pukeutumalla enemmän samantyyllisesti [kuin muut ympärillä]. Pukeutumalla sopeutuu ympäristöön, vaikka pitäiski oman tyylin pääpiirteittäin.” (H3)

Ryhmään kuulumisen voi edellyttää pukeutumisen huomaamattomuutta, erottautumisen välttämistä tai samaistumista. Esimerkiksi uskonyhteisöissä pukeutumisenormien noudattaminen nähtiin viestinä kuulumisesta tai kuulumattomuudesta. Ryhmässä huomiota herättämättömyys siis tukee yhteenkuuluvuutta ja vähentää ulkopuolisuuden riskiä. Jos oman itsen muuttaminen ympäristön vaatimukseen sopivaksi kääntyy itsesensuuriksi, tarve yhteyden voi heikentää hyvinvointia, eikä vain lisätä yhteenkuuluvuuden tunnetta. Joskus mukautuminen ryhmään voi tuntua ehdollisuuden vuoksi väärältä ja aiheuttaa ristiriitaa, minkä seurauksena ihminen valitsee ulkopuolisuuden riskin mieluummin kuin mukautuu.

”Mutta koen myös, että ku on ollu eri maissa, niin on helpompaa ja mukavempaa välillä vaan mennä semmoseen paikallisempaan lokeroon [...] Siitä tulee helpompi fiilis, että ois sitä vähän enemmän stressaantunu, jos silti ois pukenu ihan samaa mitä normaalistikkin pukis ihan sama missä ympäristössä on.” (H3)

”Mää vaikka ite haluaisin käyttää paljo enemmän mekkoja, hameita, tällasia. Mut sitte ne koetaan tietyllä tavalla juhlapukeutumiseksi. Sitte saattaa tulla semmonen kommentti, että ootko sää menossa johonki? Tai että onpa sulla hienot vaatteet päällä. [...] että tarkoitus ja merkitys on, että liian hienot tähän tilanteeseen, että

on ylipukeutunu. Niin semmonenki saa sitte tarkastelemaan omaa pukeutumista. Ja muokkaamaan sitä sen mukaan. Että haluaa tulla omanlaisena ihmisenä esille siinä joukossa, mutta ei halua tulla liikaa esille. Haluaa myös tietyllä tapaa sulautua joukkoon.” (H9)

”Välillä huomaa sellasta painetta, että pitää pukeutua tietyllä tavalla. Ja kun on jonku verran tuntunut siltä, että ei kuulu joukkoon tai ei koe samaistumista muihin, niin se vaikuttaa myös pukeutumiseen. Että ei oookkaan enää samanlaista tarvetta pukeutua niinku kaikki muut. Toisaalta se vois mennä myös toisin päin, että ku on kokenu ettei kuulu joukkoon, niin pitäis pukeutua niin että kuuluis.” (H4)

Jos ympäristö asettaa pukeutumiselle vapaammat mahdollisuudet, yhteenkuuluvuus pukeutumisessa voi syntyä tunnistamisesta ja jaetuista koodeista. Esimerkiksi samantyylliset ihmiset voivat löytää helpommin toisensa. Tässä tapauksessa yhteenkuuluvuuden tunne tulee vapaudesta, eikä paineesta. On tärkeää kuitenkin muistaa, ettei yhteyden löytäminen aina vaadi tyyllillistä samaistumista. Aineistosta käy esimerkiksi ilmi, etteivät erilaiset tyyliä estä ihmiseen tutustumista.

” [...] [yläkoulussa] huomasi, että saman tyylliset ihmiset löysi helposti toisensa” (H4)

3.2 Sukupuolittuneen katseen vaikutus

3.2.1 Miesten ja naisten välillä on epäsymmetriaa

Tutkimukseni osoittaa, että sukupuolittuneet normit ja katse eivät koske vain naisia, mutta jakautuvat epäsymmetrisesti: naisiin ja miehiin kohdistuvat odotukset ovat erilaisia. Tutkimukseni kehityksessä esimerkiksi ihastumisen kontekstissa naiset saattavat miehiä helpommin kommentoida kumppaninsa asuja tai puuttua tämän pukeutumiseen. Myös kumppanin tyylin muuttamisen eettisyydestä käytiin keskustelua. Toisaalta aineiston mukaan naisten oletetaan miettivän pukeutumistaan enemmän, ja osa näki viehättävyyden feminiiniseksi käsitteeksi. Tätä käytettiin joissain tilanteissa perusteluna tarpeelle naisena muuttaa miehen tyyliä tai pukeutumista.

”Yläasteella [...] tyttöjen kesken puhuttiin jonkun pojan pukeutumisesta ja tyylistä. Sit siitä tuli yleinen semmonen, että ei hätää, mä muutan hänet.” (H2)

” Se [kumppani] oli semmonen kehityskelpoinen yksilö. Se oli itseasiassa ihan hyvä tavallaan, että sillä ei ollu oikeesti vaatekaapissa paljo mittään. Että sitte niinku lähettiin yhdessä ostoksille, että se oli aivan semmonen tyhjä taulu. Mää muistan, ku me alotettiin seurustelu, niin mää pääsin paikkaamaan sen vaatteita. Se käytti oikeesti semmosia vaatteita, joissa oli isoja reikiä.” (H9)

”Naisissa ja miehissä on varmaan myös eroja tuossa, että musta tuntuu, että miehet ei siitä loukkaannu, jos niille kommentoi tommosia, mutta sitte naiset saattais ottaa sen henkilökohtaisesti. Koska ehkä naiset miettii noita asioita enemmän. Että jos vaikka käyttää jotain väriä paljon ja joku sanoo, että tuo väri sopis sulle paremmin, niin saattaa ottaa sen semmosena, että mää oon miettiny tän jo ite.” (H3)

Naisena oleminen voi kuitenkin tuntua joskus vaativalta sukupuoleen kohdistuvien paineiden ja odotusten vuoksi. Aineiston mukaan kumppaniksi kelpaavan naisen ja ylipäättään sopivaisen naisen malli on kapea. Kelpaavuutta määrittää sisäisten ominaisuuksien lisäksi paljolti ulkonäkö ja pukeutuminen. Minuutta peilataan ympäröiviin normeihin, joista aineistossa esimerkkinä asioista, urasta ja väittelyistä kiinnostuvaa naista, naisellista kauneutta korostamatonta naista tai rohkeasti ja paljastavasti pukeutuvaa naista ei nähty soveliaaksi parisuhteeseen.

”Ehkä mää oon niitä naisia, joka ajatteli sillon nuorena, että ois paljon mukavampi olla poika ku tyttö. Sillä tavalla tuntus, että ne omat ominaisuudet olis sinne sopinu paremmin.” (H5)

Koska tutkimukseni keskiössä ovat naiset, paneudumme siihen, miten sukupuolittunut katse vaikuttaa naisten pukeutumiseen ja käytökseen ihastumisen kontekstissa. Miesten ja naisten pukeutumisessa näyttää pätevän erilaiset säännöt. Naisten pukeutumiseen liittyy miehiä enemmän ehtoja ja riskejä ja miesten pukukoodit koetaan helpommiksi. Lisäksi naisten pukeutumiseen kohdistuu enemmän seksualisoivaa lukemista.

”Musta tuntuu, että pukeutumisen ns. säännöt ja haluamiset tulee yleensä miesten puolelta naisille.” (H1)

” [...] että miehillä on musta puku ja kravatti, että okei, että ne lähtee sillä. Mutta itellä silloin [juhliin mennessä] on painetta, jos ajattelee, että pitääkö mun aina ostaa uus mekko.” (H6)

3.2.2 Mitä naisen pukeutumiselta odotetaan?

Ympäristön odotukset kantavat usein sukupuolittuneita normeja: mitä juuri naisilta odotetaan eri iässä ja roolissa. Naisten odotetaan miettivän ulkonäköään ja panostavan siihen. Pukeutumisesta kiinnostuminen voi olla naisille omaehtoinen nautinto, mutta myös odotusten tuottamaa velvollisuutta. Toisaalta ”liian hyvältä” näyttäminen nähdään myös sukupuolittuneessa katseessa häiritsevänä asiana tai itsekorostuksena.

” [...] koska mä oon äiti ja olen naimisissa, niin jotku vaatteet on sitte vähäniinku poisluettuja. Ja sitte myös uskonnollisen yhteisön, mistä puhuttiin äsken, niin sieltä suunnasta tulee myös sellasta viestiä, että pitää olla hillitty. Naiselle on varmasti paljo enemmän paineita kuin miehille siitä, miltä kuuluis näyttää. Ei saa näyttää liian hyvältä.” (H9)

Yleisesti ottaen feminiinisyys pukeutumisessa on miehisen katseen mieleistä, mutta myös tässä voidaan mennä osittain mönkään. Yksi haastateltava kertoo, että yrittäpä pukeutua miten tahansa, aina jostakin saa lokaa niskaansa. Omasta identiteetistä viestiminen pukeutumisella ei saavuta aina positiivista vastaanottoa: näyttävä tai räiskyvä pukeutuminen voi aiheuttaa vihaa, kehon korostaminen saa huonon vastaanoton ja joillain asuvalinnoilla leimaudutaan ”tyrkyksi”. Sukupuolittunut katse on selitys sille, miksi pukeutuminen voi olla yhtä aikaa halun, viehättävyyden ja itseilmaisun väline, ja samalla rajoittumisen, häpeän ja uskottavuuspaineen lähde.

”Oon nähny vihaa, jos nainen pukeutuu liian löysiin vaatteisiin, mutta myös jos on liian tiukat vaatteet – sillä naiset kerjäs jotain huomiota. Sitten oon nähny vihaa, jos pukeutuu liian värikkäästi tai muuta.” (H1)

3.2.3 Ikä muuttaa sukupuolittuneen katseen vaatimuksia

Eri ikä- ja elämänvaiheissa odotukset naisten pukeutumiseen muuttuvat. Kaikki haastattelemani naiset osasivat sanoittaa, minkälaisia normeja juuri hänen ikäiselleen ja elämäntilanteessaan olevalle naiselle asetetaan. Ei voida sanoa, että ympäristön odotukset naisten pukeutumisesta jossain vaiheessa ”lakkaisi”, mutta paineeseen reagoidaan eri tavalla eri elämäntilanteessa. Moni

haastateltava kertoi iän myötä tulleen itsevarmemmaksi, jolloin ympäristön paine mukautua koettiin pienemmäksi, mutta erityisesti nuorena omasta ulkonäöstä oltiin tarkkoja ja reagoitiin herkästi ulkoapäin tuleviin viesteihin. Teineillä paineet ulkonäöstä ovat jo muutenkin korkeat, mutta tyttöjen ulkonäköön alkaa jo tuolloin kohdistua seksualisoiva sävy.

Noin 20–30-vuotiailta naisilta odotetaan omanlaisen tyylin löytämistä. Teinivuoden tyylikokeilut tulisi olla jätetty taakse, mutta keski-ikäisempi pukeutuminen voidaan nähdä liian ”vanhahtavana” tässä vaiheessa. 30–40 ikävuosista lähtien paineet oman vartalon muutoksista nousevat korkealle ja omaa ikääntymistä pyritäänkin myös pukeutumisen avulla ”hidastamaan” tai häivyttämään. 40 ikävuodesta eteenpäin räväkkyys ja värikkyyys saattaa saada epätoivottuja kommentteja, ja tyylin olisi toivottavaa siirtyä maanläheisemmäksi ja asiallisemmaksi, kuitenkin edelleen vanhenemista häivyttäen. Eläkeikään saapuessa nuorisotyyliä pitäisi viimeistään olla kuopattu ja vaatevalinnoissa siirrytty iän merkkejä peitteleviin ja vanhemmalle ihmisille ”sopiviin” (asiallisiin, siveellisiin) vaatteisiin.

” [...] kun oon pukeutunut tonne illanviettoon niin miehet saattaa laittaa mut tiettyyn kategoriaan. Nuorempana se oli vielä härskimpää, mutta kyllä sitä huomaa edelleen. Kohtaan esimerkiksi sitä, että ajattelin et sä oot paljon nuorempi, että laitetaan juuri niihin bokseihin, että ajatellaan ihmisten toimivan tietyllä tavalla tietyn ikäisenä. Voidaan saada [pukeutumisesta] sellanen mielikuva, että oot nuorempi tai helpompi. Ajatellaan, että minihameet, korkeet korot ja nuorekkuus, että eikö toi vaihe menny jo. Myös tietyt värit, ajatellaan, että mennään sellasiin neutraaleihin beigeihin ja harmaan ja mustan väreihin. Että nyt [+40 v] pitäis olla aikuinen ja hillitty” (H2)

”Että sitte joskus 40-vuotiaana, tai kuvittelen ainaki, että siinä vaiheessa tulee ne semmoset puheet jenkkakahvoista ja selluliitista ja muuta, että näitä pitäis ruveta piilottelemaan. Ja kaikki naistenlehtikihän sitä viestittää, että näin pääset eroon siitä tästä ja tuosta.” (H9)

Myös haastateltavien oma käsitys pukeutumisesta iän karttuessa muuttuu. Aineistosta löytyy kommentteja nuorempien ihmisten pukeutumistyylien kauhistelusta, sekä häpeää omista menneistä asuvalinnoista. Omille tyttärille toivotaan maltillisempaa pukeutumista, kuin omassa nuoruudessa. Vanhemman ikäpolven haastatteluista käy ilmi naiseuden ja seksuaalisuuden tabu. Naisen kehittyvä vartalo on nähty niin seksuaalisena asiana, että esimerkiksi rintaliivien

ostamisesta tai ”ikäiselle sopivasta pukeutumisesta” ei osattu keskustella, vaan kaikki opittiin ympäristön katseista kantapäähän kautta.

” Että näin jälkeinpäin hävettää vähän [60-luvun lyhyet hameet], että ois voinu muuten laittaa.” (H5)

” Mutta kyllä mejän ikäluokalle se [seksuaalisuus] on tavallaan ollu semmonen, ettei siitä oo etes puhuttu.. [...] Mää mietin sitä, että kyllä se on jollain lailla jättäny jäljet itteen, että ei ehkä uskalla niin vapaasti pukeutua, ku ehkä vois, mutta en mää tiä, ei se ongelma oo. [...] se on ollu semmonen, ettei siitä oo saanu puhua, ei siitä oo voinu puhua mittää. Että sää oot sitte vaan ite opetellu kaikki asiat vaan miten oot opetellu, se pukeutuminenki tavallaan tulee siinä [opeteltavaksi]... [...] En mää tiä kokeeko kaikki samalla lailla, mutta oon mää aika monen mun ikäsen kans kato puhunu asiasta, niin kyllä me kaikki ollaan niinku samaa mieltä, että se on ollu semmonen asia, mistä ei oo puhuttu. Eikä sitä oo saanu korostaa.” (H10)

3.2.4 Seksualisointi

Naisien ulkonäön ja pukeutumisen tulkitseminen ja näihin kohdistuva katse on aineiston perusteella vahvasti seksualisoivaa. Naisten käsitellessä paineita nuorekkaalta ja viehättävältä näyttämisestä, kohdataan samaan aikaan pukeutumisesta alentavia ja halventavia kommentteja sekä häirintää. Kommentointi ja seksuaalisen häirinnän kokemukset voivat lisätä syyllisyyttä omasta pukeutumisesta pelkästään oman naiseuden vuoksi. Naisten pukeutumisen tulkitsemiseen ei aina liity suoraa ulkonäköön liittyvää vihapuhetta, vaan katseen valta voi näkyä ihmisarvon, kykyjen, älykkyyden tai uskottavan persoonallisuuden vähättelynä.

” [...] sillan nuorempana, jossaki mää kävelin, niin joku vislaa perään.. Tavallaan, että olinko mää nyt, että voi ei mulla oli näin tämmöset vaatteet, että varmaan joku nyt vislas sen takia mun perään. Se on se, mikä rajottaa joskus. ... että tavallaan tulee se syyllinen olo sulle itelle, kun sää oot nainen. Että ois pitäny pikkasen erilaila laittaa tai pitäisikö mulla olla säkki päällä. [...] kyllähän se jossaki vaiheessa tulee se semmonen, että se seksuaalisuuski korostuu. Mutta jotenki nyt itellä tuntuu välillä, että pikkusen se rajottaaki, että en mää voi töihin laittaa.. Mää muistan sillan ku mää olin nuori opettaja, niin joskus joku

käytäväpoika huusi, että leviää perse. Tavaallaan tulee semmonen, että voi ei.”
(H10)

”Yöelämässä se tuli nuorempana varsinkin keskusteluissa miesten kans ihmi, että ne yllättyi siitä, että mulla on ajatuksia ja oonkin ihan fiksu ihminen. Vaaleana ja pitkänä naisena, joka rakastaa pukeutua näyttävästi, niin nuorempana varsinkin mua ei pidetty potentiaalisena kumppanivaihtoehtona pitkään suhteeseen. Mut nähtiin enemmän sellasena lyhyen ajan hauskanpitona vaan sen takia miten olin pukeutunut tai miltä näytin. Se on aika julmaa nuorelle ihmiselle käydä läpi.” (H2)

Vaikka sukupuolittuneen katseen näkökulmasta naisille tyylikategoriana feminiininen pukeutuminen on maskuliinista pukeutumista sallitumpaa, voi se silti aiheuttaa seksualisointia. Feminiininen pukeutuminen on naiselle hyväksyttyä ja toivottua, mutta nähdään kuitenkin maskuliinista ”alempiarvoisena”. Tämä näkyy konkreettisesti esimerkiksi työelämässä. Myös kehoa paljastavaa tai korostavaa pukeutumista luetaan seksualisoivasti. Tämä ohjaa usein naisia pukeutumaan omaa turvallisuuttaan ajatellen peittelemällä omaa vartalooaan. Haastattelut osoittavat myös, että paljastavat vaatteet lisäävät ulkopuolisten (sukupuolittuneiden katseiden) valtaa pukeutujaan.

”Jos käytän koiraa pihalla 9 jälkeen, niin en laita enään gymsharkin trikoita, vaan baggyt housut ja ison takin. Se tulee tavallaan jo valitettavan luonnostaan. Ois kivempi jos niin ei tarvis ajatella, mutta siihen on tottunut. Koen myös onnistuneeni, kun mua haukuttiin toissapäivänä illalla pikkupoikien toimesta isoksi pojaksi [...] Se oli positiivinen kommentti siinä mielessä, että yritän olla mahdollisimman androgyyni ja ei lähestyttävän näkönen pimeällä.” (H1)

”Mutta jos ajatellaan, että sää hirveän paljastavasti pukeudut, ja tuolla tulee sitten sua vastaan joku tuttu tai tuntematon, niin kyllähän sillä on enemmän semmosta valtaa suhun, että se valta-asetelma. Nainen aina koetan, että se on se kohde. Objektiivinen.” (H7)

3.2.5 Uskottavuuskamppailu

Naiselta odotetaan viehättävää pukeutumista, mutta liian viehättävä ei saa olla, pukeutumisella ei saa seksualisoitua ja tulisi näyttää pätevältä kuitenkin korostamatta itseään liikaa. Erityisesti miesvaltaisissa ympäristöissä naiset joutuvat käymään pukeutumisellaan

uskottavuuskamppailua. Haastattelut osoittavat, että muun muassa feminiininen pukeutuminen näissä ympäristöissä vähentää naisen uskottavuutta toimijana. Feminiininen pukeutuminen voi altistaa miesvaltaisessa ympäristössä seksuaalisointiin ja jopa oman turvallisuuden heikkenemiseen. Uskottavuutta ja voimakkuutta lisätäkseen valitaankin usein maskuliinisempia asuja.

”Sitten kun on tällöinen nuori tyttö siinä aikuisten miesten [työkollegoiden] vieressä ja sun pitäis olla vähä niinku samalla levelillä, niin siinä tuli aina paineita, että miten sää pukeutumisella... että miten sut rinnastetaan niihin siinä. [...] Sitten kun on vielä lämpimissä maissa ja naisena niin tuntuu, että miten sää pukeudut säähän sopivasti, mutta et ollenkaan paljastavasti. Tuntu, että ei saa olla minkäänlaista kaula-aukkoa, että sut otetaan tosissaan, koska semmosta se vaan sattuu olemaan. [...] Esimerkiks edellisessä työssä piti näyttää siltä, että sää oot edustamassa täällä kans. [...] sit tavallaan ku sillä [pukeutumisella] pitää korostaa jotenki sitä omaa auktoriteettia, ja varsinki jos sen kans on jotenki epävarma joskus, niin kyl mä sanoisin, että siinä tulee paineita sille pukeutumiselle, ku sää sillä yrität pönkittää sitä sun omaa edustusta vähä lisää.”
(H3)

”Kyllä sillä on joku syy miksi vaikka USA:n presidentinvaaleissa on nämä kaksi ehdokasta, niin toinen on nainen, niin miksi se laittaa jakkupukua päälle, eikä laita sitä kesämekkoa. [...] maskuliininen pukeutuminen on semmosta tietynlaista voimaa.” (H9)

Pelko pukeutumisen väärästä tulkinnasta ja oman uskottavuuden menettämisestä ajaa monet naiset pukeutumaan ”turvallisemmin”, mikä taas voi kaventaa itseilmaisua. Naisilta, jotka vastustavat uskottavuuskamppailua, vaaditaan vahvaa resilienssiä kommenttien ja leimaamisen vastaanottamiseen.

3.2.6 Katseiden hallinta

Naisena sukupuolittuneen katseen värittämiin pukeutumismenoihin vastaaminen voi olla kuormittavaa, sillä omien pukeutumisviestien pohdinta tulkitsijoiden kautta luo epävarmuutta ja paineita. Osa naisista näyttää sisäistäneen normit ja hyväksyvänsä ne, osa kamppailee pukeutumisensa kanssa tuottamiensa tulkintojen pelosta, osa tiedostaa normien olemassaolon, mutta haluaa vastustaa niitä tai olla välittämättä niistä.

”Että tuommoiset, jotka kehon osia paljastaa hirveästi, niin semmoinen pukeutuminen ei ole suotavaa. Koska siinä altistaa vastakkaisen sukupuolen kiusaukseen.” (H7)

Useissa haastatteluiden tapauksissa naiset joutuvat vastaamaan katseeseen pukeutumistaan muovaamalla. Tässä tapauksessa pukeutumisen muuttaminen ei ole pelkästään estetiikan säätelyä vaan sosiaalisten riskien hallintaa. Aineistoni osoittaaakin, että sukupuolittunut katse voi vahvistaa naisilla miellyttämisen painetta pukeutumisensa kautta. Se, millaisia seurauksia pukeutumisviesteistä pelätään, vaikuttaa siihen, millä keinoilla pukeutumista säädellään. Sukupuolittuneen katseen vaikutus voi olla sisäinen malli tai ulkoinen tapahtuma: osa kokee paineen ilman suoraa kommentointia, jolloin katseen olemassaolo on sisäistettyä, ja osa kertoo konkreettisista häirintäkokemuksista, jotka muuttavat käytöstä.

” [...] huomaan, että pienennän itseäni tilanteissa, missä haluan, että muut ei sano mitään siitä pukeutumisesta.” (H2)

Uskottavuuden menetystä pelätessä pukeutumista voidaan säädellä maskuliinisempaan ja asiallisempaan suuntaan. ”Liikaa” näkymistä ja itsensä näyttämisen tulkintoja pelätessä omaa tyyliä voidaan säätää huomaamattomampaan suuntaan. Seksualisoinnin riskiä pelätessä naiset usein peittelevät vartalonsa. Aineistosta käy kuitenkin ilmi, että jossain määrin katseiden hallinta pukeutumisen avulla voi olla turhaa, sillä sukupuolittunutta katsetta ollaan koettu pukeutumisen säätelystä huolimatta.

”Mun mielestä pukeutujalle ei voi antaa kaikkea vastuuta siitä, miten hänen pukeutumisensa tulkitaan. Ei todellakaan. Varsinkin, jos joku toimii toisen pukeutumiseen liittyvistä oletuksista käsin, niin siinä tulkitsemisessa on suurempi vastuu, ku siinä, että on ite pukeutunut jotenkin, minkä joku ymmärtää väärin. Jos vaikka mietin, että ei se ole sen syy, joka on minihameessa tai paljastavissa vaatteissa, jos tulee raiskatuksi. Niin ei se ole se raiskaus sen pukeutujan syy.” (H4)

3.2.7 Vastarinta

Haastateltavien joukosta löytyy myös vastarintaa sukupuolittuneeseen katseeseen. Kommentit, kuten ”miesten mielipiteillä ei ole väliä” kertovat, että omassa pukeutumisessa painotetaan

autonomiia ja omia valintoja. Tässä tapauksessa voidaan todeta, että katse tunnistetaan, mutta sitä ei oteta pukeutumista ohjaavaksi asiaksi.

” [Onko ihastuksen mielipiteellä väliä?] Ei. En kyllä kommentteja ole saanutkaan kovin [...] mutta ei se olis kyllä vaikuttanut mitään. Että kun ajatellaan myöhemmällä iällä, kun on joskus toinen sanonut, että tuo sopii sulle, mutta se ei oo miellyttänyt itteä, niin ei.” (H7)

Naiseen kohdistuva pukeutumiskritiikki osoittautui joissain tapauksissa myös ihastumisen tunteen katkaisijaksi. Tällöin sukupuolittuneen katseen valta tai kontrollin tarve ei tuottanut katselle toivottua tulosta, vaan kääntyi itseään vastaan.

”Jos ihastus ei tykkäis mun pukeutumisesta, saattas se ihastuminen loppua. Jos sille toiselle ihmiselle oma ulkonäkö on niin tärkeää, että isestään huolehtiminen ja siisti pukeutuminen ei riitä, ei se [suhde] oo sitte mun juttu.” (H3)

”Musta tuntuu, että mikään [pukeutuminen] ei oo hyvä [sukupuolittuneelle katseelle], niin mulle se aiheuttaa sellasen reaktion, että jos mikään ei oo hyvä niin millään ei oo väliä. Se tavallaan vapauttaa siitä.” (H1)

Osalla haastateltavista sukupuolittuneen katseen tiedostaminen aiheutti surua. Katseeseen voitiin reagoida sulautumalla esimerkiksi oman turvallisuuden vuoksi, mutta ajatuksena ja systeeminä mekanismi tuotti kritiikkiä. Järjestelmää pidettiin epäreiluna ja pukeutumissäädöksiä vallankäyttönä.

” [...] missä se menee se rajaa sillain, että sun ei tarvii välittää noista [sukupuolittuneesta katseesta & pukeutumismormeista] ja sitte tarvii välittää noista.. Koska esimerkiksi just aattelee jonku työympäristön, että siinähan edelleen seksualisoidaan tosi paljon esimerkiks sitä, et jos mulla ois ollu sielä töissä liian lyhyt hame niin mua ei ois otettu tosissaan, mua ei ois pystytty näkemään semmosena auktoriteettifiguurina, ja sit, et missä vaiheessa mun ei tarvi välittää siitä. Ja sitte kuitenkin tarvii välittää, koska se on mun työ. [...] Et sit se on vähä sillain, että alentuuko jollain lailla edelleen noudattaan niitä [pukeutumismormeja] vai ei. [...] et haluaako joka kerta tehdä statementin ja ottaa vastaan sen kaiken vai pikkuhiljaa hyväksyykö niit juttuja.” (H3)

3.3 Kauneus on katsojan silmissä

3.3.1 Mieltymykset vaihtelevat

Aineisto osoittaa selkeästi kauneuden olevan katsojan silmissä. Aika ja ympäristö muovaavat meitä, ja tämä yhdistettynä omaan persoonaamme vaikuttavat siihen, mitä pidämme viehättävänä. Tyyli- ja asusteiden arviointi ei siis ole universaalia, vaan tulkinnanvaraista. Viehättäväksi ja toimivaksi koetut tyylit riippuvat konteksteista ja siitä, kuka katsoo. Esimerkiksi tietyissä piireissä arvojen näkyvä viestiminen voi lisätä viehättävyyttä, kun taas toisaalla se voi altistaa lokeroinnille tai pahennukselle. Pukeutumisviestintä toimii tästä näkökulmasta tarkasteltuna ympäristöherkkänä toimintana.

” [...] kauneushanteet ja näkemykset on niin erilaisia eri ihmisillä.” (H7)

Myös ihastuksen kontekstissa viehättyneisyys on subjektiivista. Viehättävä pukeutuminen ei automaattisesti käynnistä ihastumisen prosessia, vaan ihastus voi tarvita sytykkeeseen jotain muuta. Ihmiset ihastuvat eri perustein ja viehättyneisyyden syytä voi olla joskus myös vaikea sanallistaa. Aineisto osoittaa, että ihastuessa jonkinlainen viehättyneisyys on usein prosessissa läsnä olematta kuitenkaan ihastumisen ehto. Myös ihastumisen ”ehdot” tai standardit pukeutumiselle vaihtelevat.

”Voin olla tosi kiinnostunut tai viehättyä toisen persoonasta sukupuoleen katsomatta. Viehätyn jopa enemmän tytöistä, vaikka hetero oonkin, kun jotenkin ne näkee enemmän vaivaa siihen ulkonäköön.” (H3)

”Ihastumiseen liittyy jollain tavalla aina myös viehättyvyys. Jos mietin kaikkia mun ihastuksia, niin ei ne kaikki oo ollu semmosia, jotka kiinnittäis heti ulkoisesti huomiota [...] Mutta sitte ehkä seki on vähä semmonen kehittyvä, että eri elämänvaiheissa ehkä on enemmän kiinnittäny huomiota toisen pukeutumiseen kun joskus toiste.” (H4)

Vaikka ihastuminen voi helposti ajaa pukeutumiskäytöstä miellyttämisen suuntaan, koetaan tämä kuitenkin aineiston perusteella ristiriitaiseksi. Esimerkiksi omien parhaiden puolien korostamisessa ymmärretään viehättyvyyden subjektiivisuus, jonka vuoksi miellyttäminen voidaan kokea turhaksi tai vähintään epävarmaksi strategiaksi: itse parhaina pitämiään puolia ei välttämättä koeta vastapuolella viehättäväksi.

”Vaikka ite kuvittelen, että mä oon viehättävämpi, ku mulla on omien sävymielitymysten mukaisia vaatteita, mitä ite pidän viehättävänä, mutta jotku ei varmaan pidä yhtään.” (H4)

” [...] [ihastuminen] saa jotenki tarkastelemaan itseään niin hirveän kriittisesti. Ja sitte ku oikeesti ei pääse toisen ihmisen aivojen sisälle, että mistä se oikeesti tykkää ja mistä ei tykkää, niin sitte saattaa tehdä vääriä johtopäätöksiäki.” (H9)

Myös viehättävyyden käsite mielletään vastaajajoukossa erilaiseksi. Osa puhuu viehättävyydestä ensisijaisesti kauneusihanteiden ja esteettisyyden kautta, kun taas toiset laajentavat käsitettä kiinnostavuuteen, persoonaan ja arvoihin. Viehättyneisyys ei ole sidottuna sukupuoleen tai seksuaalisuuteen, vaan voi kohdistua hyvin erilaisiin ihmisiin ja piirteisiin. Viehättävyyden lähteistä puhuttaessa vastauksissa painottuu selvästi kaksi linjaa: kehollinen ”kemian” kokemus ja tapa olla, sekä visuaalinen luonnehdinta. Voidaan puhua niin sanotuista ”tyylinlukijoista” ja ”luonteenlukijoista”. Tyylinlukijat tulkitsevat pukeutumisen kertovan vahvasti persoonasta ja siksi pukeutuminen vaikuttaa viehättävyyteen vahvasti. Luonteenlukijoilla pukeutuminen on vain osa ihmisen kokonaisuutta ja voi jäädä toissijaiseksi viehättävyyttä arvioitaessa.

”Uskon, että viehättävyys on jokaiselle eri asioita. Itselle viehättävyys koostuu siitä, mitä se ihminen itse on, mitä se on sisältäpäin, miten se käyttäytyy.” (H2)

”Se on sellasta ulospäin näkyvää asenteita, olemusta, pukeutumista ja käytöstä mitä sulla on.” (H3)

3.3.2 Ikä vaikuttaa viehättävyyden kokemuksiin

Ikä muuttaa linssejä, joiden läpi viehättävyyttä arvioidaan. Haastatteluissa esimerkiksi iäkkäämmät naiset suhtautuivat paljastavaan pukeutumiseen poikkeuksetta kriittisemmin kuin nuoremmat naiset. Sama ilmiö toistui myös kehopositiivisuuden viittaavissa kohdissa: vanhempi vastaajajoukko ei nähnyt positiivisena ”lihavampien” kehojen korostamista, kun taas nuoremmat olivat tämän suhteen sallivampia.

”Sinänsä semmosta tietyllä lailla kehopositiivista [pukeutua tiukkoihin vaatteisiin ”makkaroista” huolimatta], mutta ei se katsojalle kauheen hyvälle tunnu, jos näyttäis siltä, että se ihminen ei oikeen ees mahu sinne vaatteeseensa.” (H5)

” [...] minusta miehet ei kovin viehättävästi vanhennu, että se ikääntyminen näkyy valitettavasti. Sen oon monelle sanonu, että jos semmonen [ihastuttava] ihminen olis, niin sen pitäis olla joku semmonen, johon olis vanhastaan semmonen tuttuuden pohja. Ja sitten siitä jotenki lähtis syvenemään. Mutta se, että joku semmonen kalju ja paksu ukko tuolla junassa, niin ei todellakaan.” (H5)

Ikä näyttää muuttavan myös sitä, keneen ihastutaan tai mitä ihastukselta haetaan. Aikuisiällä ihastumisissa korostuvat arvojen ja luonteiden yhteensopivuus, arjen toimivuus ja persoonan tuki. Nuoruudessa korostuvat enemmän ympäristön paine ja haavekuvat, joita ihastuksesta on luotu. Vanhempana ihastumiseen suhtaudutaan vakavammin ja kypsemmin, ja tätä laskelmoidaan tarkemmin kuin nuorempana. Kun ikä ja kokemus karttavat, realismi ja harkinta lisääntyy, tällöin myös ihastumisen prosessi muuttuu: ihastumisista saattaa tulla harvinaisempia tai niiden suhteen ollaan varovaisempia ja tietoisempia.

” [...] [Nuorempana] se [ihastuminen] on vaan ollu semmosta etäistä ihailua ja haaveilua. Ja sit vanhempana ja aikuisiällä se on ollu ehkä enemmän semmosta vähä rationaalisempaa. [...] Et siitä on tullu vähän sellasta tavallaan syvempää ja realistisempaa siitä ihastumisen tunteesta.” (H3)

” [...] sen lukioaikasen säädön jälkeen, niin mä en pitkään aikaan tykänny kenestäkään. [...] siinä vaiheessa oli jo sen ikänen, että tavallaan etti jo sellasta elämänkumppania. Että kyllä sitä jokaista sinkkumiestä joka vastaan käveli niin tarkasteli sillä silmällä, että oisko tuossa.” (H9)

3.3.3 Ihastumisen vaaleanpunaiset lasit

Osa ihastumisen ja viehättyneisyyden kokemuksista ei selity pukeutumisella tai tietoisella arvioinnilla, vaan ne syntyvät kehollisesta reaktiosta. Tätä kehollista reaktiota kuvaillaan aineistossa kemiaksi, kipinäksi, feromoneiksi, vetovoimaksi ja ”tuntuu oikealta” -kokemukseksi. Ihastuksen tunteen herättämä kemia voi ohittaa siisteyden tai muut esteettiset kriteerit. Toisaalta taas ihastukseen vaadittava kipinä tai kehollinen tuntemus voi jäädä puuttumaan, vaikka muuten ulkoiset kriteerit täyttyisivät.

”... mä uskon siihen sellaseen kahen ihmisen väliseen kemiaan, et sitten se tulee sieltä semmonen, joku ehkä vähän sellanen selittämätön asia, mikä tuo sellaisen niinku jännän tunteen” (H2)

*” [...] *kumppani* tulee hiihtolenkin jälkeen, haisee hielle, ja mä tykkään siitä. Mut sit ku mun serkku haisee hielle, mä en tykkää siitä. [...] ja varmaan siks me ollaan yhdessä, koska joku siinä feromoneissa kohtaa.” (H11)*

Ihastujien välinen kemia tekee ihastumisesta hetkessä todellista ja myös vaikeasti perusteltavaa. Ihastusta ei pystytä kytkemään välttämättä ulkoisiin tekijöihin ja se voi tuottaa ristiriitaisuuden tunteita. Voidaan kokea, ettei ihastus ole järkevää, mutta omille tunteille ei voida mitään. Ihastuminen ei siis aina seuraa sitä, mitä ihminen ajattelee pitävänsä viehättävänä: tunne syntyy ennen perusteluja ja mieli etsii selityksiä jälkikäteen. Tämä selittää myös ilmiön, miksi huonovointisissakin suhteissa voidaan jatkaa: kehollinen tunne ei katkea, ennen kuin kustannukset nousevat kipurajan ylitse.

”Ihastuessa on järjetön siinä suhteessa, ettei tee loogisia päätöksiä. [...] Jälkeenpäin tuntuu siltä, ku olis ollu jossain sumussa tai pilvissä.” (H1)

”... heti samantien ko sää ihastut johonki, niinku sit aikuisiällä, niin samantien on tullu semmonen järki silleen, et nää ei muuten oo hyviä puolia ollenkaan [...] Mutta silti tavallaan se tunne on ollu tosi jännittävä ja huippu. Mut sit siinä on vaa ollu se ristiriita välillä.” (H3)

Ihastuminen kipinän perusteella ei irrota aineiston kertomuksia tutkimukseni kontekstista, vaan tekee näkyväksi sen, milloin pukeutumisella on yhteys ihastumiseen ja milloin ei. Kehollinen vetovoima toimii usein ohituskaistana, jossa kehon tuntemus ohittaa esteettisyyden, mutta on myös tapauksia, joissa pukeutuminen toimii kehollisen kokemuksen vahvistajana (ks. lisää luku 4.2).

Ihastumisen tunne värittää havaintoja ihastuksen kohteesta. Haastateltavat nostavat ihastuksen tunteesta puhuessaan esiin käsitteen ”vaaleanpunaiset lasit”, jolla tarkoitetaan muuttunutta tapaa tarkastella maailmaa ja erityisesti ihastusta. Vaaleanpunaiset lasit silmillään ihminen näkee ympäröivät asiat positiivisemmassa valossa ja ihastuksen kohteesta ei aluksi löydetä vikoja. Positiivinen ihastumisen tunne saa aikaan positiivisia tulkintoja ihastuksesta, jolloin viehättyneisyyden kokemus vahvistuu. Ihastuneet näkevätkin ihastuksen kohteensa lähes poikkeuksetta viehättäväksi.

” [...] se innostaa se [ihastumisen] tunne. Sitte se saa semmosen hyvän mielen päässä liikkeelle. [...] Se on vähä semmonen flow-tila, että sulla tuntuu, että unohtuu kaikki huonot asiat.” (H10)

3.3.4 Ihastuminen kertoo ihastujasta

Vaikka ihastumisen tunne tulisi usein niin sanotusti ”puskista”, aineiston perusteella voidaan todeta, että prosessi kertoo ihastujan elämäntilanteesta, haluista ja tarpeista. Ihmisten taustat, elämäkokemukset ja maku vaikuttavat siihen, millaista elämää havitellaan ja millainen ihminen tällaisen elämän voisi mahdollistaa. Ihastujat hakevat tietoisesti tai tiedostamattaan jotakin ihastuksen kohteeltaan. Ihastuksen kohteesta etsitään piirteitä tietyistä arvoista ja mahdollistavasta elämästä myös pukeutumisen kautta.

” [...] [haastateltavan miesmaku on ollut] joko semmonen niinkö pelle tai semmonen kiltti poika. [...] Jos sanotaan, että ehtii semmosta kumppania, joka muistuttaa omaa isää, niin niissä [”pelletyypeissä”] on ollu semmosta samankaltasuutta. Sitte taas niissä kilteissä pojissa, niin ne on ollu taas melkeinpä ääripäitä, tosi sellasia, vähä niinku mun vastakohtia tietyssä mielessä. [...] Mää oon oppinu itsestäni, että mä oon yllättävän dominoiva. Että en oo semmosta alistuvaa sorttia, mitä ne pelletyypit ois vaatinu. Kiltit pojat on ehkä enemmän semmosia, että siinä ois sitte ite enemmän saanu ottaa sitä johtajan roolia.” (H9)

Ihastuminen tietyn tyyliiseen ihmiseen ei ole aina merkki siitä, millainen toinen osapuoli on, vaan mitä ihastuja itse painottaa. Kun esimerkiksi ihastuessa havaitaan toisen pukeutumisen sopivan omaan makuun, ei olla välttämättä tietoisia siitä, mitä itse pukeutuja vaatteillaan pyrkii viestimään. Havainnot toisen pukeutumisesta kertovat enemmän ihastujasta itsestään: miten ihastuksen kohteen tyyliä luetaan ja koetaan suhteessa omiin preferensseihin.

Ihastuminen nähdään aineiston perusteella ikään kuin peilinä itselle. Ihastuksen kohde kertoo jotain siitä, mitä itse tarvitsee, tavoittelee tai arvostaa. Oma elämäntilanne ja prosessi itsen kanssa, sekä sen hetkiset tarpeet vaikuttavat siihen, millaiset piirteet näyttäytyvät kellekin vetovoimaisina. Voidaan ihastua ihmisiin tai piirteisiin, jotka tuovat itsestä hyvää esiin tai kasvattavat kohti jotain haluttua.

” [...] se [mihin on ihastunut] on muuttunut kyllä elämässä kausittain, että ehkä se on kertonut, et missä tilanteessa itse on itsensä kanssa ja miten on itseään

työstänyt. [...] nuorempana ehkä viehätti tietyt asiat, mutta sit saatto olla jotain omia puolia, mitä ei ollut ehkä työstänyt ja nykyään sit hakee sellasta tasasempaa ja turvallisempaa. Joskus on ollu jopa sellast, vaaranhaku on ehkä vähän radikaalisti sanottua, mut sellasta tietty jännitettä kaivannut siihen [ihastumiseen] nuorempana. Se [ihastuminen] on ollu ehkä sellasta, missä on vähän hakenut ja testaillut sitten itseään. (H2)

”Että sää niinku näät jossaki ihmisissä semmosia piirteitä, jotka sää haluaisit jotenki yhittää omaan elämään tai aattelet, että ne tuo jotaki hyvää sussa esille sun muuta.” (H3)

4. PUKEUTUMINEN VAIKUTTAA IHMISEN IHASTUTTAVUUTEEN

4.1 Vaatteet viestivät persoonasta

4.1.1 Pukeutuminen ensimmäisenä signaalina persoonasta

Ihastumisessa kiinnostus kohdistuu yleensä persoonaan, ja tähän päästään käsiksi muun muassa ulkoisten vihjeiden kautta. Pukeutuminen voi toimia ensimmäisenä signaalina persoonasta ja useat näkevät vaatteen olevan osa ihmisen kokonaisuutta. Vastauksissa kulkee kaksi rinnakkaista linjaa: (1) pukeutuminen värittää persoonakuvaa ja viehättävyyttä tai (2) luonne ja olemus ovat tärkeämpiä kuin ulkomuoto. Tämä rajaa viehättävyyden tulkintaa niin, että pukeutuminen voi toimia persoonatulkinnan lähteenä, mutta tutustumisen myötä muut signaalit voivat syrjäyttää pukeutumisen. Erityisesti tutustumisen alkuvaiheessa pukeutuminen värittää henkilökuvaa vahvasti. Tulkinnat ihmisten persoonasta pukeutumisen perusteella vaikuttavat käsityksiin ihmisen viehättävyydestä, luotettavuudesta, arvoista ja identiteetistä, sekä kumppanuuskelpoisuudesta.

*”Mutta ei se *aviomies* ajatellu, ei sillä ollu semmosta käsitystä siitä, että miten tavallaan vaatteet kertoo ihmisestä. Kun taas itelle se on ollu tosi tärkeä asia se, että mää näytän pukeutumisella myös sitä, että minkälainen ihminen mää oon.”*
(H9)

Kun ihmisen tapaa ensimmäisen kerran, tästä on yleensä vain vähän, tai ei ollenkaan pohjatietoa. Tällöin ihmisestä muodostetaan kuva tämän ulkoisten asioiden perusteella, eli pukeutumisesta, käytöksestä, ilmeistä ja eleistä. Ensikohtaamisessa ihmisen pukeutumista luetaan helpottamaan suhtautumista ja lähestymistä tätä kohtaan, jolloin pukeutuminen tiivistyy sen hetkiseksi luonnekuvaksi ihmisestä. Luonnekuvat vaikuttavat ihastumisessa muun muassa siihen, mikä koetaan järkeväksi tai perustelluksi. Ihastumisen ja pukeutumisen yhteys koetaan ensivaikutelmassa dynaamisena säätönä, jossa pukeutumisen arvioinnin jälkeen mielikuvat viehättävyydestä joko vahvistuvat tai heikkenevät. Mielikuvien perusteella ihmiseen tutustuminen helpottuu tai vaikeutuu tai vastaavasti kiinnostus aktivoituu tai jää aktivoitumatta.

”No jos mä en tunne sitä ihmistä, niin mä mittaan sen viehättävyyden sen ulkonäön perusteell – tai sillä pukeutumisen, ulkonäön, kaiken tän perusteella – mut kunnes mä tutustun kunnol siihen, niin sit mä mittaan sen viehättävyyden luonteen perusteella.” (H8)

Pukeutumisesta luetaan muun muassa sitä, miten pukeutuja on suhtautunut tilanteeseen ja itseensä. Esimerkiksi huoliteltu/mietitty asukokonaisuus viestii huolellisuutta ja läsnäoloa ja tukee ihmisen viehättävyyttä ensivaikutelmassa ja tilanteissa, joissa arvostetaan sujuvuutta ja tilannetajua. Huoliteltu ja tyylikäs pukeutuminen voi värittää myös myöhempiä havaintoja ihmisestä: esimerkiksi pienet huolimattomuudet voivat tuntua poikkeamalta tai jotkin yksityiskohdat tulkintakehikon ansiosta näyttää tarkoituksellisilta.

”... kyl mä sanoisin et ne vaatteet ja se, että sä oot ylipäättään huoliteltu ja siisti, niin mä sanoisin, et sil pääsee etenee elämässä tosi pitkälle.” (H2)

” [...] jos ihminen pukeutuu siististi ja fiksusti, niin mulla tulee semmonen kokemus, et hän varmasti pitää ittestään huolta muullakin tasolla. Muissakin osin elämässään.” (H3)

Haastateltavat kertovat pyrkivänsä hyvään ensivaikutelmaan erityisesti tilanteissa, joissa tehdyillä tulkinnoilla on myöhemmin haastateltavien elämässä paljon merkitystä (esim. työhaastattelut, deittikumppanin tapaaminen). Hyvän ensivaikutelman tekemisessä panostetaan asuvalintoihin, sillä tiedetään sen olevan ensimmäinen asia, mihin ihmisten arvio itsessä perustuu. Panostus pukeutumiseen voi myös vähentää stressiä omasta olostu uudessa sosiaalisessa tilanteessa. Asu- ja tyylivalinnat muuttuvat sen mukaan, millainen vaikutus halutaan missäkin tilanteessa tehdä. Esimerkiksi työhaastattelussa voidaan korostaa asiallisempaa ja virallisempaa pukeutumista kuin treffeillä.

” [...] jos mää tapaan jonku ihmisen ensimmäistä kertaa. Ja mää tiän, että tää ensitapaaminen on nyt jollakin tavalla merkittävä. Sillon kiinnittää enemmän huomiota siihen, että mitä laittaa päällensä, että minkälaisen ensivaikutelman antaa.” (H9)

4.1.2 Lokeroiminen

Aineiston perusteella ihmiset lokeroivat toisiaan pukeutumisen perusteella. Lokerointi on kuin sosiaalista ”pikaluokittelua”, jossa vaatteista tehdään johtopäätöksiä siitä, mihin ryhmään

ihminen kuuluu, millainen persoona tämä on, tai mitä häneltä voi odottaa. Lokerointia tapahtuu erityisesti sellaisissa tilanteissa, joissa ihmisistä on vain vähän muuta tietoa kuin tämän ulkoinen olemus/käytös. Pukeutumisen kautta päätelmien ja tulkintojen tekeminen on usein tarkoituksetonta ja tapahtuu automaattisesti. Nopea ihmisen ”koodaus” helpottaa sosiaalisissa tilanteissa toisiin ihmisiin orientoitumista, mutta se myös muokkaa negatiivisesti sosiaalista kohtelua sekä itsesääätelyä pukeutujana.

Lokeroinnin perusmekanismi näyttää toimivan seuraavanlaisesti: visuaalinen vihje – luokittelu – kohtelun (tai odotusten) muutos. Pukeutuminen nähdään merkinä tietynlaisesta persoonasta tai asemasta, jonka jälkeen ihminen nopeasti ryhmitellään tiettyyn kategoriaan. Kun ryhmittely on tehty, muutetaan käytöstä ja sosiaalista kohtelua sen mukaan. Lokeroinnin pohjalta tehdyt tulkinnat vaikuttavat viehättävyyden ja lähestyttävyyden kokemuksiin. Ihastujat lokeroivat pukeutumisen perusteella, kuka ”kelpaa” ihastuksen kohteeksi ja ihastuksen kohdetta arvioidaan ja tulkitaan helposti tyylin kautta ennen kuin persoonasta on parempaa tietoa.

”... jos me puhutaan ihan tollasest deitti-aplikaatiomaailmasta, mikä on aika tällaseen perustuvaa, että sä näet pääsääntöisesti kuvia ja vähän jotain tekstejä. Tai sitten tuol kadulla, niin kyl se [pukeutuminen] vaikuttaa.” (H2)

Ympäristöstä omaksutut normit ovat ehdollistaneet meidät siihen, että tietyt asiat pukeutumisessa herättävät meissä heti näihin symboleihin liittyviä mielikuvia ja toimivat nopeina identiteettivihjeinä. Esimerkiksi ihastuksen ristikoru toimii viestinä ihastuksen arvoista ja lisää mielikuvaa tämän luotettavuudesta. Arvo- ja identiteettivihjeet vaatteissa voivat lisätä luottamusta tai kiintymystä, mutta voivat samalla altistaa lokeroinnille: katsoja tekee päätelmiä toisen ihmisen maailmankuvasta tai arvoista pienien ulkoisten vihjeiden avulla.

” [...] iteki tekee oletuksia pelkästään ulkonäön perusteella. Vaikka silleen, että esimerkiksi yliopistolla saattaa tietää, että okei, tuo opiskelee todennäköisesti tuota.” (H4)

”No mulle oli kauheen tärkeä, että ku hän [ihastuksen kohde] ei ollut samasta [uskon]yhteisöstä, [...] että hänellä oli risti kaulassa. [...] Vaikka hän ei ole yhteisön jäsen, mutta todennäköisesti hän on luotettava, koska hänellä on risti kaulassa.” (H11)

Lokeroiden tiedostaminen vaikuttaa siihen, miten oman ihastuksen kohteen lähellä uskalletaan näyttäytyä. Massasta poikkeava pukeutuminen kasvattaa tulkintojen ja leimautumisen riskiä, jonka vuoksi joukosta erottautuminen voi vaatia erityistä itsevarmuutta tai pukeutuminen alkaa aiheuttamaan epävarmuutta. Haastatteluista käy ilmi, että pukeutumistyylejä vaihdellaan uusien ihmisten seurassa, jottei lokero jäisi liian kapeaksi. Pukeutumisen säätelyllä pyritään suojaamaan omaa identiteettiä tai läheisiä vääriä tulkinnoilta ja leimaantumiselta. Pukeutumisen säätely voi olla esimerkiksi tyylien variointia, hillintää tai tarkkuutta. Pelko leimautumisesta ohjaa turvallisuushakuisiin vaatevalintoihin sekä ylipukeutumisen ja näkyvyyden välttelemiseen. Ihastuessa epätoivottuja lokeroita ovat muun muassa itsekorostaja, helppo, epäsiisti tai liian erikoinen.

” [...] mä hetken harkitsin kaikkien hiusten pois leikkaamista, mutta mä aattelin, että mä en voi tehdä sitä, koska mulla on kuus lasta, ja ne, jotka tulee vastaan minua tai mun lapsia voi ajatella, että onks tolla kuuden lapsen äidillä kaikki ihan ok. [...] on ihan kiva osoittaa, että mun lapsilla on ihan vastuutuntoinen ja järkevä äiti. Se liittyy sellaseen vastuuseen, ei niinkään minuun. Mä pystyn kannatteleen itteni, jos joku ajattelee, että hän on hullu tai jotain. [...] mutta se liittyy siihen, että lapsen ei tarvitse hävetä.” (H11)

Aineisto osoittaa, että lokerointia pukeutumisen perusteella tapahtuu oikeastaan kaikkialla. Eri tilanteet ja ympäristöt voivat muuttaa lokeroinnin tapaa tai herkkyyttä, mutta lokeroinnin ”tarve” näyttää olevan sisäsyntyinen tai automaattinen reaktio pukeutumista tarkastellessa. Pukeutumisen ”lukeminen” vaihtelee ihmisestä ja kontekstista, mutta haastateltavat nostivat esiin muutamia sosiaalisesti tunnistettavia tyylikategorioita, jotka tuottivat nopeita oletuksia luonteesta, asemasta ja elämäntyylistä. Esimerkiksi ”smart/elegant” -tyyli viestii pätevyyttä, arvokkuutta ja huolellisuutta, ”casual” -tyyli viestii rentoutta, helposti lähestyttävyyttä ja aitoa arkisuutta, kun taas kirkkaat värit saivat ihmisen tuntumaan sosiaaliselta tai räiskyvältä.

” [...] ihmiset, keillä on vaikka paljon värikkäitä vaatteita tai koruja, nii kyl niistä tulee semmonen kuva, että ne on varmasti mukavia ja pirskahtelevia ja sosiaalisia ja positiivisia. [...] Mää luulen, että se liittyy siihen, että jos sulla on värikkäitä vaatteita, niin selkeästi sä et yritä piiloutua ainakaan mihinkään. Et silloin sua ei haittaa olla enemmän näkyvillä.” (H3)

Kun ihminen ei vastaakaan pukeutumisen perusteella tehtyjä tulkintoja, herättää se kysymyksiä ja yllättyneisyyttä. Lokeroinnin virheellisyyden jälkeen ihmisen kohtaaminen ja tähän tutustuminen voi herättää ristiriitaa omien mielikuvien kanssa, jolloin syntyy tarve saada selityksiä tai lokeroida ihminen uudelleen. Koska lokerointi perustuu katsojan tulkintaan, altistuu se alinomaan virheille: ihmisen pukeutuminen ei välttämättä vastaa persoonaa, jos asuvalinta on kontekstin pakottama tai värittävä. Lisäksi pukeutujan intentiot eivät aina täsmää katsojan tulkintojen kanssa. Aineistossa on esimerkkejä siitä, että sama signaali pukeutumisessa voi olla yhdelle katsojalle tuttu ja viehättävä kun taas toiselle se herättää leimaavia ennakkoluuloja. Väärinymmärtämisen riskin vuoksi suurin osa haastateltavista näyttää pitävän oletusten perusteella toimimista vaarallisena.

”Sitte mietinki, että ai täähän oli ihan hyvä tyyppi, vaikka se nyt onki noin tolleen pukeutunu. Tavallaan se voi hämätäkki toisaalta.” (H10)

”Pitäis muistaa tulkitessaan, että voi tulkita väärin, myös paljon pienemmissä asioissa!” (H4)

4.1.3 Pukeutuminen avaa ja sulkee ovia

Pukeutuminen toimii sosiaalisissa tilanteissa mahdollistajana ja poissulkijana ensisijaisesti lokeroimisen ja ensivaikutelmien vuoksi. Ihmisten arviointi ja/tai kategorisointi pukeutumisen perusteella muuttaa sosiaalisia seuraamuksia: ihminen tulee kohdatuksi eri tavalla ja näin pukeutumisesta lähtenyt merkitysketju päättyy joidenkin ovien avautumiseen ja joidenkin sulkeutumiseen. ”Hyväksytyyn” tai viehättävään kategoriaan pääseminen luo kunnioittavampaa kohtaamista, huomaamista ja luottamuksen lisäämistä, kun taas ”epäsopivan” pukeutumisen seurauksena voi olla epäkunnioittava kohtaaminen/käytös, huomiotta jättäminen ja epäluuloisuus.

”Näen ihmiset eri tavalla riippuen siitä, minkälainen tyyli heillä on.” (H2)

” [...] kyllä ihmiset suhtautuu erillä lailla spurguvaatteisiin pukeutuneeseen tai sitten hyvin laittautunut ja siisti ja melkein puku päällä -tyyppiseen.” (H4)

”Ja jos sulla on näyttävät värikkäät vaatteet, niin helposti ihmiset saattaa tulla lähestyyn. Antaa esimerkiksi kohteileisuuksia versus jos sulla ois vaan joku ihan perus kokomusta.” (H3)

Aineistossa mahdollistamisen mekanismi näkyy kahdella tavalla. (1) Pukeutuminen toimii statuksen ja arvottamisen signaalina, jolloin laadukkaat vaatteet, merkit ja huoliteltu vaikutelma nostavat pukeutuja arvoa muiden silmissä ja sitä, miten ihmiseen suhtaudutaan. (2) Kokemukset arjen kohtaamisista, joissa ihminen tulkitaan tyyliinsä vuoksi tietyllä tavalla ja säädellään kohtelua tämän mukaan.

Pukeutuminen voi toimia myös potentiaalisen seurustelukumppanin tapaamisen mahdollistajana. Ihastuneena pukeutumistyyliä muunnellaan ja mielikuvia ohjailaan niin, että voidaan tavoittaa halutun kohderyhmän huomio ja kiinnostus tai päästä haluttuihin piireihin. Aineiston perusteella pukeutumisella voidaan lisätä tilanteita, joissa ihastuksen on mahdollista syntyä: vaate toimii väylänä sosiaalisille avauksille, keskustelun aloituksille, sekä ryhmään tai tilaisuuksiin pääsemiselle.

”... sitä [pukeutumisen] kautta on voinut pondata ja alottaa vaikka keskustelun, niin se on ollut myös sellasta.. sellanen, että kokeilee vähän ehkä kepillä jäätä silleen varovasti.” (H1)

” [...] jos sulla on hyvät käytöstavat ja hyvä pukeutuminen, niin sä varmasti pystyt olla sellasis ympyröis, mitä ajatellaan, et se ois [mahdollista] vaikka vaan tietynlaisen tulotason tai koulutuksen taustalla. [...] tollast näkee, et sit ajatellaan, että nää [tausta -> ”tietynlaiset ympyrät”] niinku kulkee käsikädessä, niin ei se sitä tarkota vaan mun mielestä se on mahollista kaikille ja voi tavata kaikenlaisii ihmisii. Et jos mä mietin vastakkaist sukupuolta ja kumppanin tapaamista, niin kyl se vaikuttaa siihen, et miten on pukeutunu, et minkä tyyllisen ihmisen tai minkälaisissa piireissä pyörivän, niin törmää. Ehdottomasti.” (H2)

Viehättäväksi koettu pukeutuminen parantaa kokonaisvaikutelmaa ihmisestä ja helpottaa ihmisen etenemistä sosiaalisissa tilanteissa. Kokemuksen tasolla seuraukset ovat lähemmäs pääsemistä, kohdatuksi tulemistä ja mahdollisuuksien saavuttamista. Viehättävä pukeutuminen voi vaikuttaa siihen, kenen kanssa ihmiset ovat valmiimpia olemaan vuorovaikutuksessa, millaisia tulkintoja he tekevät ja kenelle sosiaalinen etu syntyy.

” [...] jos ihminen on pukeutunnu sillee viehättävästi, niin sehän viestii oikeastaan.. se koko ihminen vaikuttaa sillon viehättävältä. Että kyllä sillä [pukeutumisella] semmonen vaikutus on.” (H6)

Viehättävän pukeutumisen vastakohtana huono tai epäsiisti pukeutuminen voi ainakin hetkellisesti heikentää mielikuvia ihmisestä tai peittää viehättäviä piirteitä. Ihastus tai mahdollisuus tälle voi kuitenkin syntyä, mutta pukeutuminen on ollut merkillepantava asia negatiivisessa mielessä, jolla on hienovarainen vaikutus.

*” [...] sillä [pukeutumisella] voi vaikuttaa negatiivisesti siihen, että kuinka viehättävä on. Ehkä vaikka *aviomiehen* tapauksessa, niin mun mielestä sen pukeutumistyylillä vei pois sen viehättävyydestä. Että nyt ku näkee sen semmosissa vaatteissa, jotka mun mielestä näyttää *aviomiehen* päällä hyvältä, niin tavallaan näkee sen kokonaisviehättävyyden paremmin.” (H9)*

Pukeutumisen avulla voidaan luoda mielikuvaa sosiaalisesta asemasta ja arvosta muun muassa brändien (logot, tunnistettavuus, hinta) ja laadun (materiaalit, viimeistely) kautta. Ihmiseen suhtaudutaan usein arvostetummin pukeutumisen viestiessä statuksesta, ja tämä voidaan nostaa arvossaan jopa muiden yläpuolelle. Arvoaseman tai statuksen ”pönkittäminen” pukeutumisella ei johdu pelkästään yksilöiden valinnoista, vaan ilmiö on osa sosiaalista järjestelmää. Laadun esiin tuominen on kieltä, jota ympäristö osaa lukea ja jolla kompensoidaan omaa epävarmuutta sosiaalisessa vertailussa.

” Jos [tietyt ihmiset] näkee, että sulla on kauhean kalliit vaatteet tms. tai jotain tiettyä merkkiä, brändiä, niin kyl ne asettaa sut johonki eri arvoasemaan, kun jotku toiset, kellä ois jotain erilaisia vaatteita. Niin kyllä siinä mielessä niillä [vaatteilla] on mun mielestä valtaa. Ja sitte varsinki jos kattoo nuita teinejä, niin niillä vaatteillahan on kaikki valta.” (H3)

” No, kyl mä sanoisin sillä tavalla, että jos on kaks ihmist, toisella vaikka no perus collegepaita ja toisella vaikka Polo Ralph Lauren huppari, niin kyllä sitä aattelee sitä Polo Ralph Laurenii arvostetummalla tavalla.” (H8)

Uskottavuuden tavoittelu pukeutumisella lisää mahdollisuuksia. Uniformujen hyötyihin liittyy aseman ja uskottavuuden (esim. poliisit ja lääkärit) lisäksi myös viehättävyyden aspekti, joka mahdollistaa positiivisemmat mielikuvat ja esimerkiksi ihastumisen helpommin. Uniformuista viehättyminen ei välttämättä liity puvun esteettisyyteen, vaan rooliin ja asemaan, jonka vaate tekee näkyväksi.

”Me just puhuttiin töissä siitä, [...] et tulee uusi kokki ja se on se valkonen kokkitakki päällä, niin sit siellä alkaa tytöt oikein silleen, oi että, että kukas hän on, ja sellanen kihertely, mut sit ku me nähään, et hän on siviileissä, niin olet silleen, et aah, onko hän se sama ihminen. Et mä tavallaan ymmärrän nää kaikki tällaset, jos ihmisillä on johonki uniformuihin joku fiksaatio.” (H2)

Pukeutumisessa tulkittu epäaitous voi sulkea mahdollisuuksia mielikuvien negatiivisuuden vuoksi. Jos pukeutumistyyli ei näytä sopivan pukeutujan luonteeseen tai se tuntuu esittämiseltä, laskee se viehättävyyttä ja suhtautuminen ihmiseen voi olla hyvin negatiivista. Viehättävyyden ja mahdollisuuksien maksimointi pukeutumisella voi olla myös ympäristön ohjaamaa selviytymisstrategiaa, jolloin pukeutuminen muuttuu keinoksi minimoida riskejä ja maksimoida sujuvuus: ovet avautuvat helpommin, kun noudattaa odotettua pukeutumiskoodia.

Vaikka pukeutuminen voi mahdollistaa monia asioita, mahdollisuudet voivat herättää myös ristiriitaisia ajatuksia. Lokeroinnin hyödyt ymmärretään ja niitä myös hyödynnetään, mutta mahdollisuuksien avautuessa pukeutumisen perustella omasta osuudesta ja itsen riittämisestä voidaan tuntea epävarmuutta. Mahdollisuuksien avautuminen voi myös tuntua epäreilulta tai pinnalliselta niiden pohjautuessa ulkoisiin vihjeisiin. Kun pukeutumisesta saatu hyöty on ilmiselvä, kolikon kääntopuoli näyttäytyy rumana: hyöty tapahtuu jonkun toisen kustannuksella tai toisia sulkevan mekanismin kautta.

”No, jos niinkun... Panis sen jakkupuvun. Mää ite ajattelisin, että mää oon semmonen aika rento pukeutuja, [...] mutta jos mää lainaisin jonku muun vaatekaapista, itelleni aivan poikkeukselliset vaatteet, niin silloin, että se ei ois hyvä ympäristöllekkään. Että se viestis jotain muuta ku mitä aattelee että normaalisti omista vaatteista näkyis: hyvinki semmonen, että ei olla mitenkään jäykänjuhjavasti vaan että on rento ja hyvä olla siinä vaatteessa.” (H5)

4.2 Pukeutuminen ihastumisen käynnistäjänä tai vahvistajana

4.2.1 Mistä viehättävyys muodostuu?

Ihastuksen kohteiden viehättävyyttä arvioidaan omien (hyvin subjektiivisten) esteettisten mieltymysten kautta. Osa haastateltavista lähestyi viehättävyyttä esteettisestä näkökulmasta,

kun taas toisille persoona tai kemia/karisma ohittivat ulkoiset ominaisuudet. Kaikkien haastateltavien arviointiin viehättävyydestä vaikutti sekä pukeutuminen, että ihmisen käytös ja persoona, mutta niiden suhde toisiinsa vaihteli vastaajien kesken.

Osalle haastateltavista viehättävyyden käsite tuntui vieraalta ja oman sanavaraston ulkopuoliselta, toisille sana oli mielekäs ja yleisesti käytössä. Jokainen haastateltava osasi kuitenkin muodostaa omanlaisensa määritelmän käsitteelle. Joillekin viehättävyys rajautui pieniin, sieviin asioihin, toisille ikä saattoi olla käsitettä rajaava asia ja jotkut taas kertoivat viehättävyyden voivan koskea kaikkea ja kaikkia ympärillään olevaa. Yleisesti ottaen kuitenkin viehättävyyttä pidettiin (eri termein kuvailen) jonakin kiinnostavana, miellyttävänä ja puoleensa vetävänä.

”Viehättävyys on mun mielestä tiettyä vetovoimaa toista kohtaan. Musta sillä on ehkä kaks merkitystä, että toinen on semmonen ihan vaan esteettisesti, että on kaunis. Mutta sitte siinä on kyllä joku seksuaalinenki merkitys [...] Että joku vetää puoleensa. Mutta sitte jotku ihmiset, joista mää voin sanoa, että tuo on viehättävä, niin ei se tarkota sitä, että mää kokisin semmosta seksuaalista vetovoimaa. Mutta tavallaan sen voi myös objektiivisesti sanoa, että tuo on kaunis tai niin.” (H9)

Aineiston perusteella ihastuksen tunteeseen liittyy aina tietynlainen viehättyneisyys toisesta. Viehätyks ei välttämättä aina perustu ihastuksen kohteen ulkoisiin ominaisuuksiin, mutta tätä pidetään kuitenkin toivottavana ja jokseenkin tärkeänä preferenssinä. Suhteen edetessä viehättävyyden painopiste voi muuttua, vaikka viehättyneisyydestä halutaankin pitää kiinni.

”Nyt ku jälkikäteen tarkastelee niitä mun ihastuksia, niin en mää sanois, että ne ois ollu kaikki hirveen viehättäviä. Mutta kyllä sitä varmaan on siinä vaiheessa, ku niihin on ihastunu, niin ollu kuitenkin viehättynyt.” (H9)

”... no kyllä sen [ihastuksen kohteen] pittää ehkä jollain tasolla olla viehättäväki. [...] Et sitte taas kyllähän sitä omaankin puolisoon onneksi vielä välillä ihastuu uuestaan. Sitä pitää oikeestaan vähäniinku keksiä niitä, että miten sää sitä ruokit, sitä hyvää mieltä tai ihastusta tai olemista. Mun mielestä siihen on konkreettisia keinoja.” (H10)

Haastatteluiden mukaan ihmisen viehättävyys muodostuu usein siitä, kun ulkoinen olemus (esim. tyyli) näyttää olevan linjassa sisäisen (persoonan) kanssa. Aineistossa tätä tunnetta

ihmisestä kuvaillaan muun muassa sanoilla, ihminen on ”juuri niin kuin pitää”. Persoonaan sopiva tyyli saa pukeutumisen näyttämään luonnolliselta ja vaivattomalta. Vahva aitousihanne tekee epäaitoudesta poikkeuksellisen häiritsevää: asu, joka ei vastaa ihmisen luonnetta, koetaan esittelynä tai ”feikkauksena”, mikä luonnollisesti vähentää viehättävyyttä.

”Esim. joku vastaantuleva ihminen voi olla viehättävä, kun se näyttää siltä, että vaatteet, pukeutuminen, tyyli, ihan kaikki on just hänelle sopivaa. Että näkee, että se tyyli ja hän on yhtä. Koen, että viehättävyyteen liittyy sisäisen maailman ja ulkoisen kohtaaminen.” (H4)

” [...] mulla on jotenki vaikee viehättyä semmosista tietyistä asioista, jotka mä alan nähdä jonain statussymboleina. [...] Et ei oo silleen uskollinen omalle tyyliille tai ehkä se voi olla myös sitä, et ei vaan kiinnosta tai muuta.” (H1)

Sama pukeutuminen eri ihmisillä voi luoda erilaisen vaikutelman ja toimii ihmisen olemuksen vahvistamiseen eri tavalla, minkä vuoksi itse pukeutumistyyliä ei välttämättä nähdä viehättävyyden lähteenä. Pukeutuminen muuttuu viehättäväksi silloin, kun ihminen kantaa pukunsa hyvin ja näyttää ”omistavan” tyyliinsä.

”Ja se [maku kumppanin suhteen] ei oo mikään sellanen, et siel pitää olla jotain tiettyjä merkkejä tai on joku Pinterest-kansio, että se [maku] on tällanen. Vaan enemmänkin se on, et se ihminen kantaa ittensä hyvin.” (H2)

Aineisto osoittaa, että itsensä kantaminen pukeutuessa voi nostaa viehätystä, vaikka pukeutuminen ei muuten vastaisi preferenssejä. Ihmisen vaatteet ja käytös muodostavat kokonaisuuden, joka viestii ihmisen luontevuudesta ”kuoressaan”. Jos pukeutujan olemus ja kehonkieli viestivät itsevarmuutta tai luonnollisuutta, nähdään tämä todennäköisesti myös viehättävänä, vaikkei ulkoinen materia muuten viehättäisi. Hyvin kannettu asu viestii autenttisuudesta ja oman tyylin löytymisestä, eikä vaatteet tällöin näytä päälle liimatuilta. Mekanismi toimii myös toiseen suuntaan: vaatteet voivat objektiivisesti olla tyylikkäitä, mutta jos niiden kantaminen on epävarmaa, myös viehätys laskee.

”... kyllä se [viehättävyys] on mulle ehkä jotain sellasta luonnollisuutta. Ja siis helppoutta. Siis ihminen voi siksi olla, silti voi olla, jotenkin näyttävästi pukeutunut, mutta jos ihminen on jotenkin sujut sen kans. Siis helpon näköstä se oleminen. Se on must jollain tavalla viehättävää.” (H11)

Persoonaan sopivuus näyttäytyy myös arvojen johdonmukaisuuden arvostuksessa. Erityisesti arvopainotteiset ja identiteettitietoiset vastaajat, jotka kokivat pukeutumisen olevan osa omaa elämäntyyliä ja maailmankatsomusta, arvioivat toisten viehättävyyttä pukeutumisen arvovihjeistä. Arvojen ja persoonallisuuden nähdään ikään kuin koodautuvan pukeutumisvalintoihin materiaalien, kulutustottumusten, kotimaisuuden, symbolien ja tyylin omalakisuuksien kautta. Ihastuessa toisen viehättävyyttä ei arvioida vain ”hyvältä näyttämisen” kautta, vaan sen kautta, mitä merkityksiä pukeutumiseen liitetään. Toisen tulkituista arvoista itselle merkitykselliset asiat (esim. ekologisuus, subkulttuuri, käsillä tekeminen, uskonnollisuus) lisäävät koettua yhteyttä ja kiinnostusta ihmiseen. Kun signaalit resonoivat, arvovihjeet lisäävät vetovoimaa, kun taas arvot eivät resonoivat, pukeutumissignaalit ohjaavat pois. Arvojen näkyminen pukeutumisessa liitettiin aitouteen ja omannäköisyyteen ja sitä pidettiin viehättävänä nimenomaan ihmisen tunnistettavuuden ja johdonmukaisuuden vuoksi.

”Mä tykkään, jos pukeutuminen tuo itteensä [persoonaa] esille. [...] jos mä tiän vaikka, et joku ihminen tykkää vaik jostain jalkapallojoukkueest, niin sitte jos mä nään jonku semmosen pelipaidan sen päällä, niin se automaattisesti on mul vähä semmonen, että toi tuo itteensä esille siinä, ku sillä on päällä se paita, mistä se tykkää, tai se joukkue, mist se tykkää.” (H8)

Viehättävän ihmisen nähdään vetävän toisia puoleensa ja saavan muut juttelemaan ja kuuntelemaan. Toisin sanoen viehättävä ihminen on sosiaalisesti taitava ja omaa kyvyn hallita tilanteita. Viehättävä ja tilanteeseen sopiva pukeutuminen voi tukea sosiaalista läsnäoloa ja vetovoimaa, vaikka viehättävyyden ydin olisikin persoonassa. Vetovoimaisten ja lähestyttävien ihmisten seurassa myös oma sosiaalinen kontakti helpottuu. Aineiston perusteella pukeutumisessa esimerkiksi värit voivat tehdä ihmisestä lähestyttävämmän, sosiaalisemman ja positiivisemmän mielikuvan. Värit nähdäänkin pukeutumisessa persoonallisuuspiirteiden ilmentymäksi (esim. iloisuus, rohkeus, luovuus, energisyys, hillittyys).

” [...] jotenki se tilanne on aina hallinnassa, se on semmonen viehättävä tyyppi. Että se jotenki tavallaan houkuttelee se viehättävä tyyppi sua lähelle ja juttelemaan ja kuuntelemaan sun juttuja ja näin.” (H10)

” [...] sillan [kun käytät värikkäitä vaatteita] sää varmaan oot jollain lailla enemmän sosiaalinen, kun sää et mieta ainakaan siin pukeutumisvaiheessa, että sää yrittäisit piiloutua mihinkään tai sulautua liikaan mihinkään joukkoon.” (H3)

Monille haastateltaville ihmisen viehättävyys syntyi pukeutumisesta, jota oli mietitty, ja joka oli tilanteeseen sopiva ja tarkoituksenmukainen. Viehätysten taustalla on ajatus pukeutumisesta persoonan ilmentäjänä ja tulkinta ihmisen tavasta olla maailmassa. Erityisesti esteettisesti suuntautuneilla ja visuaalisuutta arvostavilla haastateltavilla ihastuessa toisen tyyliä tulkittiin osaksi ihmisen kokonaiskarismaa. Esimerkiksi huolimattomuus ja epäsiisteys pukeutumisessa tulkittiin välinpitämättömyydeksi: tulkinnat eivät välttämättä liittyneet ”rumaan” tyyliin, vaan kokemukseen siitä, että toinen ei välitä, ei kunnioita tilannetta tai ei osaa lukea kontekstia oikein. Tyylistä kiinnostamattomuus saattaa siis joillekin näyttäytyä varoitussignaalina itse ihmisen persoonasta.

Tiedostavat ja pukeutumisesta kiinnostuneet ihmiset nähdään viehättävinä. Tässä viehättävyyden arvio perustuu ulkoiseen (miltä asu näyttää), mutta pohjautuu oletuksiin siitä, mitä pukeutuminen kertoo ihmisestä itsestään. Estetiikkaa ja tietoista pukeutumista arvostavat haastateltavat kuvailevat yleensä myös itseään visuaalisiksi ihmisiksi. Visuaalisuus luonteenpiirteenä voi siis lisätä arvostusta myös toisen visuaalisuudelle. Tällöin toisen kiinnostus pukeutumisesta voi näyttäytyä yhteisenä juttuna tai kielenä, joka viehättää.

”Ja ku ite kiinnitän [huomiota] tosi paljo kaikkeen visuaaliseen, ihan luonnosta ja arkkitehtuurista ja pukeutumisesta ja taiteesta ja ihan kaikesta. Sitten se kun huomaa, että muutkin ajattelee niin, tai muutkin kiinnittää sellasiin asioihin huomiota, niin se on niinku viehättävää.” (H4)

Tietoiseen pukeutumiseen liitetään usein myös johdonmukaisuus tai ”uskollisuus” omalle itselleen ja tyylilleen. Johdonmukainen pukeutuminen kertoo ihmisen selkeistä preferensseistä ja selkeästä ”tiedän mitä haluan” -ajattelusta. Määrätietoisuus voi olla piirre, jota pidetään viehättävänä (herättää luotettavuutta ja varmuutta), mutta toisista tämä voi tuntua rajaavalta tai tiukalta/normittavalta (voi herättää kysymyksen yhteensopivuudesta). Vaihtuva tyyli voi yhtä lailla olla osa tietoista pukeutumista, jolloin tämä tulkitaan ihmisen monipuolisuudeksi, mutta jos tyylin vaihtelu tuntuu umpimähkäseltä, herättää se epäselvyyttä tai ajatusta siitä, kuka pukeutuja oikeastaan on.

” [...] sillä on vaikka vaan yksi neuletakki tai joku semmonen villapaita, jota se käyttää tosi usein, nii sit se villapaita on jotenki yhtäkuin se ihminen. Se on tosi viehättävää, että ihmisillä on oma tyyliensä. Ja ne on uskollisia sille ja se on leimallista jo niille. Se on myös jotenkin tuttua ja turvallista tavallaan.” (H1)

Pukeutumisella erottautuminen aiheutti haastateltavien kesken hajontaa. Osa vastaajista näkee räikeän pukeutumisen ja erottautumisen itsensä korostamisena (epäviehättävää), kun taas toisille joukosta erottuva tyyli on kiinnostusta lisäävä tai sen herättävä tekijä (viehättävää). Joillekin haastateltaville huomiota herättämättömyys pukeutumisessa viestii maltillisuudesta, varmuudesta ja hiljaisesta itsevarmuudesta: ”ei tarvitse huutaa näkyvyyttä”. Ristiriitaa erottautumiseen ei aiheuta vain tyylipreferenssit, vaan se, miten pukeutujan intentioita tulkitaan. Osa näkee erottautumisen ihmiselle sopivana, luontaisena itseilmaisuna, kun taas toisille se näyttäytyy väyläksi esillä oloon jonkun pyrkimyksen tai itsensä nostamisen toivossa.

” [...] yksi ihminen, jonka vaateetusta ja sitä olemusta ja kaikkea siinä, niin mitä mä ihailen aivan hirveesti. [...] ei koskaan tuo itteensä esille.” (H7)

Viehättävästi pukeutuva ihminen ymmärtää mittasuhteet, tuntee oman vartalonsa ja sen ”mikä itselle sopii”. Kehotietoisuuden avulla pukeutumisessa osataan korostaa ja peittää oikeita kohtia, tai käyttää itselleen oikean mallisia ja kokoisia vaatteita niin, että viehättävyys lisääntyy. Istuvuus tekee asuista huolitellun ja harmonisen näköisiä, joka tuottaa viehättävän kokonaisuuden. Itselle ”sopivuuteen” liittyy myös omien parhaiden värien tunnistaminen ja niiden käyttö. Hyvin värejä yhdistelevä ja omien sävyjen tiedostava pukeutuja korostaa omaa luontaista kauneuttaan, mikä nähdään poikkeuksetta viehättävänä. Lisäksi tilanteeseen sopiva pukeutuminen kertoo ihmisen tilannetajusta ja tietoisesta pukeutumisesta.

”Se [on viehättävää], et kaikessa on sopusuhtaisuutta.. väreissä ja kuvissa ja muodoissa.” (H7)

Viehättävyyden merkitys pukeutumisessa ei ole aina vain passiivista arviointia vaan voi muuttua suhteessa toiminnaksi. Pukeutuminen nähdään kumppanin viehättävyydessä niin tärkeänä elementtinä, että se voi johtaa yritykseen tai kiusaukseen muuttaa toisen tyyliä. Kumppanin tyyliä halutaan muuttaa paremmin omia preferenssejä vastaavaksi. Toisen pukeutumiseen vaikuttamista ei pidetä yksiselitteisesti myönteisenä tai kielteisenä, vaan sen eettisyys riippuu suostumuksesta, suhteesta ja motiiveista. Vaikuttamisessa toisen pukeutumiseen on usein kyse joko tuesta tai kontrollista.

” [...] mun mielestä jokainen saa olla oma ittensä, ja se on välil vähä vaikeeta, varsinkin jos mietitään sitä ihastumista, ja jos toisel osapuolel on joku sellanen vaatekappale, tai väri, tai joku, mistä sä et tykkää yhtään, niin sit se on tosi vaikee olla sillee, et pitäskö sun vaan jättää toi pois.” (H2)

*” [...] musta seki vaikuttaa tosi paljo just se, että miten se toinen suhtautuu pukeutumiseen. Vaikka *aviomiehellä* sillä ei ollu mitään väliä, niin se ei tuntunu niin aggressiiviselta vaikuttamiselta se mun kouluminen siihen tyyliin, mikä sillä nyt on. Kyllähän niinku mies, tai *aviomieski* vaikuttaa mun pukeutumiseen kertomalla mulle, jos se tykkää nimenomaan jostaki vaatteesta. Että sitte mää koitan tietyissä tilanteessa pukeutua sen mukaisesti, että se tykkäis siitä.” (H9)*

4.2.2 Yhteensopivuuden tulkitseminen pukeutumisesta

Pukeutumisen ollessa viesti persoonasta itsestään, arvioidaan ihmisen yhteensopivuutta parinvalinnassa myös pukeutumisen kautta. Kun toisen tyyli vastaa omaa makua, tulkitaan se usein laajemminkin yhteensopivuudeksi: tämä ihminen tajuaa samanlaista kauneutta, arvostaa huolittelevuutta tai on samalla aaltopituudella. Tyylin tai estetiikan yhteensopivuus kääntyy siis usein oletukseksi yhteensopivuudesta myös ihmisenä.

Vaikka vaatteiden nähdään kiistatta viestivän persoonasta, piilee ajattelussa myös riskinsä. Ihmiset voivat tehdä liiallisia oletuksia ja tulkita väärin. Pukeutumisen symbolit tai tyyli vihjeet eivät tarkoita samaa kaikille. Tulkinta ilman tarkistusta/tutustumista mahdollistaa harhakuvitelmille, jonka vuoksi ihastuessa yhteensopivuus- tai epäyhteensopivuusajattelu menee vihkoon.

Niin ihastumisen syttymisessä kuin tunteiden vahvistamisessakin pukeutumisesta viehättymiseen tarvitaan signaaleja, jotka resonoivat arvioijan oman maun, esteettisten mieltymysten, arvojen ja ”oikeanlaisuuden” tunteen kanssa. Yhteensopivuus voi perustua visuaalisuuteen (esim. maun mukainen estetiikka pukeutumisessa) tai symboleihin (esim. pukeutuminen viestii yhteensopivista arvoista).

Pukeutumisen yhteensopivuus omaan makuun voi toimia vetovoiman vahvistajana, sytykkeenä tai esteenä. Epäsopivuus voi olla punainen lippu ja ihastumisen este (esim. kiinnostus estetiikkaan puuttuu, huolimattomuus, itseilmaisun puute → ei sovi samaan ”maailmankuvaan” ja ihastumista ei synny). Yhteensopivuus taas on kuin hiljainen sopimus, jossa pukeutumistyyli viestii samalla tasolla olemisesta (kitkattomuus, yhteenkuuluvuus, ”me sovimme yhteen”).

”Mut et jos sul ei ole sellast silmää sille, mitkä toimii yhteen ja mitkä istuu sun keholle, niin kyl mä huomaan, että sellanen menee mulla vaikka tuolla deittiapeis sillee, että aah, no en mä tiää. Jotenki sillon mä koen, et se ei mätsää siihen, mitä

minä olen ja mun elämäntyylä, koska mä tykkään, et mä mietin, että okei tänään on tällanen tilaisuus, tai tänään on treffit, tai tällanen. Et kyl mä mietin, mitä vaatteita mä laitan päälle ja mihin tilanteeseen. Nii sit jos se vastapuoli on silleen, että noo mä nyt oon käyttän näit housui viimeiset kymmenen vuotta, että mä heitän ne pois, kun ne hajoo, nii ei se... jotenkin ne maailmat on aika erilaiset.” (H2)

4.2.3 Pukeutuminen vetovoiman vahvistajana

Monissa haastattelujen esimerkeissä pukeutuminen kuvataan tärkeäksi osaksi ihastuksen syntyä. Sama havainto voidaan lukea ihastumisen laukaisevaksi tekijäksi (ihastus syttyy juuri tästä pukeutumisesta) tai tunteen vahvistimeksi (ihastus olisi ehkä syttynyt muutenkin). Pääasia havainnossa on pukeutumisen merkittävä rooli ihastumisen moniulotteisessa prosessissa. Pukeutuminen voi tehdä ilmassa väreilevän kiinnostuksen mahdollisuuden todelliseksi tai vahvemmaksi ja ihastumisen tunne vahvistuu.

Pukeutuminen toimii usein jatkuvana ravintona ihastumiselle ja tuottaa kokemuksia, joissa ihastumisen tunne ja pukeutumisen merkitykset liitetään yhteen: ihastuneena tartutaan ulkoisiin yksityiskohtiin ja kokemukset vahvistavat tunnetta. Näin pukeutuminen voi toimia vetovoiman vahvistajana tilanteissa, joissa kiinnostus tai ihastus on jo olemassa. Mekanismina tämä toimii enemmän vetovoiman viimeistelijänä tai hienosäätönä, kuin tunteen synnyttämisenä tyhjästä. Pukeutuminen voi joko vahvistaa tai heikentää sitä, mikä ihmisessä jo valmiiksi koetaan viehättävänä. Pitkässä suhteessa ulkonäön miellyttävyys ja pukeutumisen koettu sopivuus ovat edelleen merkityksellisiä, mutta ne eivät korvaa persoonan tärkeyttä. Ulkoinen (mm. pukeutuminen) voi olla osa jatkuvaa vetovoimaa ja tämän ylläpitäjä. Arjessa miellyttävä ja viehättävä ulkomuoto tuo suhteeseen lisäkipinää ja pukeutumisesta syntynyt vetovoima ylläpitää parin yhteyttä.

”Että voi ihastua ihmisessä johonki muuhun ku ulkonäköön ensin. Mutta kyllä mun mielestä niinkö varsinki pitemmässä suhteessa, jos haluaa luoda pidempää suhdetta, niin siinä on tosi tärkeätä myös se, että tykkää siitä toisen ulkonäöstä. [...] Vaikka joku voisi aatella, että se onki pinnallista. On se tärkeää.” (H9)

Aineistossa vetovoiman vahvistuminen pukeutumisella näyttöytyy kiinnostuksen syvenemisenä tai ihastuksen tunteiden voimistumisena tai selkeyttäjänä. Konkreettisesti tämä näkyy siinä, että tietty pukeutuminen lisää vetovoimaa (esim. uniformut) ja ihmiselle sopiva pukeutuminen auttaa näkemään tämän sisäisen vetovoimaisuuden paremmin.

Osassa haastatteluissa puhe pukeutumisen vaikutuksesta vetovoimaisuuteen jää yleiselle ”on vaikutusta” –tasolle, ilman vahvaa kokemuksellista konkretiaa (näissä tapauksissa todisteena toimii haastateltavien usko pukeutumisen voimaan vetovoiman vahvistajana). Osa taas kertoo konkreettisia esimerkkejä siitä, miten pukeutuminen vahvistaa ja on vahvistanut ihastumisen tunnetta.

Itsensä luontevasti kantaminen ja sopiva tyyli nostavat ihmisen viehätystä ja vahvistavat vetovoiman tunnetta ihastuessa. Vetovoimaa vahvistaa pukeutumisesta tulkittu aitous ja persoonaan sopivuus. Myös istuvuus, mittasuhteet, miellyttävät värit ja siisteys tekevät olemassa olevasta viehätystä näkyvämpää. Epämieluisa, huolimaton tai tilanteeseen nähden sopimaton asu voi hetkellisesti viedä pois ihmisen vetovoimaisuutta, vaikka kiinnostus ihmiseen säilyisi.

*”Ja myös, no *aviomiehessä* niin moni asia kiinnosti jo heti, koska huomasi että.. itellä on vaikka tosi tarkkoja värimieltyksiä. Ja ensinnäkin ihan mahtavan värinen ihminen. Ja sitten osaa käyttää hänelle sopivan värisiä vaatteita, sävyisiä vaatteita.” (H4)*

Pukeutuminen kytkeytyy rakkauteen myös muistojen kautta. Haastateltava kertoo muistostaan, jossa edesmennyt aviomies poikkeuksellisesti kehui puolisoaan loppuaikoinaan sairaalassa. Haastateltava yhdisti kehuun liittyneen hänen silloiseen asuunsa, joka lisäsi asun merkitystä haastateltavalle: asuun pukeutuminen muuttuu muistijäljeksi (asu = tunne = suhde) ja kantaa tunteiden ja merkitysten latausta jatkossakin.

*” *Aviomies* oli silloin viimeisiä päiviä sairaalassa ja määhän menin kattomaan häntä. [...] [hän] lähti käymään vessassa, ku määhän lähin pois sieltä. Ja sanoi sitte huonekaverille, joka on sellanen ikivanha ukko siinä vieressä, että eiks oo mulla vaan komee vaimo. Mutta säähän et saa kattoo sitä, se on mun. Ja se ei oo koskaan semmosia puhunu, se oli aivan ainutkertanen tilanne, mitä meillä... yleensä niitä ei sanallistettu niitä ajatuksia, mitä oli, mutta siinä oli jotenki kans silloin koin, että siinä se vaatietki oli matkassa. Se oli sellanen pellavainen mekko ja se kulu kertakaikkisesti ihan loppuun. Määhän en oo mitään muuta vaatetta pitäny niin loppuun asti.” (H4)*

4.2.4 Pukeutuminen vetovoiman syyttäjänä

Aineisto osoittaa usealla tavalla, että ihastumisen on mahdollista syttyä pukeutumisen perusteella. Väitettä voidaan perustella haastateltavien uskomuksella pukeutumisen voimaan ihastumisen herättäjänä. Uskomusta konkretisoi haastateltavien omat pyrkimykset vaikuttaa ihastukseen, sekä kokemukset toisen ihastumisesta itseän pukeutumisen perusteella. Lisäksi haastateltavat kertovat omakohtaisista kokemuksistaan, joissa omaan ihastumiseen on vahvasti vaikuttanut vastapuolen pukeutuminen.

”Oon aina pitänyt pitkistä miehistä ja se on ollu mulle sellanen turva, mutta kerran mua vastaan käveli kadulla mun mittanen mies ja sillä oli niin hyvä tyyli, että mä laitoin mun kaverille viestiä, että ei pituudella oo mitään väliä sen ihmisen upeuteen. Eli se tyyli vie voiton esimerkiksi pituudesta, mikä on kuitenkin ollut itselle turvaa tuova asia.” (H2)

Kun ihmistä tulkitaan ulkoisten viestien perusteella, pukeutumisesta tehdyt arviot/luonnekuvat toimivat usein porttina ihastumisen tunteeseen tai siihen, ettei niitä tule. Jos tulkinnat pukeutumisesta ovat myönteisiä, viehättyneisyys lisääntyy tai ihastumisen prosessi saa ”selityksensä” pukeutumisesta (pidin hänestä, koska hän oli tyylikäs, määrätietoinen, omanlainen...). Kun pukeutumiseen liittyy arvostelua, kontrollia tai negatiivista katsetta, voi tämä sammuttaa ihastuksen tai muuttaa suhteen valtasuhteita (”voin/haluan muuttaa toisen tyylin”). Epämieluisat tulkinnat pukeutumisesta (esim. huolimattomuus, yhteensopimattomuus) aiheuttavat viehättyneisyyden vähenemistä ja ihastuminen jää joko syttymättä kokonaan tai tunteita joudutaan kyseenalaistamaan tai kypsyttämään lisää.

Pukeutumisen syyttämän vetovoiman mekanismi toimii niin, että ihastuja saa kohteeltaan jonkinlaisen visuaalisen ärsykkeen, jossa tietty asu tai tyyli toimii ihastumisen syyttäjänä. Sytykkeestä syntyy välitön viehättyneisyyden tai ihastumisen reaktio. Sytykkeet voivat olla estetiikkaa, kuten tyylin kauneutta, harmoniaa ja mielenkiintoista mielikuvaa ihmisestä, tai signaaleja siitä, että ihastuksella on jokin kiinnostava ulottuvuus. Pukeutumisen sytyke ihastumiseen on usein hetkellinen ja voi sammua nopeasti. Usein nämä sytykkeet nousevat esiin ensivaikutelmassa, jossa pukeutuminen on ensimmäisiä havaittuja asioita ihmisestä. Pukeutuminen käynnistää kipinän, muttei takaa jatkoa ihastumiselle, jos pukeutujan luonteesta nousee jotakin, joka sammuttaa tunteet. Pukeutumisen perusteella ihastuessa korostuu aiemmin esitetty ilmiö siitä, etteivät vaatteet ole vain pintaa, vaan merkkejä sisäisestä persoonasta. Tämä

häivyttää rajaa sen välillä, onko ihastumisen laukaiseva tekijä oikeastaan koskaan pelkkä vaate, vai vaatteiden perusteella tehty tulkinta ihmisestä.

Ihastumisen syttymiseen tarvitaan eri pukeutumisen keinoja ihmisestä ja kontekstista riippuen. Nuoruudessa samaistuminen ja ryhmään kuuluminen voi olla vahva pukeutumissignaali ihastumiseen. Aikuisuudessa sytykkeeksi voi rakentua enemmän aitouden kokemus ja arvojen yhteensopivuus pukeutumisesta. Visuaalisilla ihmisillä asu itsessään voi olla kipinä tunteen syttymiseen ja merkityksiä korostavilla ihmisillä asu laukaisee ihastuksen, koska se signaloi arvoja, persoonaa tai yhteistä maailmaa.

Pukeutuminen herättää ihastumisen, koska sen tulkitaan kuvastavan sisäistä persoonaa, ihmisen arvomaailmaa ja elämäntapaa. Pukeutuminen signaloi näin useille yhteensopivuudesta ja luotettavuudesta. Kun arvo- tai identiteettivihjeet osuvat yksiin omien arvojen kanssa, se vahvistaa kiinnostusta ja turvallisuuden tunnetta. Jos vihjeet johtavat ”väärään” lokeroon omissa päätelmissä, voi pukeutuminen estää ihastumisen tai ohjata sitä harhaan.

Pukeutumisesta tulkittu aitous voi herättää ihastumisen. Haastateltava kertoo aviomiehensä ihastuneen häneen sellaisella hetkellä, jolloin hän oli ollut huolittelematon ja ilman minkäänlaista yritystä ”panostaa”. Pukeutumisesta syntyneet tunteet voivat syttyä haavoittuvuudesta tai ”oikeasta” hetkestä, jossa toisesta ei saa kiilloteltua vaikutelmaa → koettu todellisuus ja luontevuus.

*”Ja sitten taas mitä on kuullu niinku jälkikäteen *aviomieheltä*, että millon se on ihastanu minuun, niin on just semmonen hetki, ku mulla on ollu jotku reikäset farkut aivan ravassa, varpasilleen, tukka sotkussa.” (H4)*

Aineiston perusteella toisen ihastuminen ja viehättyminen itseen liitetään monissa tapauksissa omaan pukeutumiseen. Haastateltavat kertovat tilanteista, joissa oma tarkoitus ei ole ollut vaikuttaa kenenkään tunteisiin, mutta heidän pukeutumisensa on tulkittu tästä huolimatta näin. Tapauksiin liittyy usein sukupuolittunut katse, jossa asua on tulkittu tietynlaisten kehysten kautta: tulkintana pukeutujan pyrkimys vietellä tai näyttäytyä miehen silmissä viehättävänä → vetovoiman sytyke & perustelu tunteelle toisen pukeutumisella = intentio ja tulkinta eivät täsmää.

” [...] minun sisareni mies sano sillon, että no nyt on kyllä pojat polvillansa. [...] En ollu ajatellu mitään poikia polvilleen sinne. Vaan että ne oli semmoiset

vaatteet, jotka mun mielestä oli ihan hauska panna, semmoset kirkasväriset vaatteet. Ja kuinka ollakaan niin poika oli polvillaan sitten ku menin seuriohin ja tultiin pois sieltä. Niin oli nämä vaatteet päällä. Joku toinen ois voinu ajatella, että tämä nyt pyrki tällä johonki, mutta minun omassa päässä ei ollu sellasta ajatusta ollenkaan. Tämä mun sisaren mies näki sen myöskin miehenä semmosen, että nyt on niinku näyttävä vaate.” (H5)

5. IHASTUMINEN TEKEE PUKEUTUMISKÄYTÖKSESTÄ TIETOISEMPAA

5.1 Pukeutumisviestintä

5.1.1 Pukeutumisviestinnän A ja O

Pukeutumisella ihmiset pyrkivät ilmaisemaan itseään, lisäämään vetovoimaa ja kiinnostavuutta ihastuksen edessä ja hallitsemaan tilanteiden sujuvuutta ja sosiaalista hyväksyttävyyttä. Pukeutumisviestintä on keino tuoda esiin omaa persoonaa, mutta sitä käytetään myös mielikuvien tai tavoitteiden saavuttamiseen. Pukeutumisella muun muassa optimoidaan ensivaikutelmaa, haetaan sopivuutta, ”ohjaillaan” kohderyhmiä, herätetään tai vältetään huomiota ja viestitään omista arvoista ja identiteetistä.

Pukeutumisviestintä vaihtelee tilanteittain ja se voi olla jatkuvaa tasapainottelua sosiaalisessa kentässä: joskus pukeutumisella halutaan erottautua, joskus suojautua tai sulautua. Ihmiset tekevät tilannearvioita, joissa punnitaan pukeutumisviestinnän hyödyt ja riskit ja valitaan tämän perusteella erottautuminen tai sulautuminen. Kun pukeutumisella halutaan ilmaista itseä tai tehdä vaikutus, keinona voi olla erottautuminen. Erottautumista taas vältetään tilanteissa, joissa on riski negatiivisille kommenteille, katseille ja väärintulkinnolle.

” [...] huomaan, että pienennän itseäni tilanteissa, missä haluan, että muut ei sano mitään siitä pukeutumisesta.” (H2)

Elämäntilanne ja resurssit voivat rajoittaa omanlaista tai haluttua pukeutumisviestintää. Pukeutumisviestintä voikin olla joko omaa toimijuutta tai se voidaan kokea ulkoapäin tuleviksi puitteiksi, edellytyksiksi tai vallaksi. Osa haastateltavista kuitenkin toteaa, ettei pukeutumisen muuttaminen muuta minää, mutta se kertoo tilasta ja tekemisestä ja auttaa sijoittumaan kontekstiin. Pukeutumisviestintä voi tällaisissa tilanteissa olla keino oman olon ja sosiaalisen sujuvuuden hallintaan.

” Sitte äitinä pukeutumisessa on paljon semmosta käytännöllisyyttä ajateltuna. Vähäniinkö että ei halua käyttää niitä kaikista parhaimpia vaatekappaleitaan,

koska niihin kohta tulee kuitenkin joku kädenjälki. Räkä tai joku. Saati sitten, että jos imettäis, niin siinä vaiheessa se rajottaa vielä enemmän pukeutumista.” (H9)

” [...] nyt kun keho on muuttunut, niin joutuu hirveän paljo tyytymään siihen mitä saat, kun rahaa ei oo ihan hirveästi ollu käytettävissä. [...] Niin, että ku keho on muuttunu, niin ei saa enää mieleisiä vaatteita.” (H7)

Ihastuminen tai sen mahdollisuus saa pohtimaan, millaisen kuvan itsestään antaa. Pukeutuminen kytkeytyy ihastumiseen pukeutumisviestinnän kautta: vaatteet eivät ole pelkästään esteettisiä valintoja, vaan tapa viestiä kuka olen, mistä välitän ja mihin kuulun. Myös parisuhteessa, työssä ja uusissa ihmissuhteissa mielikuvien säätely pukeutumisella elää jatkuvana sosiaalisena taitona/työkaluna.

Pukeutumisella vaikutetaan tietoisesti ihmisten mielikuviin. Mielikuvilla ohjaillaan tulkintoja persoonasta, energiatasosta, ammattimaisuudesta, viehättävyydestä ja arvoista. Mielikuvien säätely pukeutumisella näkyy aineistossa myös leikkisyytenä. Mielikuvilla voidaan pelata, provosoida tai ilmaista luovuutta.

”Jos määhaluaisin näyttää tämmöseltä rennonrempeältä hassuttelijalta, niin sitte määh saattasin laittaa jonku semmosen puseron, jossa on joku hauska teksti tai jotain hauskoja piirustuksia [...]. Tai sitte jotku housut, joissa on jotain hauskoja hapsuja tai tämmöstä. Sitte taas jos määhaluun vaikuttaa oikein asiallisena, niin sitte yksiväristä tai hillittyä kuviota.” (H9)

Pukeutumisessa väreillä vaikutetaan mielikuviin. Aineistosta voidaan havaita, että värit toimivat sekä viehätysten vahvistimena, että mielikuvien säätimenä, jolloin ihminen valitsee korostaako vai hillitseekö näkyvyyttään ja millaisen vaikutelman tilanteessa itsestään rakentaa. Osa käyttää värejä sosiaalisen sujuvuuden ja tilanteen hallinnan kautta: esimerkiksi itselle sopivat harmoniset värit ovat tapa olla asiallinen ja helposti lähestyttävä.

” [...] et sä voit vaikuttaa sil itse vaatevalinnalla, väreillä, sil koko tyylillä miten sä täytät tilan. [...] Jos joku on mustas jakkupuvussa, vaikka kokoasussa, versus että se [puku] ois kirkkaanpunanen, niin sä varmasti otat ihan eri fiiliksen ihmisiin.” (H2)

Kun pukeutumisella viestitään arvoista ja identiteetistä, rakennetaan mielikuvaa siitä, minkälainen ihminen minä olen. Vaatteilla kerrotaan harrastuksista, taidoista (esim. itsetehdyt vaatteet), eettisyydestä, uskonnosta tai muista identiteettimerkinnöistä.

” [...] ite haluaa kertoa sen, että arvostaa sitä, että vaatteita kierrätetään [...] Niin sitä haluaa myös tuoda omalla pukeutumisella esille.” (H4)

5.1.2 Syitä pukeutumisviesteillä vaikuttamiseen

Se, miksi mielikuviin halutaan vaikuttaa, on monitahoista. Oma raakaversio itsestään ei ole aina helppoa näyttäytyä ympäristössä vallitsevien katseiden alla. Esimerkiksi epävarmuus omasta kehosta voi lisätä pukeutumisen säätelyä epävarmuuksia peittelevään suuntaan. Erityisesti ihastumisen tunne lisää tietoisuutta itsestä ja samalla herkistää pohdintoja siitä, miltä itse näyttää ja mitä sallitaan näkyvän. Itsevarmuus tai epävarmuus eivät ole pukeutumisessa kuitenkaan pysyviä tiloja tai henkilön luonteenpiirteitä, vaan usein herkkiä ympäristön ärsykeille.

”Mutta kyllä mä luulen että sää jonkulaisen semmosen safe spacen siihen tarvit, että sä voisit tehdä minkälaista minää vaan siitä tilasta riippumatta.” (H3)

Aineistosta mukaan mielikuviin vaikuttamisen syitä voivat olla muun muassa kannanotto, henkinen ja fyysinen turvallisuus, hyväksynnän haku, joukkoon sopivuus ja pätevyys. Pukeutuminen voi toimia suojana tai haarniskana katseilta, tulkinnoilta ja sosiaaliselta paineelta tai herättää huomiota haluttuihin asioihin. Esimerkiksi vegaanisuus, ekologisuus ja kierrätys voivat olla arvoja ja tapoja, joilla halutaan vaikuttaa myös muiden ihmisten ajatuksiin.

”Mä en halua olla [pukeutumisella] rakentumassa maailmaa, jossa ikään kuin on geneerisen tyylikästä kaikkialla. Mä tavallaan koen, että semmonen maailma on kauheen köyhä.” (H11)

Muiden mielikuviin itsestä vaikutetaan, jotta voidaan ohjailta itseä lähestyvien ihmisten kohderyhmää. Aineistossa kerrotaan esimerkkejä viehättävyyden säätelystä niin, että tietyntyypiset ihmiset kiinnostuvat tai viestitään pukeutumisella, etsitäänkö seuraa vai ei. Myös arvoista viestivällä pukeutumisella voidaan houkutelaa tietynlaisia ihmisiä ja karkottaa toisia. Osa haastateltavista käyttää tätä tietoisena strategiana oikeanlaisten ihastusten kohtaamiseen, jolloin arvovihjeet toimivat portinvartijoina yhteensopivuudelle.

Vaikka osa haastateltavista kertoo, ettei pyri tai tahdo vaikuttaa pukeutumisellaan ihastuksen kiinnostukseen, aiheuttaa se myös ristiriitaa. Aineistossa on erityinen kohta, jossa haastateltava pohtii, onko jäänyt sinkuksi juuri vaikuttamattomuuden ja tiukasti omasta tyylistä kiinni pitämisen vuoksi. Lausahdus herättää pohdinnan siitä, voisiko viehättävyyden tarkoituksellinen säätely johtua osittain myös pelosta, ettei omana itsenään riitä.

”Mää en sitä niinku aattele niin, että mää oisin pukeutumisella halunnu vaikuttaa. Mää aattelen, että mulla on ollu semmonen ehkä oma pukeutumistyyli. Ja ei mun ole tarvinnu sitä muuttaa sen takia, että mää oisin halunnu johonki tehdä vaikutusta. Ja siksi oon varmaan jäänytki yksinäiseksi.” (H5)

5.1.3 Autonomia vs. sosiaalinen peili

Miellyttämisen tarve on luonnollinen reaktio ympäristön vaatimuksien kanssa selviämiseen, sekä hyväksytyksi ja nähdyksi tulemisen tunteen hakemiseen. Aineisto osoittaa, että pukeutumisella miellyttäminen on usein pientä, eikä ohjaa kokonaisuutta. Miellyttäminen kulkee näissä tapauksissa usein käsi kädessä autonomian kanssa: pukeutuminen on itsenäinen valinta, mutta toivotaan, että valinnat miellyttävät myös pukeutumisen tulkitsijoita.

”Mää luulen, että mun pukeutumiseen on enemmän vaikuttanu se, että miten ite on kokenu että millä tavalla haluaa pukeutua. [...] Sitte on koittanu siitä paletista tavallaan löytää sen, että mistä tuo toinen [ihastuksen kohde] erityisesti tykkää.” (H9)

”Tavallaan sitä haluaa, että toinen pitäisi ainakin sen verran. Vaikka varsinaisesti mun valintoihin se ei ehkä vaikuta, viimekädessä, hänen mielipiteensä. Mutta se ehkä, että se on kiva jos joskus sielt kuuluu se, että hei toi on hauska.” (H11)

Miellyttäminen pukeutumisessa näyttäytyy aineistossa ”kiva jos tykkää” – ajatteluna, sekä voimakkaampana peilautumisen kierteenä. Miellyttäminen kytkeytyy hyvin usein palautteeseen ja sitä kautta myös itsevarmuuteen tai epävarmuuteen. Jos palaute pukeutumisen tulkitsemisesta on vähäistä tai sitä ei ole ollenkaan (usein ihastuksen alkuvaiheessa), epätietoisuus miellyttämisestä saattaa kääntyä arvailuihin ja varovaisuuteen. Arvailu voi johtaa yliajatteluun ja lopulta epävarmuuteen itsestä. Myönteinen suora palaute taas ”palkitsee” miellyttämistä ja vaatevalinnoista tulee onnistunut olo. Tunne siitä, että tietynlainen pukeutuminen toimii, vahvistaa vaatteiden uudelleen valintaa. Myös minäkäsitys ja hyvänmielen tunteet kohenevat.

” [...] vaik se [ihastuksen kohde] on kehuu tätä koruu, niin kyl mä sit huomaan, et mä oon pitäny tätä nytte joka päivä koulussa. Tai vaikka jos se kehuu vaik jotain mun paitaa, niin mä tiän, että aina ku mä puen sen, niin mä aattelen että aa, hän nyt tykkää tästä paidasta.” (H8)

Ihastumisen kontekstissa aineistossa on vahva rinnakkaislinja miellyttämislle: omaa tyyliä ei haluta muuttaa ihastuksen tai muiden mieltymysten vuoksi. Pukeutumisen muuttaminen nähdään ristiriitaisena ja jopa arvojen vastaisena, ei haluta pukeutua johonkin toiseen ”rooliin”, vaan antaa rehellinen kuva itsestä.

Kun varmuus itsestä on korkealla, vaatteiden kantaminen ja niillä viestiminen on luontevaa. Kun taas paine ja epävarmuus kasvavat, pukeutuminen muuttuu varovaisemmaksi. Autonomia pukeutumisessa ei siis ole vain luonteen lujutta, vaan usein seurausta itsevarmuudesta, jonka esimerkiksi ympäristö ja kokemukset tietystä elämäntilanteesta mahdollistavat. Itsevarmuuden rinnalla myös luonne voi vaikuttaa autonomian toteutumiseen. Esimerkiksi normiherkillä ihmisillä miellyttämisen tarve voi tuntua pakottavalta paineelta, kun taas enemmän resilienssiä omaavat ihmiset voivat kokea pukeutumisen leikkinä, itsenäisenä valintana tai itsevarmuuden rakentamisena.

”Joskus oon peilannut mun pukeutumista muiden katseiden kautta hyvinki paljo. Se on menny ihan liiallisuuksiin, että ottanut videota itsestään, että näkee takaa ja tyrmännyt sen asun, kun se on näyttänyt huonolta. On miettinyt sen asun jokaisesta kulmasta, mistä ihmiset voi sen nähä.” (H1)

Autenttisuus näkyy aineistossa vahvana intentiona omana itsenä pysymisestä sekä pehmeämpänä arvona vaatevalintojen takana samalla kun ympäristön vaikutus pukeutumiseen tunnustetaan. Osalla vastaajista mielikuvien rakentaminen on pukeutumisen sivutuote ja minuuks pysyy, kun taas osa vastaajista pohtii, millaisena haluaa ihmisten näkevän itsensä. Autenttisuutta pukeutumisessa on muun muassa estetiikasta nauttiminen ja viestimisestä/ilmaisuudesta iloitseminen ilman tarkoitusta vaikuttaa toisiin. Pukeutumisvalintoja voidaan miettiä ja itseään korostaa samalla tavalla kuin vaikuttaakseen pukeutuessaan, mutta pukeutumisen intentio on eri: toisilla ilmaisu/ilo ja toisilla miellyttäminen/vaikuttaminen.

Aineisto osoittaa, että oman tyylin löytäminen ja vaatteiden omaksi tuleminen voi vaatia aikaa. Autenttisuus ja oma tyyli eivät ole pysyviä ominaisuuksia tai tiloja, vaan ne voidaan nähdä myös

prosessina. Identiteetti ja pukeutuminen kasvavat yhteen, tyyli vakiintuu ja autenttisuus vahvistuu.

5.1.4 Intentio vs. vastaanotto

Pukeutumisviestinnän vastuusta puhuttaessa haastateltavien kesken syntyi hajontaa siitä, kenen vastuulle pukeutumisviestien tulkinta jää: pukeutujan vai tulkitsijan. Osassa puheista korostuu pukeutujan vastuu, osassa tulkitsijan vastuu ja osassa molemminpuolinen vastuu. Tulkintojen ytimessä ovat katse ja pukeutumisen merkitykset: vaatteet luetaan merkkeinä, jolloin ristiriita syntyy siitä, kuka saa määrittää merkityksen, pukeutuja vai katsoja.

”Tietenkin se, joka rupiaa tulkitsemaan sen toisen pukeutumisen kautta toista ihmistä, niin siihen voi mennä hakoteille. Sekä että, molemmilla on tietynlainen vastuu siitä tilanteesta.” (H6)

Pukeutumisviestinnän tarkoitukset voivat olla aivan erilaisia kuin se, miten viestit tulkitaan. Esimerkiksi peittävän pukeutumisen taustalla voi olla tarve vähentää viehättävyyttä huomiota karttaakseen, mutta jonkun tulkitsijan silmissä vaikutus on päinvastainen. Autenttinen pukeutuja voi korostaa pukeutumisen nautintoa, mutta ulkopuolinen voi tulkita panostuksen yritykseksi miellyttää, manipuloida tai korostaa itseään. Pukeutuja ei siis voi täysin hallita tulkintaa. Tulkintojen virheellisyys voi johtaa pukeutumisessa vetäytymiseen, varovaisuuteen, mutta myös hyväksyntään siitä, ettei kaikkien tulkintoja voida hallita.

”Mää haluaisin sanoa, että [pukeutumisella voi vaikuttaa] ihmisten mielipiteisiin, mutta loppujen lopuksi se ei oo.. tai mää koen, että se ei oo omissa käsissä. Että voithan sää niinku aatella, että ku mää laitan tämmöstä päälle, niin sitte se aattelee musta näin. Mutta sitte se voiki olla ihan jotain muuta se, miten ne toiset ihmiset sen tulkitsee.” (H9)

Myös ihastumisen kontekstissa nähdään intention ja vastaanoton ristiriita. Ihastuessa ihminen rakentaa mielikuvia ja haaveita normaalia helpommin, jolloin myös ihastuksen kohteen käytöstä (myös pukeutumiskäytöstä) tulkitaan näiden linssien läpi. Lisäksi oman pukeutumisen herättämiä katseita aistitaan ja tulkitaan entistä herkemmin.

” [...] se 60-luvun hirveän lyhyt muoti, millon oli pitkästi säärtä ja paleltu jalat talvella, ku piti olla ohuet sukkahousut ja aivan pieni hame. Se on semmosta aikaa, jolloin vois ajatella, että se [pukeutuminen] voitais tulkita jollakin lailla. Käyttää

niitä mekkoja joksikin muuksi ku mihin sen ajatteli. Tai ei niitä lyhyitä mekkoja valinnu sen takia, että tekis johonkin vaikutuksen.” (H5)

5.2 Ihastumisen prosessi – minän muutos suhteessa pukeutumiseen

5.2.1 Ihastumisen prosessi

Ihastumisen prosessi selittää usein sitä, milloin ja miten pukeutuminen kytkeytyy ihastumiseen. Pukeutuminen ei ole jatkuvasti yhtä merkityksellistä, vaan sen merkitys kasvaa/heikkenee eri prosessin vaiheissa. Ihastuksen ensikohtaamisessa, lähestymisen ja kohtaamisen järjestämisessä, tunteen ylläpitämisessä tai välttelyssä ja itsesuojelussa pukeutuminen korostuu eri tavoin. Esimerkiksi ”hitaasti syttyvä” ihastumisen prosessi (tuttuus, toistuvat kohtaamiset ja arjen yhteys) muuttaa pukeutumista samassa suhteessa – hitaasti, kun taas ihastushakuinen deittailu tai ”salamaihastuminen” korostavat ensivaikutelman luomista ja pukeutumisen tiedostamista aikaisessa vaiheessa ja yhtäkkisesti.

Lähtökohtaisesti avoimuus ja myönteisyys rakkautta kohtaan mahdollistaa myös tämän tapahtumisen. Jos ihastuminen tuntuu mahdollisuudelta, näkyy se vahvemmin myös valintoina, joissa tunteelle annetaan tilaa. Vastakohtana tälle ihastumiseen liitettävät pelot tai riskitietoisuus voivat aiheuttaa tunteiden välttelyä, kieltämistä tai ”itsesabotaasia”.

*” [...] minun kohallani sitoutuminen on ollu semonen jota mä oon välttäny.”
(H5)*

Konteksti ja ajoitus yhdessä iän kanssa muokkaavat ihastumisen ja pukeutumisen tapaa. Haastateltavat kertovat ihastumisen sekä muuttuvan, että pysyvän samana iän karttumisen myötä. Tunne tai halu ihastumiseen voi säilyä samana, mutta ihastumisen mahdollisuudet, sallitut polut ja riskit voivat muuttua elämänvaiheen mukana. Ihastumisen konteksti ja ajoitus voivat määrittää sitä, saako ihastus näkyä ja kannattaako ylipäättään ihastua. Esimerkiksi nuori ja varttunut ikä, sekä elämäntilanteen vaatimukset/rajoitteet (kuten eron jälkimainingit) voidaan nähdä suhteen edistämisen esteeksi.

” [...] se [ihastuminen alakoulussa] oli silleen monimutkasta, koska vaik ties et tykkää toisesta, nii ei kuitenkaa halunnu mitää vakavampaa, koska just oli niin nuori.” (H8)

Ihastuessa joudutaan usein punnitsemaan tunteen ruokkimisen seurauksia. Moni haastateltava nosti esiin halun rakastaa ja olla yhdessä, mutta kamppaili samalla vapauden tarpeen, sitoutumisen pelon tai aiempien huonojen kokemuksien voimaa vastaan. Ihastumisen prosessiin liittyvät myös moraalit ja rajat. Jo olemassa olevassa suhteessa uuden ihastumisen esteeksi tulee sisäinen moraalinen kompassi: halutaan sitoutua sen hetkiseen kumppaniin.

*” [...] jos haluaa uskoa, että rakkaudella olisi joku mahdollisuus täällä maailmassa, niin sitten olis kauheen surullista myös, että kaikki olis.. tavallaan kieltäytyt sellasesta mahdollisuudesta, johon liittyy rakkaus tai yhdessä asuminen tai yhteisen elämän jakaminen. [...] oikeestaan mulla on niin hyvä olla yksin. Ja mä oon tänkin *kumppanille* sanottanut. Mä jollain tavalla taistelen koko ajan sen [kanssa], et mä haluisin olla koko kasan päällä yksin, enkä jakaa mitään. [...] mä tavallaan suostun rakkauteen tai ihastumiseen. Ja mä haluan tehdä sen vapaaehtosesti, koska mä uskon maailmaan, jossa olisi jaettua rakkautta, asuntoja ja vastuita. Mut et ymmärrän hyvin sitä, joka ei halua sitä vapautta menettää.”*
(H11)

Eri ihastumisen kokemukset muovaavat myös ihastujaa, tämän käytöstä ja preferenssejä erilaiseksi. Haastatteluista nousee ajatus ”jokainen ihastus opettaa”, jonka mukaan aina kulloinenkin ihastus muokkaa sitä, keneen ihastutaan seuraavaksi ja miten ihastuessa toimitaan. Tämä luo ihastumisen prosessiin kehityskaaren: voidaan olla aloitteellisempia, tunnistaa omia kaavoja tai muuttaa tapaa valita kumppania.

” [...] sen yhden ihastumisen kautta aina oppii itestään vähä lisää. Että ehkä tuo ei ollukkaan sitä, mitä mä halusin. Sitte taas lähtee hakemaan jotain toista. Toisenlaista.” (H9)

Aineisto osoittaa selvästi, että ihastuminen aktivoi tietoisuutta itsestä (ulkonäöstä ja käytöksestä). Ihastuneena ihminen alkaa tarkkailemaan itseään kuin ulkopuolelta ja säätää pukeutumisella vaikutelmaa sen mukaan. Ihastuminen muuttaa siis pukeutumiskäyttäytymistä ja saa miettimään asuvalintoja enemmän. Myös ihastuksen kohteen läsnäolo tiedostetaan herkästi. Havainnoinnilla ja seuraamisella ihastuksen tunnetta pidetään yllä, tunne vahvistuu ja ihastuksen kohde pysyy mielessä.

”Vähäniinku miten ihastuminen muuten vaikuttaa muuten käytökseen, niin on kiinnittäny huomiota sen ihmisen käytökseen ja sen ulkonäköön ja ääneen. Ja

sitten vähän myös miettiny, että minkälaisen kuvan sitä ite antaa esimerkiksi käytöksellään ja pukeutumisellaan. [...] [ihastuessa] on paljon tietoisempi omista vaatteista tai omasta ulkonäöstä tai omasta käytöksestä tai ihan kaikkea.” (H4)

Joillekin haastateltaville ihastuessa on luontevaa hakeutua tarkoituksella ihastuksen kohteen lähelle. Lähelle hakeutuminen motivoi, sillä se voi mahdollistaa huomatuksi tulemisen ja mahdollisuus vuorovaikutukselle kasvaa. Ihastuksen tunnetta myös ruokitaan ylläpitämällä tilanteita, joissa tunne pysyy elävänä.

Osa haastateltavista kertoo ihastuksen kokemuksista, jotka ovat aktivoineet välttelystrategian. Tällöin ihastus voi elää omassa mielessä, mutta tunteen ruokkimiseen tai tilanteen etenemiseen ei tehdä työtä. Aineistosta käy ilmi, ettei ihastumisen tunteita voi täysin pidätellä, mutta niitä voi säädellä tai olla ruokkimatta. Välttelyn strategiassa omat haavoittuvaiset tunteet laitetaan turvaan. Tunteiden suojaamisella ajatellaan pysyvän turvassa ihastumiseen liitetyiltä riskeiltä, kuten torjutuksi tulemiselta, seurauksilta tai kontrollin menetykseltä. Turvallinen strategia on tällöin pidättäytyä, eikä reagoida näkyvästi tunteeseen.

” [...] uskon siihen, että jos nyt ihastumista itsessään ei voi pidätellä, niinku tunteita muutenkaan, mut et jollain tavalla voit ihastumista ruokkia, tai olla ruokkimatta. [...] se tunne tänkin kohdalla on, tuoreen suhteen kohdalla, vahva, mutta jollain tavalla semmonen järkeily ja punnitseminen on ihan tuttua [...] ”
(H11)

Konkreettisia syitä tunteiden välttelyille löytyi haastateltavien keskuudessa monia; muun muassa moraali, uskollisuus, itsenäisyys/vapaus ja ulkopuolisten reaktiot ihastumiseen. Nuoruudessa välttelyyn liittyy usein vertaispaine, pelko paljastumisen uhasta ja kiusatuksi tulemisesta. Aikuisuudessa välttely näkyy enemmän omina elämänvalintoina, kuten sitoutumisen rajoina ja kokemushistorian varovaisuutena.

Välttelystrategia pukeutumisessa näkyy aineistossa kolmella tavalla: (1) omasta pukeutumisesta pidetään kiinni ja vältetään näyttämästä ihastumisen merkkejä, (2) pukeutumista säädellään niin, ettei herätetä huomiota tai paljasteta tunteita, sekä (3) pyritään olemaan ihastuessa rennompi ja oma itsensä siirtämällä fokusta pois ihastumisen tunteesta.

” [...] [ihastuessa nykyiseen kumppaniin] oli ensin sellainen vaihe, että tosi paljon suojeli [itseään] ja jopa vähän miettii, että voisko sopia paremmin jollekki hyvälle

kaverille [...] siinä oli tiedostamatta sellanen ajatus, että jos mä ajattelen vaan, että en keskity niihin omiin tunteisiin vaan oon vaan. [...] sitte pystyy toimimaan tosi paljo rennommin ja olemaan hätäilemättä [...] siihen liittyy myös pukeutuminen siinä mielessä, että ei sitte ihan hirveesti kiinnittäny siihen huomiota. Ja pukeutu just silleen niinku ite pukeutuu [...] ” (H4)

Osa haastateltavista kertoi kokemuksista, joissa ihastumisen tunne ja sen saama vastakaiku on herättänyt vahvan vastareaktion. Näissä tunne sammuu, kun ihastuminen muuttuu ”todelliseksi” tai tunteeseen liittyy vastuu toisen osapuolen tunteista. Tunteen loputtua pelästymisreaktio voi aiheuttaa vahvaa torjuntaa. Eräs haastateltava kertoo työntäneensä tunteisiin vastanneita pois olemalla näille ilkeä. Vastakaiun saaminen voi tuntua liian uhkaavalta, hallitsemattomalta tai häpeälliseltä, jolloin tietynlainen ”kontrollin menetys” korjataan tässä sammuttamalla tilanne itse.

5.2.2 Minä muuttuu

Ihastuminen ei ole tunne vain suhteessa toiseen, vaan se muuttaa myös minäkokemusta: suurin osa haastateltavista kertoo ihastumisen muuttavan itseään jollakin tavalla. Kaikki haastateltavat eivät näe tunteen muuttavan omaa pukeutumistaan, mutta minän muutos näkyy tällöinkin energisyydessä, puheessa tai läsnäolossa. Ihastuneena voidaan kokea olevansa itsensä parhaana versiona tai päinvastoin itsekriittisempänä ja varovaisempana. Ihastumisen tunne muuttaa ihmisen kokemusta omasta kehostaan ja itsestään ja pukeutuminen on yksi tapa ilmaista, tukea tai hallita tätä muutosta.

Useat haastateltavat kertovat ihastuneena kokevansa elämän ja arjen myönteisempänä kuin muulloin. Ihastumisen positiivinen tunne-energia tuo elämään kepeyttä, innostusta, malttamattomuutta, arjen jännitystä, haaveilua ja kokemusta merkityksellisyydestä. Positiivinen tunne ei jää vain ihmisen sisään, vaan vahvistaa tai muuttaa minuutta, jossa pukeutuminen voi olla yksi muutoksen ilmentymä. Ihastuksen tunne voi saada ihastujan ”hehkumaan”, jolloin pukeutuminen muuttuu varmemmaksi, leikkisämmäksi tai panostetummaksi. Ihastuksen kohde voi inspiroida ihastunutta kokeilemaan rohkeammin värejä ja tyylejä pukeutumisessaan, mikä osaltaan voi vahvistaa kokemusta omasta viehättävyydestä.

”Kyllä sitä varmaan on paras versio ittestään, silloin ko on ihastunu. [...] Ylipäätensä se, että sä oot paljon positiivisemmassa mielentilassa koko ajan, niin

mulla näkyy se heti semmosena... Musta tuntuu, että pukeutuu paljon itsevarmemmin” (H3)

Ihastuminen luo tilanteen, jossa oma pukeutuminen nousee pinnalle: halutaan miellyttää ihastuksen kohdetta, halutaan kuulua samaan joukkoon ja halutaan näyttää myös itseltä. Eri haluamiset voivat synnyttää erilaisia tyylikokeiluja. Ihastuessa tietoisuus itsestä johtaa ajattelua omista haluista ja mielipiteistä usein muiden –erityisesti ihastuksen kohteen– mielipiteiden arvailuihin. Tällöin oma toiminta, kuten pukeutuminen, alkaa määrittyä ihastuksen kohteen oletettujen mielipiteiden mukaan.

” [...] kun yhtäkkiä on joku ihminen, jonka mielipiteistä on kiinnostunut enemmän kuin muitten. [...] sitte koittaa jotenki ehkä tiedostamatta ja tietoisesti toisaalta myös tavallaan piilottaa semmosia puolia itsestään, joista luulee, että se toinen ei ehkä niin kiinnostu tai tykkää. Ja sitte taas tuo esille enemmän semmosia asioita, joista arvelee, että se toinen tykkäis.” (H9)

Monet ihastujat alkavat tietoisesti tai tiedostamattaan sovittamaan tyyliään ihastuksen kohteen tyyliin. Sovittaminen voi näyttäytyä oman ilmaisun laajentamisena/supistamisena, toisen tyylistä inspiroitumisena tai vaikutteiden ottamisena. Osalle tyyli muutos näyttäytyy konkreettisesti suhteessa toisen vaatteiden lainaamisena tai yhteisenä ”mätsäämisena”, jolloin pukeutuminen on osa yhteisen arjen jakamista ja yhteistoimintaa. Pukeutumisen vaikutteet kulkeutuvat parisuhteessa molempiin suuntiin, jolloin sanonta siitä, että parit alkavat muistuttaa toisiaan, todellakin pitää paikkaansa. Ristiriitaa parisuhteissa aiheuttaakin tilanteet, joissa koetaan esimerkiksi pukeutumisen panostamisen olevan yksipuolista.

*” [...] jonkunlaista leikittelyvyyttä ja jopa värejä ja rohkeutta [ihastuminen] on tuonut, joka johtuu siitä, että *kumppani* pukeutuu kauheen rohkeesti.” (H11)*

”Esimerkiksi jos ihastuu rokahtavan tyyliseen ihmiseen, niin huomaa, että alkaa ottaa elementtejä siihen suuntaan, ja varsinkin nuorempana. [...] Se on hauska, kun pariskunnista sanotaan, että ne alkaa muistuttamaan toisiaan, niin mun mielestä siinä on joku sellanen, että siihen mennään yhdessä, ehkä jopa huomaamatta.” (H2)

Ihastumisen epämiellyttävämmät tunteet, kuten jännitys, epävarmuus, nolous, lukkiutuminen ja vetäytyminen muuttavat ihastuessa minuutta. Negatiivisesta näkökulmasta ihastuminen näyttää

lisäävän itsekriittisyyttä, ulkoisen katseen tietoisuutta, vertailua ja paineita. Epämiellyttävät tunteet voivat aktivoida uhka- ja suojajärjestelmiä, jolloin katseiden (omien ja muiden) tiedostaminen lisää tarvetta ohjata pukeutumista turvallisemmaksi tai peittelevämmäksi. Epävarmuus itsestä pukeutujana on suurempaa, kun ihastuksen ja ihastujan suhde on epäselvä, vakiintuneemmassa parisuhteessa tulkitsemista ja arviointia ulkonäön kelpaavuudesta on vähemmän. Aineistosta voidaan havaita, että suhteen heikentäessä minäkuvaa liikaa ihastumisen tunne sammuu tai muuttuu kielteiseksi.

” [...] [ihastuminen] saa jotenki tarkastelemaan itseään niin hirveän kriittisesti.”
(H9)

Joskus ihastuneen tyyli ei muutu tunteista huolimatta. Tähän voi olla syynä muun muassa vahva autenttisuuden ihanne, oman itseilmaisun vahvuus ja itsevarmuus. Autenttisuutta korostavat vastaajat alleviivaavat sitä, ettei pukeutumista käytetä strategiana tai vaikutuskeinona toiseen. Tyylin muuttumattomuuden syyksi voi koitua myös oman itsen ”puolustus” tai rajanveto ulkoapäin tulevalle kontrollille. Joillekin tyylin muuttumattomuus tulee yllätyksenä: haastateltava kertoo odottaneensa tyyliensä muuttumista uuden suhteen myötä, mutta huomasiikin pitäytyvän samoissa ”maneereissaan” kuin aiemmin elämässään. Osa taas kokee omassa tyyliässä pitäytymisen ihastumisista huolimatta hyvin luonnollisena, jolloin suhteen perustan kuvaillaan olevan luonteessa ja yhteydessä, ei ulkoisessa.

5.3 Pukeutumisella vaikutetaan omiin ja ihastuksen tunteisiin

5.3.1 Pukeutuminen työkaluna ihastumisen prosessissa

Ihastumisen prosessi ei pelkästään ”muuta minää” pukeutujana, vaan me myös muutamme pukeutumistamme vaikuttaaksemme ihastumisen prosessiin. Ihastuessa pukeutumisesta voi tulla toiminnallinen projekti tai rituaali – joskus kepeä ja innostava, joskus kuormittava tai normien ohjaama. Valmistautuminen ihastuksen kohteen tapaamiseen pukeutumalla laajentuu viehättävyydestä myös sosiaalisiin aspekteihin: pukeutuminen ja siihen liittyvät teot voivat olla osa suhteen ja tunteen ylläpitoa.

” [...] ollaan yhdessä [aviomiehen kanssa] valittu, että laita sinä nuo ja mää laitan nää. Valitse sää mulle, niin mää valitsen sulle. [...] sitte kun myös sopii niin hyvin

molempien ajatukset yhteen. [...] se ei ois ehkä niin yhistävä, jos ois aivan eri tyyli.” (H4)

Pukeutumiskäytöksellä voidaan joko vahvistaa tai hallita ihastumisen tunnetta. Ihastuneena ihastuksen kohteen tapaamisia ennakoidaan ja niihin valmistaudutaan pukeutumalla, jotta meistä tehdyt mielikuvat tai oma olo ihastuksen seurassa olisi toivotunlainen. Viehättävyyden tavoittelu (ja ”valituksi” tuleminen) näkyvät pukeutumisessa konkreettisina tyylikategorioiden valintoina. Omaan viehättävyyteen vaikutetaan tietoisesti esimerkiksi ohjailemalla sitä, millaisiin piireihin päästään ja millaiset ihmiset kiinnostuvat, tai tiedostamatta esimerkiksi noudattamalla ympäristön normeja ja viestejä siitä, mikä on viehättävää.

” [...] mun mielestä on mahtavaa eläinmaailmassa, miten näkee erilaisia lajeja, niin sielhän näkee vaikka linnuissa, miten pöyhistelään jotain tai on eri värisiä ja miten sit niinku haetaan sen vastakkaisen sukupuolen huomio. Niin kyl mä huomaan itekki, et sit jos on mahdollisuus vaikka törmätä sellaseen [ihastuttavaan] ihmiseen tai että sä näät sitä [ihastusta], niin kyllähän sä mietit tarkkaan mitä sä laitat päälle tai minkälaista hajuvettä sä laitat.” (H1)

5.3.2 Pukeutumisella haetaan yhteyttä

Pukeutumisella haetaan yhteyttä ihastuksen kohteeseen samaistumalla tämän pukeutumiseen jollakin tavalla. Samaistuminen voi olla strategista tai aitoa – ja toiminnan vaikutus voidaan tulkita eri tavoin. Joissakin tapauksissa samaistumisen nähdään tapahtuvan autenttisuuden kustannuksella, jolloin se voi heikentää viehätystä, kun taas sen luontevaksi tai positiiviseksi näkeminen voi sytyttää yhteenkuuluvuutta ja kipinän.

Samaistumalla tai ”mätsäämällä” ihastuksen kohteen pukeutumiseen pyritään saamaan huomio itseensä sekä tuntemaan yhteenkuuluvuutta. Samaistumalla viestitään ja koetaan ”olevan samasta maailmasta”. Tyyllisopivuutta haetaan ottamalla toisen pukeutumisesta vaikutteita, ”mätsätään”, lainaillaan vaatteita tai valitaan yhteensopivia elementtejä pukeutumisessa. Tyylien yhteensopivuus ei ole pelkkää viehättävyyden optimointia toisen maun mukaan, vaan tapa kokea ja tulla nähdyksi yhteensopivana rakentaen hiljaisesti yhteistä kieltä – usein jo ennen kuin virallinen suhde on edes alkanut. Samaistumisen kautta suhteen mahdollisuus voi tuntua todennäköisemmältä ja se voi vahvistaa ihastumisen kokemusta (tuttuus, ”meidän tyyli”). Vakiintuneissa parisuhteissa tämä toimii tunteen ylläpitona ja vaikutteet kulkevat molempiin suuntiin.

” [...] sanotaan nyt vaikka että olis jossain urheilupiireissä ja ihastuis johonki, joka ois siellä kans, niin varmasti enemmän tulis hengailtua siellä ja sit enemmän pukeuduttua myös sillä tyylillä. [...] varmaan sitä [pukeutumista] sillain peilaa [...] että ois vähänniinku samalla tasolla siinä pukeutumisessa.” (H3)

”Ku alko pikkuhiljaa näkemään meijät parina, niin se jotenki... fiilisteli sitä, että pukeutu enemmän toiseen sopivasti. [...] Mää tein sitä [mätsäämistä kumppanin pukeutumiseen] jo vähä ennen kun oltiin jo niin tuttuja että oltais oikeesti tehty sitä yhdessä.” (H4)

5.3.3 Miellytetään pukeutumisella ihastuksen kohdetta

Ihastuksen edessä pyritään tuomaan pukeutumisella ”paras versio” itsestä esiin. Pukeutumispäätökset syntyvät tilanteiden ja katseiden perusteella: esimerkiksi tilanteen normit määrittävät, milloin korostus on sallittua ja milloin peittävyys tuntuu viisaammalta. Omaa viehättävyyttä säädellään ja rakennetaan tekemällä asu toimivaksi omalle keholle ja halutulle vaikutelmalle esimerkiksi omia hyviä piirteitä korostamalla ja epävarmuuksia tai muita epäkohtia peittelemällä. Viehättävyyttä optimoidaan sopivilla vaatteilla, kauniiden kohtien korostuksella ja kompensoimalla koettuja rajoitteita. Riskejä voidaan minimoida esimerkiksi paljastavuuden välttelyllä, epäedullisten kohtien peittämisellä ja huomion siirtämisellä pois omista epävarmuuksista. Yksi ihastuksen kiinnostukseen vaikuttava strategia on erottautuminen. Erottautuvalla pukeutumisella (esim. poikkeavuus tai näyttävyys) pyritään tulemaan huomatuksi ja jäämään mieleen.

Ihastuminen tekee tunteiden kohteen mieltymyksistä merkityksellisiä ja tällöin myös pukeutumisvalinnat suuntautuvat kohti oletettuja mieltymyksiä. Ihastuksen miellyttämistä pukeutumalla ei nähdä vain ulkoisena valtana tai ohjailuna, vaan se voi olla arkista: ”huomaan valitsevani tämän asun, koska tiedän hänen pitävän siitä”. Ihastusta halutaan miellyttää siksi, että saadaan tältä myönteistä huomiota tai toisaalta vältetään kielteisiä reaktioita. Miellyttäminen ei ole välttämättä strategista toimintaa, vaan voi kertoa enemmän ihastuksen reaktioiden merkityksellisyydestä – siksi ne alkavat ohjailemaan pukeutumisvalintoja.

”Voi joku [ihastus] sanoakki, että ei tuo kyllä oo oikein hyvä. [...] mulle jää vähä kaihertaan tonne että joo että no pitääkö se sitte katella jotaki muuta. Kyllä se [ihastuksen mielipide] ehkä saattaa pikkasen vaikuttaa, mut sitte mää aina yritän et se ei vaikuttais.” (H10)

Miellyttävyyttä rakennetaan valitsemalla tyylikategoriat tilanteen ja tavoitellun vaikutelman mukaan pukeutumalla esimerkiksi siistimmin, rennommin tai elegantimmin sen mukaan, missä ollaan, ketä kohdataan, millaista viestiä tilanteessa toivotaan välitettävän ja millainen ihastuksen kohde on. Eri ihastusten silmissä viehättävältä näyttäminen vaatii siis erilaisia pukeutumistyyliä/-tapoja, onhan kauneus katsojan silmissä.

”Tuosta tuo tyyppi tykkää, niin laitanpa uuestaan sitte samantyylistä päälle.” (H9)

5.3.4 Pukeutumisella pyritään vaikuttamaan omaan fiilikseen

Tutkimukseni osoittaa, että pukeutuminen vaikuttaa ihmisen itsevarmuuteen. Aineiston perusteella esimerkiksi feminiiniset elementit pukeutumisessa koettiin nostavan kehollista ja psykologista viehättävyyden tunnetta. Itsevarmuus lisää halua ja luontevuutta olla esillä ja kohdata tilanteita erityisesti ihastumisen kontekstissa. Mekanismissa (esim. feminiininen) asu toimii itsevahvistajana: viehättävyyden kokemus rentouttaa omaa olemusta ja asun kantaminen paranee → lisää viehättävyyttä → positiivinen palaute, josta hyvän kokemus vahvistuu → hyvän kierre.

Ihastuessa pukeutumista käytetään viehättävyyden kokemuksen ja sisäisen varmuuden säätelyyn omassa olemisessa. Vaatteilla haetaan parempaa fyysistä oloa, ryhdikästä tunnetta, itsevarmuutta ja ”valmiutta” kohdata muita (erityisesti ihastuksen kohdetta). Ihastumisen tehdessä ihmisestä herkemmän arvioimaan itseään, itsetunnon säätely pukeutumisen avulla on keino palauttaa hallinta ja hyvän olon kokemus. Pukeutuminen voi rohkaista ihastujaa lähestymään ihastuksen kohdetta, kun asu koetaan onnistuneeksi tai se tukee omaa oloa/olemusta, tällöin lähestyminen tuntuu mahdolliselta ja helpommalta.

Aineiston perusteella ihastuminen ei aina lisää panostusta ulkonäköön, vaan mukavuuteen. Ihastuessa on tärkeää, miltä minusta *tuntuu* vaatteissa ja miten tuo kehollinen tunne muuttaa olemista, käyttäytymistä ja sosiaalista sujuvuutta. Haastateltavat kertovat mukavuuden lisäävän viehätystä ja hyvän olon (mukavuuden) syntyvän, kun vaatteet koetaan itselle sopiviksi. Kun vaate ei kiristä, purista, paljasta epätoivotulla tavalla tai häiritse olemista, ihastuja pystyy olemaan rennommin ja helpommin oma itsensä ja todennäköisemmin kokea myös olonsa viehättäväksi (kehollinen varmuus, luonteva itsensä kantaminen, hyvä versio itsestä, hyvän olon välittyminen muille). Jos vaatteet vievät ihastuessa oman huomion negatiivisessa mielessä, vähentää se spontaaniutta ja lisää epävarmuutta (asun säätely, korjailu, itsensä kantaminen, sosiaalinen itsevarmuus laskee).

*” [...] ku oon *aviomieheen* ihastunu ja rakastunu, niin siinä vaiheessa ku ollaan alettu tutustumaan, niin kyllä se on vaikuttanu silleen, että oon kiinnittäny huomiota siihen, että itellä on mukava olo, koska ihan varmasti on tunteissaki koettavaa, niin sitte jos joku tuntuu tosi inhottavasti tai muuta, niin se on todella todella häiritsevää.” (H4)*

Omaa itsevarmuutta voidaan tietoisesti ”pönkittää” pukeutumisella. Esimerkiksi uniformujen vaikutus ei rajoitu vain ulkopuolisiin, vaan nämä antavat itsevarmuutta ja toimijuutta myös pukeutujalle itselleen ja tukee tämän ammatillista minää. Samalla tavalla myös ihastuessa oman itsevarmuuden säätely on mahdollista. Tämä ilmenee vastauksista, joissa haastateltavat kertovat konkreettisista pukeutumisen keinoista kuten hartialinjan tai feminiinisyyden korostamisesta tai yleispätevistä ”koen antavani hyvän vaikutelman pukeutumisellani” esimerkiksi parhaita piirteitä korostamalla tai huolitellulla kokonaisuudella. Itsevarmuutta tukevat asut muuttavat kehon hallintaa: asento, olemus ja helppous läsnäoloon muuttuvat parempaan suuntaan.

*” [...] välil *kumppani* nauraa sille, että no nyt on taas hartiat. Ja mä oon sanonu, että mä oon tarvinnut ihan hirveesti elämässä leveitä hartioita. [...] onhan siinä jonkunlaista itseluottamuksen rakentamista, siis niitten vaatteitten kautta. [...] ne symboloi sitä, että näil kantaa tosi paljo Mä luulen, että leveet hartiat on sellanen, että jos pitää yrittää jotenki kannatella jotain, niin sitte pitää panostaa hartioihin.” (H11)*

Osa haastateltavista kertoo vastaavasti itsevarmuuden lisääntyneen panostuksen vastakohtasta: itsevarmuus on syntynyt kokemuksista olla pukeutuessaan omana itsenään ilman erityisiä korostuksen tai säätelyn tarvetta. Vapaus ja vapaa pukeutuminen siis yksi itsevarmuuden nostamisen keino.

*”Koska *kumppanille* mä oon *minä*. Ja se on kauheen vapauttavaa.” (H11)*

Itsensä kantaminen nähtiin poikkeuksetta viehättävyyttä lisäävänä tekijänä. Pukeutujan näkökulmasta hyvin itsensä kantaminen vaatii itsevarmuutta asusta ja ”sitoutumista” asuun. Yleensä itsensä hyvin kantavat kokevat asullaan ja tyyllillään olevan itselleen merkitystä: pukeutuja on valinnut asun, jossa on hyvä olla. Kuten edellä todettiin, asun ollessa epämukava tai itselle vääränlainen, myös asun kantaminen kärsii.

Mekanismi toimii myös toiseen suuntaan: itsevarmuus vaikuttaa pukeutumiseen. Joissakin tapauksissa ihastuksen tunteen nähdään jo itsessään vahvistavan itsevarmuutta ja positiivisen kierrettä ilman, että sitä tarvitsee erikseen pukeutumisella hakea. Ihastumisen vaaleanpunainen kupla mahdollistaa positiivisen vireen ja ajattelun myös suhteessa itseen. Positiivinen energia saa tuntemaan itsensä viehättäväksi ja kiinnostavaksi, mikä mahdollistaa ”hehkun” omassa pukeutumisessa: pukeutuminen muuttuu itsevarmemmaksi ja asuja valitaan tietoisemmin.

Osa haastateltavista kokee hyvän olon ja varmuuden pukeutumisesta syntyvän ensisijaisesti omasta olostaan ja autonomiasta, kun taas osalla varmuus vahvistuu erityisesti palautteen (kehut ja huomio) kautta. Positiivinen palaute ja onnistumisen kokemukset lisäävät hyvää oloa, vähentävät epävarmuutta ja lisäävät selkeyttä siitä, millaiset pukeutumisvalinnat toimivat. Ihastukselta tai ihastuksen seurassa saadut kehut ovat erityisen tärkeässä roolissa itsevarmuuden ja romanttisen hyväksynnän kannalta.

”Viehättävyys on ollutkin sitä, missä musta tuntuu hyvältä – se myös näyttää hyvältä. Se ajatus on vahvistunut ja kiillottunut itselle, kun on saanut kehuja esim. löhöasuissa, missä on osannut olla rennosti. Kun kumppani on sanonut, että näytät tosi kivalta, niin on tajunnut, että ei mun tarvitse änkeä itseäni korsettiin, jos mä en halua.” (H1)

Kehut vaatteista lisäävät todennäköisyyttä käyttää samoja vaatteita uudelleen ja kokemuksesta voi muodostua valmistautumisen rutiini. Kun ihastuksen kohtaaminen on todennäköistä, kaivetaan ”työkalupakista” toimivaksi koettu tapa valmistautua (pukeutua), jolloin oma olo rauhoittuu ja itsevarmuus nousee. Jos rutiini taas syntyy paineesta tai epävarmuudesta ja valmistautuminen on negatiivista kontrollointia, voi se aiheuttaa itsevarmuuden sijaan yliajattelua ja niin sanottuja asukriisejä.

7. PÄÄTÄNTÖ

Tutkimukseni ihastumisen ja pukeutumisen yhteyden kokemuksista osoittaa, että kokemuksiin vaikuttavat vahvasti ihastumisen prosessiin osallistuvat katseet: ihastuneen ja tunteiden kohteen katse, ympäristön katse, sekä sukupuolittunut katse. Katseiden nähdään vaikuttavan sekä ihastumisen mahdollisuuksiin (tunteiden toteutumiseen, näyttämiseen tai piilottamiseen), että pukeutumiseen ihastuneena. Tutkimukseni osoittaa yksimielisesti kauneuden olevan katsojan silmissä, mikä tarkoittaa viehättävyyden olevan subjektiivinen kokemus, jota ympäristö, kokemukset ja oma maku muovaavat.

Pukeutumisen vaikuttaa ihastumisen kokemuksiin toimimalla vetovoiman vahvistajana/sytyttäjänä tai vastaavasti tämän heikentäjänä/sammuttajana. Tutkimukseni perusteella pukeutuminen viestii pukeutujan persoonasta, jonka vuoksi ihastuessa myös pukeutumisesta tulkitaan ihastujan sisintä. Pukeutumisen merkitys korostuu ensikohtaamisissa & ensivaikutelmassa, jolloin tiedot ihmisen persoonasta perustuu usein sen hetkiseen olemukseen (ulkonäkö, käytös). Lokerointi pukeutumisen perusteella näyttääkin pohjautuvan sisäsyntyiselle tarpeelle muodostaa mielikuvia ihmisestä, jotta sosiaalinen kanssakäyminen ja ihmisen kohtaaminen helpottuisi.

Kokemukset pukeutumisen ja ihastumisen yhteydestä osoittavat pukeutumiskäytöksestä tulevan tietoisempaa ihastuneena. Ihminen viestii pukeutumisellaan *aina* jotakin, tietoisesti tai tiedostamattaan, mutta ihastumisen prosessissa tietoisuus itsestä näyttää lisääntyvän. Ihastumisen tunne muuttua aina jollakin tavalla ihmisen olemusta (esim. vaaleanpunaiset lasit, tietoisuus, itsekriittisyys, energisyys...), jolloin usein myös tarve oman pukeutumisen säätelyyn lisääntyy. Tutkimukseni perusteella pukeutumisella pyritäänkin vaikuttamaan sekä omiin, että ihastuksen kohteen tunteisiin. Ihastuneena halutaan näyttää viehättävältä ihastuksen edessä, sekä tuntea oma olo vaatteissa mukavaksi.

Uskon tutkimukseni ja tiedonjanoni pohjana olleen toive päästä toteamaan, etten ole ainoa, joka on kokenut pukeutumisen merkittävänä vaikuttimena ihastumisten prosesseissa. Halusin päästä vertailemaan oman sukupolveni kokemuksia vanhempiin ja nuorempiin sukupolviin. Eri ikäisten haastateltavien kokemusten samankaltaisuus yllätti minut ihastumisen ”logiikan” yleispätevyydellä. Toki haastateltavien kokemuksissa oli omat yksilölliset piirteensä, mutta

ihastumisen ja pukeutumisen yhteydessä näkyi läpi vastaajajoukon selkeitä yhtäläisyyksiä, joista tutkimustulokset on muodostettu. Koen suurimpien erojen löytyvän eri sukupolvien tavassa suhtautua pukeutumiseen tai reflektoida sen vaikutuksia: nuorempi sukupolvi oli mielestäni tiedostavampaa ja reflektoi kokemuksiaan melko vapaasti ja avoimesti, kun taas vanhemman sukupolven puheista kuului läpi se, ettei pukeutumisesta ollut puhuttu tai sen merkityksiä totuttu pohtimaan ja korostamaan, sekä vahvemmin sisäistetyt normit ja seksuaalisuuden tabu. Vanhempien sukupolvien haastatteluissa saattoi näin löytyä ristiriitaisuuksia vastausten sisällä, kuten ajatus, että ihmisen viehättävyys koostuu täysin tämän sisäisestä olemuksesta, kun samaan aikaan voitiin arvostella viehättävyyttä ja tehdä yleistyksiä luonteenpiirteistä ihmisen pukeutumiseen perustuen. Näin ollen tutkimuksen tuloksia muodostaessa olen joutunut vanhemman sukupolven haastatteluja analysoidessa tekemään eri tavalla tulkintoja tai lukemaan vastauksia ”rivien välistä” kuin nuoremman sukupolven haastatteluista.

Ajattelen, että ihmisten tunteita, käytöstä ja toimintaa tulisi hyödyntää paremmin vaatesuunnittelussa ja oma intressini onkin tuoda alaan lähemmäksi tunteita ja inhimillisyyttä. Olen nähnyt pukeutumisen sosiaalisena toimintana samalla tavalla kuin käytöksen ja siksi minulle onkin ollut erityisen mielekästä syventyä pukeutumisen merkityksiin sosiaalipsykologian näkökulmasta. Vaikka tutkimuksen aihe on ollut itselleni erityinen ja innostava, on tutkimuksen tekeminen tuottanut minulle myös vaikeuksia. Näen aiheen hyvin moniulotteisena, jonka vuoksi aiheen rajaaminen sopivan tiiviiksi gradua varten on ollut haastavaa. Tutkimusprosessin aikana minulla on ollut vastustamaton halu lähteä rönkyilemään syvemmälle pukeutumisen ja ihastumisen ympärillä tapahtuviin ja ilmiötä taustoittaviin asioihin. Tämän takia (nytkin laaja) katseita käsittelevä kokonaisuus on paljolti rajattu ja tyypistetty versio siitä, mitä se alun perin olisi ollut.

Mielestäni tämän tutkimuksen pohjalta olisi monta mielenkiintoista suuntaa lähteä jatkamaan tutkimusta. Esimerkiksi sosiaalisen ja kulttuurisen ympäristön vaikutus pukeutumiseen, pukeutumisen muutos parisuhteen dynamiikassa (”mätsääminen”, tietoinen pyrkimys toisen pukeutumisen muuttamiseen jne.) ja viehättävyyden biologinen näkökulma ovat mielestäni tutkimusaiheita, joihin olisi mielekästä syventyä.

LÄHTEET

- Backman, J. (2018). Ääreellisyyden kohtaaminen: kokemuksen filosofista käsitehistoriaa. Teoksessa J. Toikkanen & I. A. Virtanen (Toim.), *Kokemuksen tutkimus VI: Kokemuksen käsite ja käyttö* (ss. 25–40). Lapland University Press.
- Blumer, H. (1968). *Fashion. International Encyclopedia of the Social Sciences*. Macmillan.
- Cooley, C. H. (1983). *Human nature and the social order*. Transaction.
- Davis, F. (1992). *Fashion, Culture and Identity*. The University of Chicago Press.
- Eck, B. A. (2003). Men are much Harder: Gendered Viewing of Nude Images. *Gender & Society*, 17(5), 691–710.
- Elovirta, A. (1998). Katseen kuviteltu viattomuus. Teoksessa A. Elovirta & V. Lukkarinen (Toim.), *Katseen rajat: taidehistorian metodologiaa* (ss. 77–94). Helsingin yliopisto. Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus.
- Entwistle, J. (2023). *The Fashioned Body: Fashion, Dress and Modern Social Theory* (3. painos). John Wiley & Sons.
- Foucault, M. (2010). *Seksuaalisuuden historia: Tiedontahto. Nautintojen käyttö. Huoli itsestä*. (K. Sivenius, Käänt.; 2. painos). Gaudeamus.
- Goffman, E. (1959). *The Presentation of the Self in Everyday Life*. Penguin Books.
- Haapea, K. (2024). *Ei kaikki miehet – mutta liian moni*. <https://nytkis.org/vakivaltatutkimus-artikkeli-2024/>
- Hankamäki, J. (2016). *Sosiaalipsykologian sydän*. Helsingin yliopisto.
- Heinonen, V. (2012). Arkielämän tutkimusperinteet, kulutus ja rutiinit. *Kulutustutkimus.Nyt : Kulutustutkimuksen seuran julkaisu.*, 1, 60–74.
- Joukanen, T. (2024, marraskuuta 12). Joka neljäs alle 35-vuotias mies ajattelee, että nainen voi ansaita häneen kohdistuvan väkivallan. *Yle Uutiset*. <https://yle.fi/a/74-20123927>

- Julkunen, R. (2010). *Sukupuolen järjestykset ja tasa-arvon paradoksit*. Vastapaino.
- Kaiser, S. B. (1990). *The social psychology of clothing: symbolic appearances in context* (2. painos). Fairchild Publications.
- Kamila, M. (2012). *Katsojana ja katsottuna: Opettajan kontrolloitu ulkoasu*. Jyväskylän yliopisto.
- Keenan, W. J. F. (2011a). Dress Freedom: The Personal and the Political. Teoksessa W. J. F. Keenan (Toim.), *Dressed to Impress: Looking the Part* (ss. 179–196).
- Keenan, W. J. F. (2011b). Introduction ‘Sartor Resartus’ Restored: Dress Studies in Carlylean Perspective. Teoksessa W. J. F. Keenan (Toim.), *Dressed to Impress: Looking the Part* (ss. 1–50). <https://doi.org/10.5040/9781847888709>
- Koskennurmi-Sivonen, R. (2002). *Tekijä-käyttäjämalli*. Tutkijan kotisivut. <https://rkosken.kapsi.fi/kasityotuote.html>
- Koskennurmi-Sivonen, R. (2003). Vaatetus, pukeutuminen ja muoti - ero ja erottamattomuus. Teoksessa R. Koskennurmi-Sivonen & A.-M. Raunio (Toim.), *Vaatekirja* (2. painos). Helsingin yliopiston kotitalous- ja käsityötieteiden laitos.
- Koskennurmi-Sivonen, R. (2012a). Ihmiset pukeutuvat. Teoksessa R. Koskennurmi-Sivonen (Toim.), *Johdatuksia Pukeutumisen tutkimukseen*. Tekstiilikulttuuriseura.
- Koskennurmi-Sivonen, R. (2012b). Minä ja muut arjen näyttämöllä - Symbolinen interaktionismi pukeutumisen tutkimuksessa. Teoksessa R. Koskennurmi-Sivonen (Toim.), *Johdatuksia pukeutumisen tutkimukseen*. Tekstiilikulttuuriseura.
- Leddy, T. (2005). The Nature of Everyday Aesthetics. Teoksessa A. Light & J. M. Smith (Toim.), *The Aesthetics of Everyday Life* (ss. 3–22). Columbia University Press.
- Lennon, S. J., Johnson, K. K. P., & Rudd, N. A. (2024). *Social Psychology of Dress* (2nd ed). Fairchild Books. <https://doi.org/10.5040/9781501391316>
- Levinas, E. (1988). *Totalité et Infini: Essai sur l'extériorité*. Kluwer Academic Publishers.
- Levinas, E. (2000). *God, Death and Time*. Stanford University Press.

- Lönnqvist, B. (2008). *Vaatteiden valtapeli: näkymättömän kulttuurianatomia*. Schildts Kustannus Oy.
- Mead, G. H. (1972). *Mind, Self and Society*. The University Of Chicago Press.
- Milligan, T. (2011). *Love*. Taylor & Francis Group. <https://doi.org/10.4324/9781315730004>
- Mulvey, L. (2009). Visual Pleasure and Narrative Cinema. Teoksessa *Visual and Other Pleasures* (2. painos). Palgrave Macmillan.
- Määttä, K. (2006). *Tunteiden rakkaus ja rikkaus : avaimia tunteiden tulkintaan*. Finn Lectura.
- Määttä, K., & Uusiautti, S. (2012). *Rakkaus – tunteita, taitoja, tekoja*. Kirjapaja.
- Määttänen, E. (2021). *Rakkauspakkaus: Rakkauden olemuksesta*. BoD-Books on Demand.
- O’Neal, G. S. (1999). The Power of Style: On Rejection of the Accepted. Teoksessa K. K. P. Johnson & S. J. Lennon (Toim.), *Appearance and Power* (ss. 127–140). Bloomsbury Academic. <https://doi.org/10.2752/9781847887221>
- Patzer, G. L. (2008). *Looks: Why they matter more than you ever imagined*. AMACOM.
- Ruohonen, S. (2001). *Nuorten pukeutuminen: erottumista, eläytymistä, harkintaa* [Väitöskirja]. Joensuu University Press.
- Sauer, E., Salovaara, P., Mikkonen, A.-M., & Ropo, A. (2010). *Johtajuuden uusi taide*. Tampere University Press.
- Seddiki, P. (2006). Naisen riisuminen. *Research in Arts and Education*, 2006(2), 9–20.
- Seppänen, J. (2008). *Katsenn voima: kohti visuaalista lukutaitoa* (5. painos). Gummerus Kirjapaino Oy.
- Sidhu, N., Qualter, C., Higgs, E., & Guo, K. (2021). What colour should I wear? How clothing colour affects women’s judgement of other women’s body attractiveness and body size. *Acta Psychologica*, 218, 103338. <https://doi.org/10.1016/j.actpsy.2021.103338>
- Stone, G. P. (1990). Appearance and the Self: a Slightly Revised Version. Teoksessa D. Brissett & C. Edgley (Toim.), *Life as Theater: a Dramaturgical Sourcebook* (2., ss. 141–162). Aldine de Gruyter.

- Stone, G. P. (1995). Appearance and the Self. Teoksessa M. Roach-Higgins, J. Eicher, & K. Johnson (Toim.), *Dress and Identity* (ss. 19–39). Fairchild.
- Toikkanen, J., & Virtanen, I. A. (2018). Kokemuksen käsitteen ja käytön jäljillä. Teoksessa J. Toikkanen & I. A. Virtanen (Toim.), *Kokemuksen tutkimus VI: Kokemuksen käsite ja käyttö* (ss. 7–24). Lapland University Press.
- Tuohimaa, M. (2001). Emmanuel Levinas ja vastuu Toisesta. *Niin & näin*, 3, 35–39. <https://netn.fi/sites/www.netn.fi/files/netn013-09.pdf>
- Tuomi, J., & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi* (Uudistettu laitos). Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Tökkäri, V. (2018). Fenomenologisen, hermeneuttis-fenomenologisen ja narratiivisen kokemuksen tutkimuksen käytäntöjä. Teoksessa J. Toikkanen & I. A. Virtanen (Toim.), *Kokemuksen tutkimus VI: Kokemuksen käsite ja käyttö* (ss. 64–84). Lapland University Press.
- Uotila, M. (1994). *Pukeutumisen kuva: fenomenologis-eksistentiaalinen lähestyminen pukeutumiskuvien tekemiseen ja tulkintaan* [Väitöskirja]. Käsityönopettajan koulutuslinja.
- Utriainen, T. (2006). *Alaston ja puettu - Ruumiin ja uskonnon ääret*. Vastapaino.

LIITE 1

Saatekirje haastateltaville

Tervetuloa

Tervetuloa osallistumaan Pro Gradu -tutkielmani haastatteluun! Tutkimukseni käsittelee ihastumisen ja pukeutumisen yhteyttä. Haastattelen tyttöjä ja naisia eri vuosikymmeniltä. Tutkimukseni osuu sosiaalipsykologian tutkimuspiiriin, sillä tutkimuksessani keskeistä on ihmisten toiminta, tunteet, kokemukset, sekä edellä mainitut seikat suhteessa ympärillä oleviin ihmisiin.

Haastatteluiden toteutus

Haastattelut toteutetaan puolistrukturoituna temahaastatteluna. Olen siis muodostanut haastattelulle tärkeimmät teemat, haastattelurungon ja -kysymykset, mutta haastattelu toteutetaan vapaasti ja keskustelunomaisesti. Haastattelu-aika on arvioltaan noin tunnin mittainen, mutta voi vaihdella vastauksien mukaan.

Talennan haastattelut äänitteinä litterointia varten. Äänitteitä säilytetään puhelimeni äänitiedostoissa omassa kansiossaan eikä niitä luovuteta kolmansille osapuolille. Tulen tekemään tutkielmani niin, että haastateltavieni henkilöllisyys pysyy salattuna.

Haastatteluja tullaan käyttämään vain Pro Gradu -tutkielmaani varten. Lainaukset haastatteluista, joita tutkielmassani käytän, esitetään niin, ettei haastateltavieni henkilöllisyys paljastu. Tutkimuksen valmistuttua se tulee luettavaksi Lapin yliopiston sähköiseen julkaisuarkistoon Laudaan <http://lauda.ulapland.fi>.

Haastateltavan oikeudet

Haastateltavalla on oikeus olla vastaamatta mihin tahansa haastattelukysymyksiin, keskeyttää haastattelu missä tahansa vaiheessa ja vetäytyä tutkimuksesta ennen tutkielman valmistumista niin halutessaan.

Minulle on kerrottu haastattelun tarkoituksesta, toimintatavasta ja oikeuksistani. Haluan osallistua Pro Gradu -tutkielman tekemiseen ja suostun haastateltavaksi.

Nimi:

Pv:

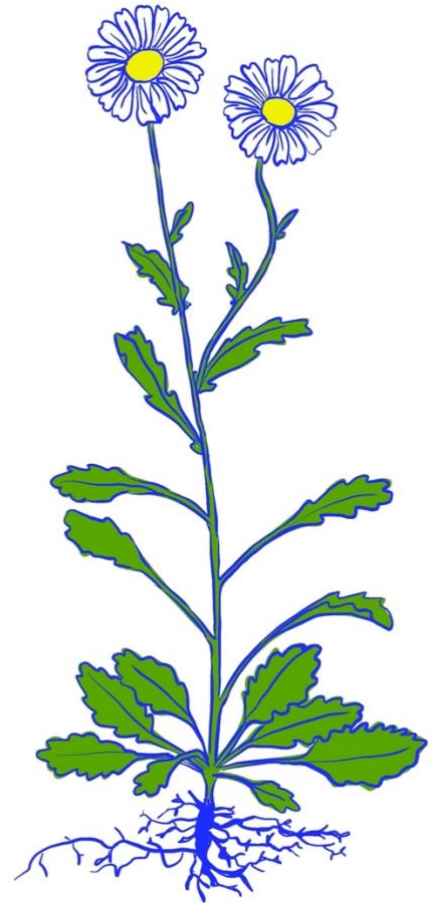
Jos haastattelusta nousee jotakin kysyttävää, olethan minuun yhteydessä! Kiitos osallistumisestasi!

Ystävällisesti, Ruusu Huhtala

ruhuhtal@ulapland.fi

Lapin yliopisto

Muoti ja tekstiilisuunnittelu

LIITE 2

Kysymyksiä teemoittain

Ihastumisen kokemukset

- Kuvailisitko ihastunutta itseäsi? Millainen olet ihastuessasi?
- Millaisia ihastumisen kokemuksia sinulla on ollut?
- Vaikuttaako ihastuminen tunne pukeutumiseesi jollakin tavalla?
- Onko ihastuksen kohteesi mielipiteillä pukeutumisestasi väliä sinulle? Miksi / miten?
- Onko pukeutumisesi muuttunut jollakin tavalla eri ihastumisen kokemusten myötä?

Sosiaalisen ympäristön vaikutus

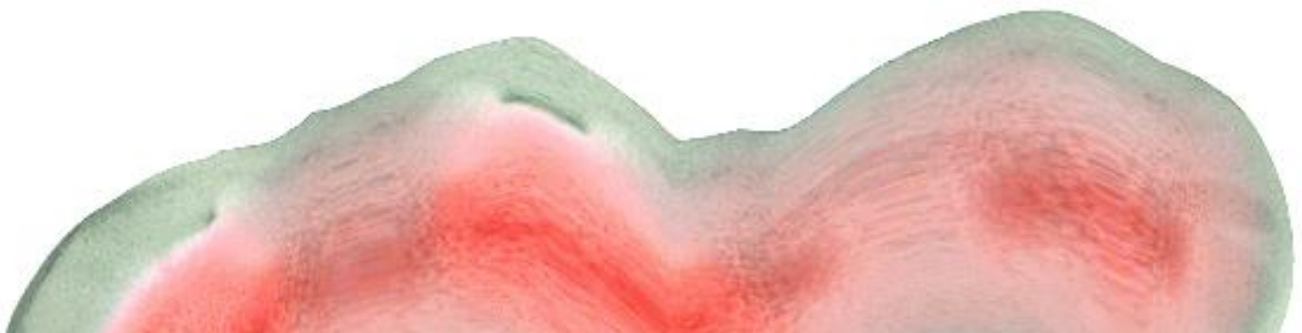
- Koetko ympäristösi vaikuttavan pukeutumiseesi?
- Määritteleekö ympäristömme mielestäsi sitä, miten sinun/meidän tulisi pukeutua? Millä tavalla?
- Millainen ympäristö:
 - inspiroi
 - rajoittaa
 - aiheuttaa paineita
- Millä tavalla ikäisesi naisen/tytön halutaan tällä hetkellä mielestäsi pukeutuvan?
- Peilaatko pukeutumistasi muiden katseen kautta? Minkälaisia ajatuksia tämä herättää?

Vaatteilla vaikuttaminen

- Oletko koskaan yrittänyt tehdä pukeutumisellasi vaikutusta toiseen ihmiseen?
- Voiko mielestäsi itsestään antaa erilaisen kuvan eri pukeutumisen keinoilla?
- Mihin asioihin mielestäsi pukeutumisella voi vaikuttaa?
- Onko vaatteilla mielestäsi valtaa? (Miten se ilmenee?)

Pukeutumisen rooli viehättävyydessä

- Miten määrittelisit viehättävyyden / mitä se mielestäsi on?
- Liittyykö viehättävyys mielessäsi aina siihen sukupuoleen, josta olet kiinnostunut?
- Vaikuttaako pukeutuminen ihmisten viehättävyyteen? Millä tavalla, miksi?
- Miten pukeudutaan viehättävästi? / Mikä on mielestäsi viehättävää pukeutumisessa?
- Voiko omaa viehättävyyttä korostaa / nostaa pukeutumalla? (Millä tavalla?)

LIITE 3

Aineiston koodit

A. Pukeutumisen koettu merkitys viehättävyydessä	A1	Ensivaikutelma	Pukeutumisen rooli ensimmäisessä arvioinnissa viehättävyydestä.
	A2	Vetovoiman vahvistaja	Pukeutuminen vahvistaa jo olemassa olevaa kiinnostusta/ihastusta.
	A3	Vetovoiman laukaiseva tekijä	Tyyli/vaate toimii ihastumisen syykkeenä.
	A4	Autenttisuus vs. esittäminen	Aito oma tyyli koetaan viehättäväksi vs. miellyttämiseen pukeutuminen.
	A5	Subjektiivisuus	Mikä pukeutumisessa koetaan viehättäväksi, on subjektiivista.
	A6	Pukeutuminen ei vaikuta viehättävyyteen	Pukeutuminen ei määritä ihmisen viehättävyyttä / ei vaikuta siihen ollenkaan
	A7	Persoonaa	Pukeutuminen määrittää ihmisen viehättävyyttä niin paljon, että se värittää kuvaa koko persoonasta.
	A8	Mahdollisuudet	Pukeutuminen, joka viehättää silmää, voi avata ovia ja mahdollisuuksia.
B. Pukeutumisen keinot viehättävyyden lisäämiseen	B1	Istuvuus ja leikkaus	Vaatteen istuvuus, leikkaus ja mittasuhteet viehättävyyden lähteenä.
	B2	Värit ja kontrastit	Väri- ja kontrastivalinnat, jotka korostavat viehättävyyttä.
	B3	Materiaalit ja laatu	Kankaan tuntu, laatu, laskeutuvuus ja viimeistely.
	B4	Tyylikategoriat	Tyylin valinta (smart, casual, elegantti) kontekstin mukaan.
	B5	Asusteet ja viimeistely	Korut, kellot, laukut, vyöt; kampauss ja meikki kun kytkeytyvät asuun.
	B6	Kehon korostus/peitto	Pukeutuminen korostaa/peittää piirteitä strategisesti.
	B7	Tilannesidonnaisuus	Asu valitaan tilanteen (deitti, juhla, arki, työ) mukaan.
	B8	Mielialan/itsetunnon säätely	Pukeutumisella nostetaan omaa fiilistä ja itsevarmuutta.
	B9	Persoonaa & arvot	Pukeutumisella viestitään omasta persoonasta ja arvoista
	B10	Huomiota herättämättömyys	Vaatteiden valinta sen mukaan, että ne eivät herätä liikaa huomiota tai poikkea massasta

	B11	Pukeutumisen kiinnostaminen	On viehättävää, kun pukeutuminen kiinnostaa pukeutujaa. Asut ovat mietittyjä, eivätkä "revitty päälle".
	B12	Parhaat puolet/piirteet	Korostetaan piirteitä, jotka nähdään viehättäviksi itsessä.
	B13	Uniformut	Uniformut liisäävät ihmisen viehättävyyttä / uskottavuutta / auktoriteettia.
	B14	Feminiinisyyys	Feminiiniset elementit pukeutumisessa korostavat viehättävyyttä.
	B15	Merkki & laatu	Merkkivaatteet ja laadukkaat vaatteet kohottavat ihmisen viehättävyyttä
C. Tunteet ja kehollinen kokemus	C1	Itsevarmuus/voimaantuminen	Asu lisää varmuutta, rohkeutta tai läsnäoloa.
	C2	Epävarmuus/paine	Paine miellyttää tai epävarmuus pukeutumisesta.
	C3	Mukavuus/epämukavuus	Kehollinen kokemus vaatteissa.
	C4	Sensuaalisuus/viehätys	Pukeutuminen tuottaa sensuaalisuuden tai viehättävyyden tunteen.
	C5	Yhteenkuuluvuus	Asu saa tuntemaan yhteenkuuluvuuden tunnetta.
D. Sosiaaliset normit ja odotukset	D1	Ympäristön odotukset	Kaveripiirin, työyhteisön tai tapahtuman normit.
	D2	Sukupuolinormit ja katse	Sukupuolitettut odotukset ja muiden katse/kommentit.
	D3	Media, trendit ja some	Median ja somen määrittelemä 'houkuttelevuus'.
	D4	Kulttuuri- ja ikäerot	Kulttuuritaustan tai iän vaikutus viehättävyyden käsityksiin.
	D5	Lokerointi ja leimautuminen	Ihminen lokeroidaan tai leimataan pukeutumisesta/tyylinsä perusteella tiettyyn ryhmään tai kategoriaan.
E. Havainnot toisen pukeutumisesta ihastuessa	E1	Tyylin luonnekuva	Toisen asun yleisluonnehdinta (tyylikäs, persoonallinen, huoliteltu).
	E2	Arvo- ja identiteettivihjeet	Pukeutuminen viestii arvoja/identiteettiä (ekologisuus, subkulttuuri).
	E3	Tilanneherkkyys	Toisen kyky pukeutua tilanteeseen sopivasti.
	E4	Huolimattomuus/epäsiisteys	Huolimaton pukeutuminen viehättävyyttä vähentävänä tekijänä.
	E5	Yhteensopivuus omaan makuun	Toisen tyyli vastaa vastaajan preferenssejä.
	E6	Huolittelevuus/siisteys	Siisteys ja huolittelevuus lisäävät viehättävyyttä.
	E7	Itsensä kantaminen	Toinen kantaa asunsa hyvin ja luontevasti.

F. Intentio ja strategia	F1	Tietoinen vaikuttaminen	Pukeudutaan tietyllä tavalla, jotta vaikutetaan viehättävyyteen tai muuhun haluamaansa asiaan.
	F2	Rutiinit ja valmistautuminen	Valmistautumisen tavat, ajankäyttö, suunnittelu.
	F3	Kokeilu ja oppiminen	Uusien tyylien kokeilu, palaute, kehittyminen.
	F4	Budjetti ja saatavuus	Resurssit mahdollistavat/rajoittavat strategioita.
	F5	Samaistuminen	Aletaan "mätsäämään" ihastuksen tyyliin. Pariskunnat alkavat muistuttamaan toisiaan.
	F6	Miellyttäminen	Toive tai yritys miellyttää pukeutumisellaan.
	F7	Erottautuminen	Tavoitteena erottautua joukosta.
	F8	Mielikuvien antaminen	Pukeutumisvalinnoilla annetaan erilaisia mielikuvia itsestä / omasta persoonasta.
	F9	Tunteiden kieltäminen / välttely	Omat ihastumisen tunteet kielletään tai kipinän olemassaoloa vältellään, jotta oma tai ihastuksen oleminen olisi luonnollisempaa
	F10	Lähestyminen / seurallisuus	Pyritään lähestymään ihastuksen kohdetta tai olemaan tämän seurassa
	F11	Ei muutoksia / vaikutusta	Ihastuminen ei muuta omaa pukeutumiskäyttäytymistä TAI käyttäytymistä.
G. Poikkileikkaavat metakoodit	G1	Positiivinen vaikutus	Pääasiallinen vaikutussuunta on positiivinen.
	G2	Neutraali/ehdollinen	Vaikutus riippuu kontekstista, ei selvästi +/-.
	G3	Negatiivinen vaikutus	Pääasiallinen vaikutussuunta on negatiivinen.
	G4	Epävarma/ristiriitainen	Ristiriitaiset tai epävarmat kokemukset.
H. Ihastumisen dynamiikka	H1	Tunteet (+)	Ihastumisen myönteiset tunteet (ilo, innostus, 'perhoset', energisyys).
	H2	Tunteet (-)	Ihastumisen kielteiset tunteet (epävarmuus, pelko, nolous, varovaisuus).
	H3	Keneen/mihini ihastutaan	Ihastumisen kohteen piirteet (persoonallisuus, arvot, käytös, elämäntyyli, lähestyttävyyys). Henkilöt (lähipiiri, outo...)
	H4	Miksi EI ihastuta	Syyt, miksi ihastusta ei synny (kipinän puute, arvoristiriita, red flagit, käytös, saatavuus/tilanne).
	H5	Prosessi	Hidas 'slow burn' vs. välitön kipinä; toistuva altistus; tuttuus vs. uutuus.

	H6	Kemia & kehollinen reaktio	Fyysiset tunteet ja 'kemia' ihastumisessa.
	H7	Konteksti ja ajoitus	Elämäntilanne, ikä, paikka ja sosiaaliset ympyrät ihastumisen mahdollistajina tai estäjänä
	H8	Deaktivaattorit	Tekijät, jotka katkaisevat tai sammuttavat ihastumisen.
	H9	Minän muuttuminen	Ihastuneena kokemus itsestä muuttuu. (Paras versio itsestään, flow, hehku vs. ujous, pidättyväisyys, sisäänpäin kääntyminen...)